

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MÁJ • KVĚTEN • MAJ 1992 (ČÍSLO 408) CENA 2000 ZŁ

STRETNUTIA A ROZHOVORY KSSČas

Príznačnou črtou totalitného systému v oblasti národnostnej politiky bol presadzovanie idey jednonárodnostného poľského štátu. Hoci v Poľsku, ako je známe, žilo viac menšín a niektoré, ako napr. bieloruská, litovská, ukrajinská, slovenská a česká, ako aj židovskí mali dokonca vlastné organizácie, samozrejme pod kontrolou ministerstva vnútra, jednako národnostná problematika bola celé desaťročia tému tabu, o ktorej väčšina poľských obyvateľov prakticky nič alebo skoro nič nevedela. V takejto situácii národnostná politika a realizácia menšinových práv bola skôr teoretickou záležitosťou, tým viac, že neexistovali v podstate žiadne (legislatívne a exekutívne) záruky pre všeobecný rozvoj menšín a kľudné spolužitie s majoritnou spoločnosťou. Bol sice v Ústave záznam — príliš všeobecny — hovoriaci o rovnosti práv všetkých občanov Poľska bez ohľadu na národnosť, vierovyznanie a pod., ktorý však prakticky nič nezarúčoval, čo všetky menšiny trpko zakúsili na vlastnej koži.

Po páde totality nový demokratický štát urobil viaceré opatrenia smerujúce k zlepšeniu postavenia menšín, avšak naďalej, hoci odvtedy uplynú pomaly už tri roky, nemôžno hovoríť o existencii priebehnej, konkrétnej národnostnej politiky štátu. Chýba totiž to najpodstatnejšie — nadále národnostné menšiny, ich práva a povinnosti nie sú zakotvené v právnom systéme štátu, teda v Ústave a ústavnom zákone. Sice Sejm predložil volebného obdobia a presnejšie Sejmový výbor pre národnostné menšiny sa pokúsil o prípravu návrhu takéhoto zákona (menšinové organizácie poslali Výboru svoje prípomienky), ale všetko skončilo len na dobrých snahách: väčšina poslancov bola proti ústavnému riešeniu národnostnej otázky.

...so Sejmovým výborom pre národnostné menšiny

Aký postoj k tejto problematike zaujme Sejm terajšieho volebného obdobia? — to je otázka, ktorá dnes zaujíma všetky menšiny v Poľsku. 18. marca t.r. sa v tejto veci vo Varšave konalo zasadanie Sejmového výboru pre národnostné menšiny, ktorého sa zúčastnili predstavitelia väčších existujúcich v Poľsku národnostných menšín, etnických skupín a ich organizácií. Našu Spoločnosť na zasadane zastupovali: Augustin Andrašák, Jozef Čongva, Eugen Mišinec, Eudomír Molitor a Ján Šternog. Výbor chcel zistíť, čo si o potrebe ústavných záruk pre menšiny myslia ti, ktorých sa to priamo dotýka. A zistil!

Počas vyše dvojhodinovej diskusie vysvitlo, že skoro všetci predstavitelia menšín, v tom najmä tých najväčších — ukrajinskej, nemeckej, bieloruskej, slovenskej a českej, litovskej, židovskej a rómskej (cigánskej) sú v podstate jednomyselní. Čiadajú, aby prá-

va menšin boli zaručené nielen v novej stave Poľskej republiky, ale aj v osobitnom ústavnom zákone. Medzi mnohými diskutujúcimi prof. J. Čongva o.i. poukázal na viaceré medzinárodné zmluvy a konvencie, v ktorých sa účastnícke štaty, teda aj Poľsko, začiazačali nielen respektovať práva národnostných menšín, ale ich aj zaručiť legislatívou cestou. Pripomemul tiež ďalšiu možnosť ochrany národnostných menšín, akú môžu poskytnúť dvojstranné medzištátne zmluvy. Ako príklad v tomto smere, vzor hodný nasledovania, môže slúžiť poľsko-nemecká zmluva.

Zdôvodňujúci nutnosť budovania ústavných záruk pre menšiny viacerí účastníci zasadania zdali razítkovali, že záväzky štátu vyplývajúce z medzinárodných zmluv a konvencie sú nepostačujúce a poukázali na viaceré príklady ich nedodržiavania, alebo iba častočne ho reprektívne medzičinným v oblasti národnostného školstva a zavádzania bohoslužieb v jazykoch menšín, nedokonalý volebný systém znemožňujúci menšinám účasť vo volených orgánoch, najmä v parlamente a pod. Hovorili tiež, hoci to program stretnutia nepredvídal, aj o iných otázkach starostlivosti štátu o národnostné menšiny, najmä o obmedzenom dotovaní ich kultúrnej a vydavateľskej činnosti. V súvislosti s tým bolo dohodnuté, že jednotlivé menšiny predložia Výboru ešte pred začiatom sejmovej debaty o štátnom rozpočte na tento rok návrhy najmenej ich finančných výdavkov na svoju činnosť.

Členovia Sejmového výboru pre národnostné menšiny zaujali k predstaveným požiadavkám zväčša kladný postoj. Proti nim bol predovšetkým predseda Výboru, poslanec Jan Piąkowski a skupina expertov, podľa ktorých by sa nemali zvýhodňovať menšiny priznávaním osobitných skupinových práv. Neskôr rokovanie Výboru na túto tému, už bez účasti predstaviteľov národnostných menšín, bolo veľmi búrlivé, plné protichodných názorov. Napokon, najmä po argumentácii poslance Jacka Kuronia, že ústavný záznam a zákon o menšinách by mali znamenať odpoveď na vzmáhajúci sa pocit ohrozenia menšín doma a rast napäti na národnostnom pozadi vo svete, Výbor rozhodol, že začne prípravné práce nad textom Ústavy a ústavného zákona o menšinách. Zároveň sa obráti na premiera s návrhom vytvoriť pri rade ministrov osobitnú inštitúciu, ktorá by sa zaoberala otázkami národnostných menšín.

...s ministrom kultúry a umenia

19. marca t.r. sa delegácia našej Spoločnosti vo vyše uvedenom zložení stretla s ministrom kultúry a umenia prof. Andrzejom Sicińskym. Zúčastnili sa ho i pracovníci Oddelenia pre národnostné menšiny s riaditeľom odboru Bogumiłom Berdychowskou.

— Ministerstvo kultúry a umenia — povedal na úvod prof. A. Siciński — dostalo pod bezprostrednú opateru národnostné men-

šiny. Aby sme túto úlohu mohli čo najlepšie plniť, samozrejme v rámci našich možností, chcel by som sa o vás niečo dozvedieť, poznat vaše problémy a plány do budúcnosti, tým viac, že na cele rezortu kultúry som len odnedávna..."

Počas vyše dvojhodinového stretnutia predstaviteľia Spoločnosti oboznámili p. ministra s dejinami Spiša a Oravy a českého osadnictva v Poľsku, s podmienkami života slovenskej menšiny v minulosti a dnes, so vznikom našej Spoločnosti, jej organizačnou štruktúrou a aktuálnou ekonomickej situáciou. Hovoriac o súčasných problémoch poukázali na prípady ničenia slovenských kultúrnych a náboženských pamiatok, ta kosti s využívaním materinského jazyka, dvojjazyčnými tabuami na verejných objektoch a pod.

Vari najviac pozornosti sa na stretnutí venovalo finančným otázkam, najmä v súvislosti s podstatným obmedzením dotácií na činnosť Spoločnosti v min. roku. Spoločnosť s ceľou skôr predstavila návrh rozpočtu na tento rok, zahrávajúci len tie najnutnejšie v davi, ktoré by v ak umožnili ďalšiu, hoci aj skromnú a obmedzenú činnosť, ale súčasne by vytvorili základ pre vyuvinutie súostatnej hospodárskej činnosti. Ide najmä o získanie prostriedkov na stavbu tlačiarenskej haly (časť zariadenia už máme od vlády Slovenskej republiky), na opravu sídla UV v Krakove a na výstavbu centrá slovenskej kultúry na Spiši a Orave a českého strediska v Zelove.

Minister, ktorého problematika krajanov na Spiši a Orave veľmi zaujala, podobne ako aj riaditeľka Odboru pre národnostné menšiny, s pochopením prijali naše požiadavky. Dostali sme prísluš, že až Sejm PR schválí rozpočet na tento rok a pridelí rezortu aspoň to minimum navrhnutých prostriedkov, ministerstvo sa v rámci svojich možností vynasnaží uspokojiť potreby našej Spoločnosti. Aj dobrá vôle je potešujúca.

...s vel'vyslankyňou ČSFR v Poľsku

Priamo po stretnutí s ministrom kultúry a umenia delegácia našej Spoločnosti prijala mimoriadna a splnomocnená vel'vyslankyňu ČSFR vo Varšave p. Markéta Fialková. Krajania oboznámili p. vel'vyslankyňu s priebehom zasadania Sejmového výboru pre národnostné menšiny a výsledkami stretnutia s ministrom kultúry a umenia, ako aj so súčasnou situáciou Spoločnosti a krajanom dianím na Spiši, Orave a v Zelove.

Počas dlhnej besedy p. Markéta Fialková, ktorej otázky našho krajanovského hnutia sú veľmi blízke, oboznámila predstaviteľov Spoločnosti s aktuálnym politickým, spoločenským a hospodárskym dianím v Čechách a na Slovensku a súčasne uistila, že tak ako doteraz bude nás v našich snahach podporovať a pod svojich možností nadále pomáhať v riešení problémov, a ktorími sa bori slovenská a česká menšina v Poľsku.

JÁN ŠPERNOGA

Záber zo stretnutia ministra V. Ďuríkoviča (druhý zľava) s krajanmi

Slovenský minister medzi krajanmi

Na niekolikodňovej pracovnej návštive v Poľsku bol v marci t.r. prvý námestník ministra školstva, mládeže a športu, Slovenskej republiky, Doc. RNDr. Vladimír Ďuríkovič, CSc., ktorého sprevádzala riaditeľka PhDr. Gabriela Veselá z Odboru zahraničných stykov a PhDr. Marián Servátka, bývalý lektor slovenčiny na Jagellovskej univerzite v Krakove a neskôr na Slezskej univerzite v Katowiciach. Rokoval s vedením ministerstva národnej edukácie PR o problematike slovensko-poľskej spolupráce v kontexte pripravovanej zmluvy medzi ministerstvami školstva CSFR a Poľska.

Pri tejto priležitosti, tak ako predtým viačeri slovenskí vládni a parlamentní predstavitelia, sa námestník ministra školstva Vladimír Ďuríkovič so svojím sprivedomom stretol so zástupcami našej menšiny. Najprv, počas pobytu vo Varšave, navštívil redakciu Života, kde sa počas dlhšej besedy oboznámil s podmienkami práce a vydávania nášho krajanškého časopisu, ako aj s aktuálnou situáciou našej menšiny, v tom zvlášť s problematikou slovenského školstva.

V posledný deň návštavy, 13. marca t.r. námestník ministra školstva Vladimír Ďuríkovič zavítal do Krakova, kde sa v sídle ústredného výboru Spoločnosti stretol s krajaniským aktívom KSSCaS, v tom aj s niektorimi učiteľmi slovenčiny. Mohol sa teda „z prvej ruky“ dozvedieť o všetkých problémoch v oblasti vyučovania slovenského jazyka na Spiši a Orave, s ktorými sa borí naša Spoločnosť. Učastníci stretnutia prejednávali

za radom jednotlivé otázky a spoločne hľadali riešenia, ako tieto problémy a nedostatky odstrániť.

Doteraz vari najväčším a, zdalo by sa, priam neriešiteľným problémom bol nedostatok učiteľov, ktorý v uplynulom období zapríčinil zrušenie vyučby slovenčiny na viačerých školách. Po rozhovoroch námestníka ministra školstva V. Ďuríkoviča s predstaviteľmi ministerstva národnej edukácie PR boli upresnené podmienky zamestnania na spišských a oravských školách učiteľov zo Slovenska: bude im platiť slovenská strana, k m poľská strana zabezpečí ubytovanie a opatrné. Teda tam, kde chýbajú slovenčinári, môžeme odteraz pozývať učiteľov zo Slovenska. Samozrejme — rodiačia a výbory MS musia zaistíť primeraný počet žiakov, aby tieto učiteľia mali koho učiť. Nábor žiakov možno organizovať i tam, kde sa doteraz slovenčina nevyučovala.

Školy — zdôrazňovalo sa na stretnutí — nutne potrebujú aktualizované učebnice slovenčiny. Vyrieši sa to — podľa príslušného námestníka V. Ďuríkoviča — dovozem zo Slovenska. Ministerstvo školstva SR zabezpečí tiež pre školy slovenské detské časopisy, ktoré si naša mládež tak obľubila.

Veľa problémov, nielen v minulosti, ale aj dnes, sa spája so štúdiom našej mládeže na stredných a vysokých školách na Slovensku. Aj tu sa veľa otázok vysvetvilo. Ministerstvo školstva SR, o čom sa hovorí i v našom medzištátnom zmluve, zabezpečí prijatie a štipendia pre 10 krajaniských stu-

dentov na stredných a vysokých školách na Slovensku. Okrem toho naskytá sa možnosť z skaf dodatočne niekoľko miest na slovenských školách v rámci medzištátnej výmeny, miest hradených poľskou stranou. Samozrejme súčasná finančná situácia ani na Slovensku nie je ľahká. V súvislosti s tým bola založená osobitná nadácia, určená na pomoc slovenským národnostným menšinám v cizině. Aj z tohto zdroja bude sa môcť dodatočne hradniť niekoľko štipendii pre krajaniskú študentskú mládež.

Na stretnutí sa zdôrazňovalo, že treba starostlivojšie vyberať uchádzačov a uprednostňovať predovšetkým tie smery, ktoré sú v súčasnosti a budú i perspektívne pre menšinu najpotrebnejšie. Tak napr. v súvislosti so zavádzaním slovenských bohoslužieb na Orave a Spiši bolo by žiaduce, samozrejme, ak budú kandidáti, posielat krajaniskú mládež i na bohoslovecké štúdia na Slovensku.

V priebehu stretnutia odznelo hodne konkrétnych návrhov a priponienok, nielen požiadavok, ale aj spôsobov riešenia niektorých otázok. Krajania o.i. zdôrazňovali, že napr. žiakov posielaných na stredné školy a učilišta by bolo účelné umiestňovať niekde v blízkosti hraníc, samozrejme, ako to bude možné. Poukazovali tiež na potrebu starostlivojšieho výberu učiteľov na prázdninový kurz slovenského jazyka na Slovensku. Zaujímavý zdá sa byť i návrh p. Mariána Servátka uskutočniť už tento rok prázdninovú výmenu rekreačných pobytov detí zo Spiša i Orave a z Bratislavu, do čoho by sa mohli zapojiť niektoré kresťanské organizácie na Slovensku. Možno teda povedať, hoci sme tu uvideli len niektoré prerokované otázky, že stretnutie námestníka ministra školstva, mládeže a športu Vladimíra Ďuríkoviča s našim aktívom a učiteľmi bolo veľmi osozne a nadchlo krajanov duchom optimizmu.

J.S.

KRAJANSKÝ ZÁPISNÍK

14. JUNA 1991. Literárny týždenník uverejnil článok dr. Mateja Andráša pod titulom Kto blúdi na Spiši, ktorý je polemikou s článkom A. Haniaczyka pod podobným titulom publikovaným v krakovskom týždeníku „Nowe Wieści“.

27. JÚNA 1991. Národná obroda č. 149 priniesla reportáz o návštive poľského ministra zahraničných vecí Krzysztofa Skubiszewského v Bratislave. V článku pod titulom Z povetu ministra K. Skubiszewského nájdeme aj túto vetu: „Ján Klepáč sa zaujímal o kroky po skóho parlamente v súvislosti s problémami slovenskej menšiny žijúcej v Poľsku.“

28. JÚNA 1991. Slovenské národné noviny č. 25 priniesli výzvu Predsedníctvu Slovenskej národnej rady (s. 2), aby predložilo návrh Dekláracie o štátnej suverenite Slovenskej republiky na plenárne rokovanie Slovenskej národnej rady. Pod Výzvou na-

chýdzame podpisy aj našich krajanov žijúcich v Bratislave: Ludvíka Korkoča, Jána Korkoča, Márie Rudavskej a Jána Rusníka. Na str. 4 J. Ferko popisuje pracovnú náplň 15. sympózia Ústredia slovenských katolíckych intelektuálov vo Švajčiarskom Dullikene, ktoré sa jednoznačne vyslovilo za samostatnosť Slovenska. Sympózia sa zúčastnil aj nás novobel'ský rodák, biskup Dominik Kalata a býv. lektor slovenského jazyka na Slezskej univerzite v Katowiciach dr. Marián Servátka, ktorý predniesol referát o živote a problémoch Slovákov v Poľsku. Na s. 9 dr. Matej Andráš uverejnil prvú časť článku pod titulom Slováci v Poľsku. Časť je skrátenou verziou štúdie publikovanej v Živote č. 11—12/89. a č. 1—4/90. NOVEMBER 1991. V Bratislave vyšlo prvé číslo nového magazínu pod titulom Severný Spiš, venovaného problémom slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku. Šéfredaktorom časopisu je nás zamagurský rodák dr. Ján Kubáň.

1. NOVEMBRA 1991. Slovenská televízia vysielala dokumentárny film Hranica, venova-

ný životu Slovákov na Spiši a Orave a natočený za účasti našich krajanov v lete min. roka.

20. NOVEMBRA 1991. Dr. Eudomír Molitoris a prof. Jozef Čongva boli ako svedkovia vypočúvaní v katovickej prokuratúre vo veci trestnej žaloby proti Andrzejovi Haniaczykovi za ohováranie Spoločnosti a prof. Jozefa Čongvu v článku pod titulom „Skandal na Spisu“, ktorý uverejnili noviny Zväzu poľského Spiša Na Spisu (č. 5), a Hale i Dziedziny (č. 9).

14—15. DECEMBRA 1991. Helsinský výbor zorganizoval vo Varšave seminár Národnostné menšiny v Európe. Z našej strany sa na ňom zúčastnili dr. Eudomír Molitoris a predstaviteľ Života red. Jozef Pivovarčík.

6. JANUÁRA 1992. Gazeta Wyborcza č. 4 uverejnila rozhovor s Markom Nowickým, členom Helsinského výboru v Poľsku, venovaný problematike nedávneho seminára Národnostné menšiny v Európe. V článku pod titulom Solidarita len pre Poliakov? o.i. ho-

POKRAČOVANIE NA STR. 9.

Poom'ové stretnutie krajánov v klubovni MS KSSČas — hovor konzul ČSFR J. Jacko
(Foto: Ž. Chalupková)

po slovensky, samozrejme keď chce. A keďže sa kaplnky noví z Jurgova chcelo, celá om a bola príjemná a zaujímavá. V slovenčine, okrem ľistu k veriacim od kardinála Franciszka Macharského, bola celá omácia. Dokonca evanjelium kaplnky prednesol v slovenčine, na oči oddala taktiež akáciu veriacim z Novej Belej a Krempech.

V rôzne lektora čítajúcich epištoli a prosby veriacich sa predstavil iak jurgovskej z kladnej školy Lucia Solt s. Vystupoval suveren a bol pekne, hlasno, s patrínym d'razom a hľavine ve mi v razne.

Jurgovania mali určitú obavy, ako dopadne ich slovenský pohľad. Zbytočne. V úlohe bojova udu obstarali Nielen, ešte vo vekom po te zastanili slovenskej omie, ale sa aj pekne modlili, recitovali príslušné pasy eucharistickej modlitby a nakoniec aj ve mi pekne spievali. Vidno, že slovenské piesne dobre poznajú. Veď ich spievali po celý život.

Medzi vlastníkmi slovenskej omie bol aj konzul ČSFR z Katovic Ján Jacko a tajomník na tej Spoločnosti Ľudomíra Molitoris. Ako pozorovaliaťba aj z ďalších zvestovostí sa slovenský pohľad v Jurgove zúčastnilo i niekoľko krajaniek a krajanov z Novej Belej, Krempech a Kaciny.

Na zverom omie, po poehnaní veriacich, jurgovská krajančica Emilia Rusnáková verejne počítala a odovzdala kvetinou kyticu kaplnky nového Jozefovi Markovi za jeho ochotu, a seriózny prístup k počiadavkám slovenských veriacich v Jurgove.

Po bohoslužbe už ešte chvíľu počítali pri kostole a záhorca sa delili dojmami z prvej slovenskej omie. V eobecne prevládala mienka, že bolo krásne, že kaplnka bol vynikajúci a všetci boli celí uvedení a dojati.

Nebolo by nás tejto udalosti nič zvláštne, keby sa bola konala pred rokom alebo dvoma. Veď aj vtedy sa hovorilo, že Slováci ná Spiši majú zabezpečené všetky národnostné práva. Ale pravda to nebola. Nemohli o. počítať s bojom slovenského materiálu. Mehli sa po slovensky súčasť modliť, ale najlepšie bolo, keď to robili potichu. O zavedenie slovenského omia bolo treba d'alej bojovať. Jurgovania v prvej vekopisťnej udalosti už zistili, že to stalo za to.

Po omi sa jurgovský akt v spomínaní krajanov z iných miestnych skupín stretli na aj v klubovni. Stretnutia sa zúčastnil konzul J. Jacko a pozvaný vojvoda gminy Bukowina Tatrzańska F. Jezierszak. Počas druhej besedy sa hovorilo o aktuálnych otázkach pre dnešok a budúcnosť Slovákov v Počske. Rozili sme sa s pocitom dobre splnenej kresťanskej a krajančej povinnosti.

DOMINIK PODHORSKÝ

Omša sa už začína...

...sí slová cirkevnej piesne, ktorou sa začala prvá slovenská omša v Jurgove. Stalo sa tak v prvej vekopisťnej nedeľu, presnejšie 8. marca t.r.

Mohli by sme tuná spomenúť, ako všetci došlo k tejto nevtednej udalosti a aké prekvapky museli prekonat jurgovskí krajania pre dosiahnutie tohto cieľa. Pre Jurgovanie je to však už minulosť, na ktorú by chceli ďalšo najrýchlejšie zabudnúť. Určite ich to stálo veľa silia, mnoho a hľavne peynej vieriarity a trpezlivosti. Je to sťasť aj výsledok z končitých zmien v zmysení a postoji cirkevnej hierarchie k rímskokatolíckej kriese k otízke reprezentovania rodnosti ch príslušníkov slovenskej meniny v Počsku. Potrebu zavedenia slovenských bohoslužieb v Jurgove netreba hľadať nikomu zdôvodňovať. Bola to na liehavá počiadavka tamojúcich slovenských veriacich.

Keď jurgovské zvony, mimochodom odliaté v Prešove, zvávali veriacich na prvé slovenské omiu, dalo sa vycítiť určité napätie, neistota a vo vzduchu visela otázka — ako to dopadne?

Drevený pamiatkový kostol sv. Sebastiána (patrón nákazlivých chorôb) zo 17. sto-

roja s peknou barokovou a rokokovou výzdobou sa v ak pomaly zapínal veriacimi. Predná fasáda kostola obsadili ženy, ktoré mu i sa zdržali v zadnej časti a na chóre. Začiatok písmeňa obdobia bol viditeľný aj pod a obliečením jurgovských ženiek dominovala tmavá farba latiek a kabátov.

Edušom súčasť nepočítal, ale celý kostol bol zaplnený. Slovenské bohoslužby v Jurgove neboli teda „výmyslom“ niekoľko kých jednotlivcov, ako sa to snažili ukázať na iných prajniciach.

Keď zacengal zvonček a od oltára sa ozvalo: „V mene Otca... všeobecné napätie počalo.“

Prvú slovenskú omiu v Jurgove odbavoval miestny kaplnky Józef Marek, Poliak, rodák zo Szaflarov. Neviem, nakoľko ovláda slovenčinu a ako dlho sa učil ďať v tomto jazyku, ale jeho prvé verejný čítanie slovenskej liturgie predstavilo v etky o ak vane. Skutočne, slovenčina v podaní kaplnky Marka znala skoro ubozvúne. Niekoľko nezasvätených by sa asi ako zorientovali, že ide o neslovenského farára. Ukázalo sa, že aj počítač sa môže naučiť odbavovať omiu

MARTIN 12—19. VII. 1992

Svetový festival slovenskej mládeže

Martin bude v dňoch 12.—19. júla 1992 dejiskom významného podujatia — 5. svetového festivalu slovenskej mládeže. Jeho organizátormi sú: Svetový kongres Slovákov — stretnutie organizácií Slovákov vo svete, Matica slovenská — národná kultúrna a ve-

decká ustanovizácia Slovákov a Rada mládeže Slovenska, združenie mládežnice organizované na Slovensku.

Festival sa uskutoční pod heslom PRI SPLOČNOM PRAMENI v samom centre

Slovenska a poskytne znamenitú príležitosť k stretnutiu a lepšiemu vyznávaniu pojmu slovenského národa — Slovenska, najmä mládeže, z USA, Kanady, Južnej Ameriky, Afriky, Austrálie a Európy, v tom samozrejme zo starej vlasti — Slovenska.

Pre účastníkov festivalu organizátori pripravili bohatý kultúrno-spoločenský, vzdelávací, zábavný a portový program. Ústredným miestom festivalu bude martinčský amfiteater, kde sa uskutočnia hlavné podujatia festivalu otváracia ceremonia. V tajte na Slovensku, Americku a Kanadu večer, program Slovenských v Európe, senické kompozícia Slovensko moje, rockový koncert na rozlúčku a záverečná ceremonia.

Okrem toho si účastníci festivalu budú moct vybrať program podľa vlastného záujmu. Na dopoludnia sú pripravené vzdelávací programy k krajine a o slovenskom jazyku, dejinám, umeniu, ako aj panelové diskusie na aktuálne temy — ekonomickej, politickej a kultúrno-spoločenskej. Pre záujemcov o hospodársku inovaciu bude v hoteli Tuřec počas celého festivalu otvorený klub

František a Zofia Mšalovci

Nevšedné jubileum...

Pred niekoľkými týždňami, 17. februára t.r. Horozubitania boli svedkami nevšedného jubilea — 65. výročia sobáša, ktoré oslavili 91-ročný krajan František Mšal a jeho 87-ročná manželka Zofia. Pripomienme aspoň stručne ich dlhú a nepochybne zaujímavú životnú cestu.

František Mšal sa narodil 18. augusta 1901 v Hornej Zubrici. Pochádza z chudobnej rolnickej mnohodetnej rodiny. Ako jeden z 8 detí od malička vedel, čo je to práca. Spolu s ostatnými súrodencami od útlych rokov musel pomáhať na rodičovskom gázdrovstve. Mšalovci boli od pradávna Slováki, preto aj mladý František a ostatní súrodenci boli vychovávaní v slovenskom národnom duchu.

Keď František Mšal trochu podrástol, začal chodiť do ľudovej školy a ukončil 6 tried. Bol to ešte čas Rakúsko-Uhorska a vtedy sa na oravských školách vyučovalo po maďarsky, ale aj po slovensky. Dobre si pamätá a veľmi milo spomína na dvoch učiteľov. Jedným bol Poláček a druhý Šolava, ktorý ani nemal učiteľské vzdelanie. Pochádzal z Hornej Zubrice a na škole začal vyučovať po vypuknutí prvej svetovej vojny, kedy väčšie učiteľstvo boli odvelení na frontu. On sám mal šťastie a útrapy vojny nepoznal. Dostal sice povolávací lístok, ale už nestihol ísť na vojnu, lebo sa práve skončila. Ako pamiatka z tých čias zostal mu

len spomínany povolávací rozkaz, ktorý podnes opatruje.

Po vojne zostal mladý František Mšal na rodičovskom gázdrovstve. Boli to rušné časy, keď e v r. 1920 sa Orava, podobne ako Spiš, dostala k Poľsku. V oravských kostoloch, teda aj v Hornej Zubrici, pôsobili ešte niekoľko rokov slovenski knázii, ktorí odbavovali bohoslužby v slovenčine, ale neskôr boli prinútení odísť. A tak sa stalo, že v roku 1926 sa v Hornej Zubrici objavil prvý po ský knáz J. Karcz. Spolu s ním prišla na faru vymenovať aj jeho neter Zofia, ktorá sa neskôr stala Františkovou manželkou.

Ako prijali veriaci po skýho knáza? Podľa slov Františka Mšala dobre, keďže už na prvej om̄i Horozubitanom povedal: „Pán Boh porozumie každej reči, vy sa modlite a spievajte po svojom, svojim jazykom, svojou peknou slovenčinou. Mne to nebude prekázať. Ja budem om̄e odbavovať svoju rečou, lebo slovenský jazyk neovládam.“ O tom, že knáz J. Karcz mal rád ľudi, ku ktorým prišiel, svedčí i fakt, že nebránil svojej neteri Zofii pri volbe životného partnera, ktorým sa stal Slovák František Mšal.

Zofia sa narodila 7. januára 1905 v Hroznenej pri Krakove. Je poľskej národnosti a nikdy sa jej nezrieckla. Muža Slováka, jeho pôvod a národ, z ktorého pochádza, si vždy väzila a nebránila mu vychovávať deti v slovenskom národnom povedomí. Sama odсудzuje krivdy páchané na slovenskej menšine žijúcej na Orave a Spiši. Zofia Mšalová spomína na fažké prvé povojnové roky na Orave a Spiši, ktoré boli níslne odtrhnuté od starej vlasti a tak ako skoro v etci obyvatelia Hornej Zubrice a ostatných obcí dlho verila, že sa vrátia k Slovensku. Spomína na rok 1943, kedy po prvý raz navštívila domovinu Slovákov, z priležitosti púte do Dolného Kubína, kde mal kázeň dr. J. Tiso.

17. februára 1927 sa Zofia a František zosobiskili. Po svadbe mladí Mšalovci bývali istý čas na fare. Potom sa osamostatnili a pres ahovali do dreveného rodičovského domu. František začal hospodáriť na malom, trojhektárovom gázdrovstve a Zofia sa starala o domácnosť a súčasne pomáhala na fare. Za pár rokov si Mšalovci v blízkosti drevenice postavili nový murovaný dom, ktorý bol pôsobou Františka Mšala. Murárske a rezábirske práce si robil poväčšine sám. Práca s drerom ho podnes zaujíma a tak napriek vysokému veku sa svojmu koničku stále venuje. Hovorí, že „drevo žije, je teplé a poddajné, dajú sa z neho vyrábať čudá.“

Zofia a František Mšalovci vychovávali päť detí. Najstarší Ján, dnes už nebohý, bol 41 rokov organistom v Hornej Zubrici. Druhý syn Vladislav sa stal knazom (je v dôchodku), po ňom nasleduje dcéra Lídia zame-

nitá výtvarníčka a učiteľka (na dôchodku) a syn Stanislav, ktorý si taktiež zvolil knázske povolanie a pôsobi na Slezsku. Ako posledné v poradí sa narodili dvojčata, dcéry, z ktorých jedna žije v Amerike a druhá pracovala ako tkáčka pri výrobe ručne tkanic kobercov v Novom Targu. Teraz je doma na invalidnom dôchodku.

František Mšal, ako sme už spomenuli, sa šťastivo vyhol prvej svetovej vojne. Šťastie mu prialo aj počas druhej svetovej vojny. Nemusel narukovať a len pri konci — ako spomína — spolu s ďalšími asi 700 rodákmusel ísť na cvičenia do Žiliny. Bol tam len týždeň, keďže sa vojna skontila a on sa mohol vrátiť domov.

Ako prvý Slovák sa hneď po vojne aktívne zúčastňoval v krajskom hnutí. Keď v roku 1947 sa začala organizovať naša Spoločnosť, patril k tým, čo sa nebáli hlasiť sa k slovenskej národnosti. A tak nie div, že sa stal jedným zo zakladateľov Miestnej skupiny Spoločnosti v Hornej Zubrici a viac rokov bol i členom jej výboru.

Krajan Mšal, napriek vysokému veku je ešte celý a veľa si pamäta z davných čias. Pamäta si i knaza Ferdynanda Machaya. Nie sú to dobré spomienky. Hovorí: „Machay zapredal Oravu a Spiš, zapredal aj seba, svojich rodných, svojho otca. Pamätam sa i na Piotra Borowého, stýkal som sa s ním. Teraz na Orave vo viacerých kostoloch visí jeho obraz a niektorí ho tu nazývajú svojim apo tohom. Nie je to správne. Bol podľa mňa Slovákom, ale sa zapredal a pomáhal F. Machayovi odpojiť Oravu a Spiš od Slovenska.“

Zofia a Františekovi Mšalovcom ožíva v pamäti i spomienka na Karola Wojtylu, dne náho pápeža Jána Pavla II., ktorý často navštievoval Hornú Zubriku. Jeho otec tu bol stavbyvedúcim cestu, ktorá viedie touto rozhľadou dedinou. Ján Pavol II. ako mladý knáz sa modlieval pri miestnej kaplnke, ktorá sa dnes stala výhľadávaným miestom verejnosti Hornej a Dolnej Zubriče.

Manželia Mšalovci sú naďalej plní životného optimizmu. V ich očiach ešte aj teraz, po 65 rokoch spoločného života, vidieť lásku, ktorá ich v ten pamätný deň spojila a spája až do dnešných dní. Na moju otázkou či sa im splnilo všetko, o čo sa spoločne snažili, odpovedajú svorne ÁNO. „Boli chvíle krásne aj ľahké, všetko sme prekonali. Spájala nás láska a porozumenie. Žili sme s vedomím, že musíme po sebe niečo zanechať a to sú naše deti, ktorým sme posvätili celý život.“

Srdcne blahoželáme manželom Mšalovcom k ich krásnemu sviatku a želáme im veľa zdravia a pohody, aby sa dožili ešte ďalších jubilei.

Text a foto: EVA MATISOVÁ

podnikateľov. K výhľadávaným miestam festivalu, najmä pre mladých, bude iste patriť „festivalové humno“ s celodennou príleitosťou na spoločnú zábavu na slovenský spôsob. Záujemci o šport budú mať možnosť zúčastiť sa rôznych športových súťaží medzi ľuďmi v plávaní, tenise, baseballe a pod. Nebudú chýbať ani rôzne výstavy z tvorby domácich a zahraničných autorov, teda aj krajanských. Samozrejme, každý krajan podľa vlastnej vôle bude sa môcť zúčastňovať bohoslužieb.

Nepochybne veľmi zaujímavé pre účastníkov festivalu budú rôzne jednodňové výlety autobusmi do turisticky atraktívnych oblastí Slovenska, v tom aj jazda historickou vlakovou súpravou do blízkeho a vzdialenejšieho okolia, ktorá zahrňuje o.i. Oravský Podzámok, Ružomberok, Vlkolinec, Banskú Štiavniciu, Nitru, Zvolen, Žilinu a Vrátnu dolinu. Napokon čože by to bol za festival, keby sa na ňom nevolutila najkrajšia Slovenka na svete?

Ako z toho vidno, program tohto jedinečného a krásneho podujatia je skutočne boha-

tý. Každý, podľa vlastného záujmu, si v ňom môže nájsť niečo pre seba, každúmu môže poskytnúť množstvo nezabudnuteľných zážitkov. Možno teda očakávať, že festival sa stane ozajstným sviatkom slovenskej mládeže z celého sveta.

Pripomeňme, že Martin — do roku 1945 nazývaný Turčiansky Svätý Martin — patrí k najstarším mestám na Slovensku. Po raz sa spomína ako obec s kostolom v r. 1264. O 20 rokov neskôr sa uvádzia ako „villa sancti Martini“. Leží v malebnej Turčianskej kotline, bohatej na prírodné krásy a kultúrne pamiatky. V minulosti bol dôležitým centrom obchodu a remesiel a neskôr v znamení strediskom politického, kultúrneho a národného života. Dôležitým medzinnokom bolo najmä Memorandovo zhromaždenie v r. 1861, ktoré proklamovalo prvý politický program Slovákov — Memorandum slovenského národa. V roku 1863 bola v Martine založená Matica slovenská, vrcholná kultúrna inštitúcia Slovákov.

Mesto je bohaté na rôzne kultúrne, historické a architektonické pamiatky. K najstar-

ším patrí ranogotický kostol sv. Martina z druhej polovice 13. storočia, evanjelický klasicistický kostol z r. 1784, pred ktorým, pod lipami, konalo sa Memorandovo zhromaždenie. Hodno ešte spomenúť starú budovu Matice slovenskej, budovy bývalého Národného domu, stoličného domu, matičného gymnázia, a ďalšie. V Martine je niekoľko múzeí, z ktorých najvýznamnejšie je Slovenské národné múzeum s prebohatými etnografickými zbierkami.

Jubilejný, 5. svetový festival slovenskej mládeže sa po prvý raz uskutoční na slovenskej pôde. Prvé štyri sa konali v cudzine, v r. 1980 vo Waldkraiburgu (Nemecko), v r. 1983 a 1986 v Mount Pocono (USA) a v r. 1989 v Semmeringu (Rakúsko). Dúfame, že sa tohto pekného podujatia zúčastní v hojnom počte i naša krajská mládež, tak jednotlivice, ako aj súbor, tém skôr, že zo Spiša a Oravy je do Martina blízko. Náklady na pobyt budú sťasti hradené. Záujemci môžu posielať prihlášky na adresu Sekretariát 5. svetového festivalu slovenskej mládeže, Mudroňova 26, 036 52 Martin, Česko-Slovensko, tel a FAX 0 042(842) 395-48.

Vyšnolapšanski žiaci so svojim riaditeľom mgr. Józefom Jadacom. Foto: J.P.

VÝŠNÉ LAPŠE

Slovenčina nepretržite

V Základnej škole vo Vyšných Lapšoch na Spiši sa slovenčina učí nepretržite od r. 1948. Snáď aj preto s jej výučbou nehmali tu nikdy väčšie problémy. Možno len to, že kedysi, keď slovenčina bola vyučovacím jazykom, učili sa ju skoro všetci žiaci, kym neskôr, keď sa stala len vyučovacím predmetom, žiacov náhle ubudlo a takto je v podstate podnes.

V tomto školskom roku vyšnolapšanskú základnú školu navštievuje 165 žiacov. Jej riaditeľom je mgr. Józef Jadamec, ktorý sa sice ani veľmi nestraňuje na podmienky, aké sú na škole, ale ani nie je s nimi úplne spokojný. Je realista a na potreby školy sa dívá z hľadiska terajšej hospodárskej situácie. Napriek tomu vždy hľadá možnosti, čo by sa dalo na škole zmeniť, prípadne upraviť, aby sa zlepšili podmienky výučby a aby žiaci radi chodili do školy. Ako to však realizovať, keď chýbajú finančné prostriedky? Vždy sa nájde nejaké východisko. Riaditeľ zvolal rodičov dali hlavy dokopy... a cez tohočné zimné prázdniny zaviedli v škole ustredné kúrenie. Škola sa takto sta-

la pre učiteľov, predovšetkým však pre žiacov príjemnejšia, najmä v zimnom období. Inštaláciu ústredného kúrenia financovala súčasť gmina, ktorá poskytla 70. mil. zl, kym rodičia prispeli čiastkou 20 mil. zl.

— Naša škola je priemernou dedinskou školou, — hovorí riaditeľ. Musíme si byť vedomí, že nemôžeme mať všetko, čo by sme chceli. Snažíme sa však, aby sa učiteľom dobre pracovalo a žiacom príjemne učilo. Preto si sami pomáhamo. Z toho, čo sme si v minulých rokoch ušetrili, hradíme aspoň drobnejšie školské výdavky, napr. nákup čistiacich prostriedkov, kriedy a pod.

Na vyučovanie slovenského jazyka v tomto školskom roku chodí 19 žiacov. Sú rozdelení do troch skupín. V prvej je 7 žiacov z 2. a 3. triedy, v druhej 8 zo 4. až 6. triedy, kym tretiu skupinu tvoria 4 žiaci zo 7. a 8. ročníka. Učia sa tri hodiny v týždni, obvykle na záver vyučovania.

Slovenčinu vo Vyšných Lapšoch dlhé roky vyučovala býv. riaditeľka Cecília Biegunová. Teraz učí Mária Bizubová, ktorá od 1. septembra 1991 je na dôchodku a pracuje len

na pôl úvazku. Na svojich zverencov je hrdá a chváli si ich ako usilovných žiakov. Nevedno však, ako sa vyvinie situácia v novom školskom roku, nakoľko pani učiteľka chce prestat učiť. Zatiaľ je to otvorená otázka. Vedenie školy a Kuratórium osvety a výchovy by už teraz mali hľadať riešenie, aby sa nestalo tak ako napr. v Podhradí na Orave, kde po odchode učiteľky sa slovenčina prestala vyučovať a škola nič neurobila pre obnovenie výučby.

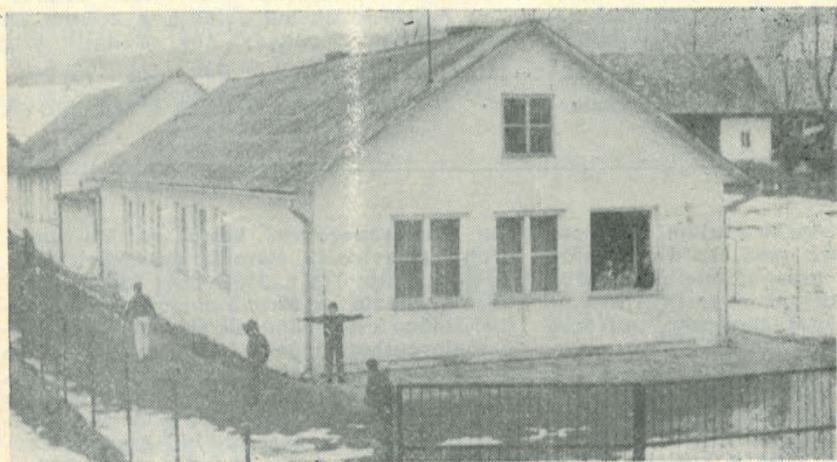
Chcem poznamenať, že vo Vyšných Lapšoch sa všetci žiaci z 5. až 8. triedy učia rustinu ako povinný predmet. Je to zaujímavý poznatek, najmä po nariadení ministra školstva, ktoré práve ruší ruštinu ako povinný predmet a zavádzajú nové zásady vyučby cudzích jazykov, podľa ktorých iba rodičia respektive sami žiaci si volia jazyk, ktorý sa chcú učiť. Ako mi povedal riaditeľ školy, hned po porade s predstaviteľmi kuratória v Novom Targu zvolal schôdzku rodičov a oboznámil ich s novými zasadami vyučovania jazykov na základných školach. Zdá sa mi však, že ani tieto zásady väčšina rodičov nepochopila, keď sa také málo krajanských detí prihlásilo na slovenčinu. Dúfam, že tento rok Vyšnolapšania využijú priležitosť a situácia sa zlepší.

Veľmi pomocné vo vyučovaní slovenského jazyka boli doteraz slovenské detské časopisy, ktoré však od minulého školského roka Matica slovenská prestala posielat. Je to cítenečné tým viac, že aj školská knižnica má veľmi skromnú zbierku slovenských kníh a nedokáže často poskytnúť žiacom ani len povinné čítanie. Škola by nutne potrebovala aktualizované čítanky, no a gramatiky, ktoré tu chýbajú.

Po tam sa, či škola udržuje spoluprácu a výmenu s nejakou inou školou budťo v Poľsku alebo na Slovensku. „Bolo by to veľmi osožné,“ — hovorí riaditeľ — „najmä pre deti, ale aj pre učiteľov, keby sa takáto výmena mohla uskutočniť. Zatiaľ sme však o tom seriánznejšie neuvažovali.“ Škoda, stalo by to zato.

Lapšanská škola má v porovnaní s inými školami na Spiši pomerne dobré podmienky. Zostáva mi len želať, aby sa ešte zlepšili, aby škole ubúdalo problémov ktoré ani tu nechýbaju. A žiacom? Aby sa dobre učili a mohli neskôr, aspoň niektorí, rozšíriť rady tých, čo budú študovať na Slovensku.

EVA MATISOVÁ

Kedy sa škola v Podvilku prestahuje z týchto dvoch „barákov“? Foto: E. Matisová

PODVLK č. 2

Trochu čudná škola

V uplynulých mesiacoch sme už čitateľom predstavili väčšinu spišských a oravských škôl, kde sa vyučuje slovenčina. Tentokrát sme zavítali do Základnej školy č. 2 v Podvilku. Čudná je to škola. Akoby aj nie, veľ sa ani veľmi neodlišuje od neveľkého sedliackeho domu, aké sa tu budovali niekedy na začiatku 20. storočia. Nebyť pobežujúcich detí, človek by ju ľahko prehliadol. Možno

bez nadsádzky konštatovať, že podobne ako škola vo Veľkej Lipnici — centre má vari najčažšie priestorové podmienky pre vyučovanie na celej Orave. Riaditeľkou tejto školy je mgr. Mária Pierogová, ktorá nám o.i. povedala:

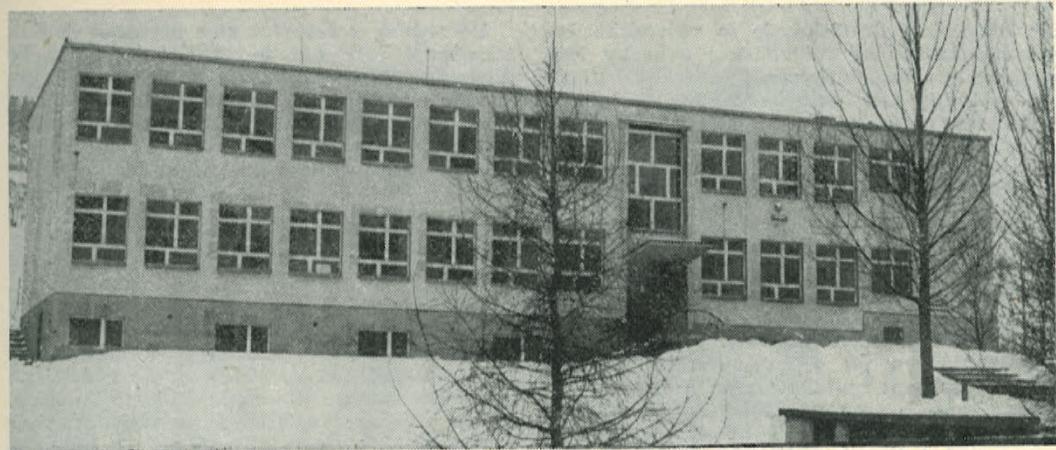
— Podmienky v našej škole sú priam otriasné. Okrem tejto budovy žiaci sa učia ešte v ďalšom nevelkom susediacom objekte.

O výstavbe novej školy sa už sice hovorí vyše 15 rokov, ale výsledky ešte nevidno a akiese ešte dlho nebude vidno. Vždy boli nejaké prekážky o.i. týkajúce sa právneho prepisu stavebného pozemku pre potreby školy. Dúfam, že po mnohých administratívno-právnych krokoch sa už v tomto roku hádam definitívne dozvieme, aka je situácia so stavebným pozemkom pre novú školu. Veď aby sme mohli stavať, musíme mať na čom. Predpokladá sa, že to má byť pozemok asi 4-hektárový sa mi zdá príliš veľký. V súvislosti s novou školou zvolili sme aj výbor pre jej výstavbu, ktorý pôsobi už vyše dva roky. Máme už na stavbu trochu stavebného materiálu, najmä dreva, ktoré sme dostali od gminného úradu.

Zdá sa, že Kuratórium osvety a výchovy v Novom Sáčci asi nevidí žiadny problém s touto školou v Podvilku. Riaditeľka ešte v novembri minulého roku písala o situácii školy na Kuratórium, no podnes ani len odovede nedostala.

— Dúfam — pokračuje riaditeľka — že po roku 1994, keď školstvo prejde pod samosprávu gmin, sa situácia môže do istej miery zlepšiť, hoci aj to je pochybné, keďže aspoň nateraz gminy neoplývajú peniazmi.

V tomto školskom roku školu č. 2 v Podvilku navštievuje spolu 180 detí. Nie div, že všetky priestory sú doslova zatlačené. Najhoršie je počas prestávky, najmä v zime. Veď celá školská chodba má iba 50 m². Chýba veľa zariadení, v tom i telocvična. V lete deti využívajú ihrisko bývalého LŠZ (LZS). Zato dosť dobre je škola vybavená rôznymi

Takúto školu ako v Oravke by iste chceli mať aj v iných obciach. Foto: D.S.

Ruština povinná alebo nepovinná?

Každému navštěvníkovi Oravky sa tato nevelká obec neľaleko Jablonky spája predovšetkým so vzácnou architektonickou pamiatkou — drevaným kostolíkom zo 17. storočia. Je to však zároveň obec, ktorá má vari jednu z najmodernejších základných škôl na Orave.

Budova školy je postavená na svahu vysokého kopca a je z nej pekný výhľad na široké okolie. Jej úhladná silueta zdá sa priam lákať do svojich priestranných učební skolskú mládež. Riaditeľkou školy je mgr. Olga Janíková, ktorá ešte pred niekoľkými rokmi vyučovala slovenčinu v Dolnej Zubriči.

„A propos slovenského jazyka.“ Vyučuje sa aj na tejto škole, hoci v tomto školskom roku sa na tento jazyk prihlásilo len 6 detí. Všetci sú zo 6. triedy, tvoria jednu skupinu a slovenčinu sa učia tri hodiny v týždni, spravidla na záver vyučovania. Učí ich Emilia Joniaková, absolventka jablonského lycea.

Zaujímalo ma, prečo tak málo žiakov chodí na slovenčinu v Oravke. Na to som v ško-

le počula argument, že všaj väčšina krajanov už nemá deti v školskom veku. Okrem toho žiaci, ktorí pôjdú ďalej študovať do stredných, odborných a iných škôl, budú sa tam učiť ruštinu. A tak v Základnej škole v Oravke sa všetci žiaci učia povinne ruštinu.

Na moju otázku, prečo práve ruštinu? — riaditeľka povedala: — „Po porade Kuratória osvety a výchovy s riaditeľmi oravských a spišských škôl sme zvolali schôdzku rodičov a vysvetlili sme im nové zásady vyučovania cudzích jazykov. Rodičia sa rozhodli pre ruštinu ako jazyk, ktorý ich deti budú potrebovať počas ďalších štúdií.“

Trochu ma to prekvapilo, že Oravčania náhle zahoreli tak veľkou láskou k ruštine, proti ktorej, ako nanútenému predmetu, mali ešte nedávno toľko výhrad. Asi výklad nových zásad bol nepresný a rodičia nepochopili, že ruština už nie je povinný predmet a žiaci si sami slobodne vyberajú jazyk, ktorý sa cheň učiť, tak na základných, ako aj na stredných školách. Nechce sa mi veriť, že z možnosti SLOVENČINA alebo

učebnými pomôckami najmä pracovňa fyziky, ale aj biológie a chémie. Majú tu do konca vlastné audiovizuálne pomôcky, aké v iných školách často chýbajú.

Napriek takým ľažkým podmienkam škola sa môže popísť viacerými absolventmi s vysokoškolským vzdelaním, ktorý dnes pôsobia nielen na Orave, ale aj v iných oblastiach Poľska.

— Žiaľ nemáme presnú štatistiku našich absolventov — povedala p. riaditeľka. Evi-

Podvlnčianski žiaci — slovenčinári

dujeme len to, kam žiaci po zavŕšení našej školy odchádzajú. V súčasnosti sa obľubeťia stredné odborné školy, ktoré mládež poskytujú hneď odborní profesii. Chlapci teda odchádzajú do Krakova, na stredné elektrotechnické školy, ale aj do Zakopaného. Zase dievčatá si volia zdravotné bud krajčírske školy a pod. Už dlhší čas pozorujeme zmenšený záujem o lycéa. Súvisí to asi s aktuálnou ekonomickej situáciou dnešnej rodiny.

Zaujímala ma však otázka vyučovania slovenčiny, ktorá v tejto škole má mnohoročnú tradíciu. V tejto súvislosti pani riaditeľka o. i. povedala:

— V septembri min. roka som bola na stretnutí predstaviteľov ministerstva školstva a kurátória osvety a výchovy s riaditeľmi škôl zo Spiša a Oravy, kde sme sa oboznámili s novými zásadami vyučovania cudzích jazykov. V našej škole sme utvorili skupinu zloženú zo žiakov dvoch tried, ktorá sa slovenčinu učí 4 hodiny týždenne. Zapisalo si ju nepovinne 7 žiakov — traja z 8. triedy a 3 žiaľka zo siedmej. Rodičom som pri každom stretnutí hovorila o nových zásadách výuky cudzích jazykov. Ich voľba je dobrovoľná.

Slovenčinu v škole č. 2 v Podvlnku učí p. Mária Niedzieláková, rodáčka z Vyšných Liptovov, ktorá tu pôsobí už 33 rokov. Pracuje len na pôl úväzku. Vyučuje len preto, že ju nemá kto zastúpiť.

— Hodiny slovenčiny navštěvuje len sedem žiakov. Keďže ich nemá kdo učiť, prijala som ponuku p. riaditeľky, aby sa slo-

RUŠTINA (škola nemá odborníkov pre iné jazyky) si všetci tak jednomyselne vybrali to druhé.

Ako sme už viackrát písali, významnou pomôckou pri vyučovaní slovenského jazyka boli slovenské detské časopisy, ktoré do škôl posielala Matica slovenská. Práve tu som s údivom zistila, že škola v Oravke, hľadám ako jediná, naďalej dostáva tieto časopisy, ktoré si deti veľmi obľubili.

Škola v Oravke zatiaľ bližšie styky s inými školami buďto v Poľsku alebo na Slovensku nemá a nemá preto možnosť výmeny žiakov cez prázdniny, ani organizovanie výmených zájazdov a pod., čo je pre školskú mládež potrebné a súčasne veľmi atraktívne. Nebolo by od veci pouvažovať o tom. V tomto kontexte učiteľka Emilia Joniaková podotkla, že by bolo dobre, keby ústredný výbor Spoločnosti, tak ako v predchádzajúcich rokoch organizoval pre deti zájazdy a výlety. Mohlo by to prispieť i k rastu záujmu o vyučovanie slovenčiny. Este jedna vec ma prekvapila v oravčianskej škole. V tomto školskom roku sa tamožie deti nezúčastnili súťaže kresieb v Živote. Vraj ich — ako som sa dozvedela od učiteľov — odradili ceny. Totiž ich viac podniecujú konkrétné vecné ceny ako knižné odmeny.

O čo vlastne ide? Počas predošej súťaže kresieb dvaja žiaci z Oravky dostali ako odmenu pekné slovenské knihy. V každej inej škole by sa im žiaci potešili. Tu však majú výhrady. Je smutné, že sa žiakom nepáčili, aj keď boli v jazyku, ktorý možno práve títo žiaci neovládali. Podľa mňa najvhodnejšou reakciou učiteľa malo byť vyjadrenie žiakom uznania za úspech v súťaži vyjadrený peknými knihami a súčasne k povzbudeniu a zdokonaleniu si znalosti slovenčiny, aby si tieto knihy mohli prečítať. Ostatne vecné ceny sú odmeňované tie najlepšie práce, medzi ktoré tie z Oravky asi nepatrili. Samozrejme snažíme sa odmeniť čo najviac účastníkov súťaže, ale nákup toľkých vecí cien si nemôžeme dovoliť. Preto si, tak ako všetky redakcie, pomáham knihami, ktoré sú — notabene — dnes veľmi drahé, nezriedka drahsie ako vecné ceny. Už aj preto si ich treba väčiť. Ich výmena — z iniciatívy na trovy učiteľa výtvarnej výchovy — na vecné odmeny je podľa mňa nepedagogická, umocňuje v žiakoch ľahostajnosť voči knihám vôbec.

EVA MATISOVÁ

venčina na tejto škole udržala. Avšak na budúci rok chcem prejsť do dôchodku. Učím štyri hodiny týždenne: dve hodiny slovenčiny (prečo nie tri? — pozn. J.P.) a dve hudobnej výchovy. Myslím si, že otázku výučby slovenčiny na škole zanedbali najmä rodičia. Často som sa totiž stretla s nesprávou argumentáciou, že slovenčinu sa netreba učiť, lebo aj bez toho sa možno dohovoriť, keďže je to veľmi blízky slovanský jazyk. Chýbajú mi učebnice pre 8. triedu no a samozrejme slovenské časopisy, ktoré nám Matica prestala posielat.

Ako som vycítil z rozhovorov škola asi neurobila osobitnú schôdzku s rodičmi, aby sa mohli dôkladne oboznámiť s novými zásadami vyučovania cudzích jazykov. To znamená, že od nich a len od nich závisí, aký jazyk sa ich dieťa bude učiť teda či si vyberú slovenčinu, alebo ruštinu, ktorá už nie je povinná, prípadne iný jazyk. Nikto im nemôže nič nanucovať.

Už 2 mali by si pozornejšie vŕsmať okrem rodičov aj činitelia miestnej skupiny Spoločnosti, t m viac, že pred niekoľkými rokmi došlo k zrušeniu jej výučby v škole č. 1. Hoci to bolo oividne nedopatrenie vedenia tejto koly a Kuratória osvety a výchovy, ktorí nedokázali zabezpečiť učiteľa slovenčiny. Jednako ani výbor MS ani rodičia nevynali maximálne úsilie, aby sa toto vyučovanie obnovilo. Nech je to momentom pre etk ch krajanov na Orave a Spiši.

Pripravil: JOZEF PIVOVARČÍK

s Ing. WENDELINOM HABEROM, vojtom gminy Nižné Lapšé

šie zdravotné stredisko, je to vojvodská investícia konkrétnie Vojvodskej pobočky Národného fondu zdravotnej ochrany, ktorú sme vlastní aj tak finančne podporili. Nebude tomu inak ani tento rok. Ďaleko pokročili pravné práce pri elektrifikácii fridmantínskeho s dĺžkou Bližňaky. Teda nemožno tvrdiť, že sme na nich zabudli.

Keď ide o druhú časť otázky, gmina nemá autobusy a ani ich mať nebude. Problém spoľa v tom, že keď autobusy začnú premávať cez Fridman budú štažnosti v Nižných a Vyšných Lapšoch a Tribši a opäťne. Stána automobilová doprava je monopolistom a my na ňu vplyv nemáme. Iste sa riadia zásadami rentability. Tu by som chcel pripomenúť, o čom sa mälokedy hovorí, že — ako ukazali viaceré kontroly — občania často nežiadajú od vodičov cestovné lístky, ktoré sú dôkazom frekvencie a teda aj rentability prepravy. Teda dbajme o to.

Od januára 1994 gmina má prevziať školstvo. Ste na to prípravení?

Neviem si to predstaviť, najmä keď si pomyslím v akom stave je naše školstvo, hlavná školská základňa. Najhoršie je to v Kacvine a Nižných Lapšoch. V sídle našej gminy je stavba školy aspoň započatá. Je to vojvodská investícia. V súčasnosti sú stavebné práce v značnej miere obmedzené, kvôli peniazom. Minuly rok ministerstvo školstva určilo 800 mil., my sme dolezili 425 miliónov. Potrebujeme je aspoň 5 miliárd zlôtok.

Pokiaľ ide o výstavbu školy v Kacvine, bude to taktiež vojvodská investícia. My sme

Do remízy v Kacvine sme prenesli škôlku. Poschodie ešte nie je využité. Čakáme, že Kacvinčania niečo návrhnú. Podľa mňa by nebolo od veci zriaďať nejaký minihotel. Na proti tomu v Nižných Lapšoch v podkroví remízy zriaďujeme úradovne. Je možné, keď sa situácia nižnolapšanskej školy nezlepší, že časť miestnosti v remíze prenajme škole.

Od školstva je iba krôčik k sfére kultúry. Má gmina nejaký osobitný fond na kultúru?

Nemáme, ale v gminnom rozpočte je zahrnutá, dokonca značná časťka, na kultúru. Musím poznamenať, že sme doposiaľ nezrušili žiadnu klubovňu alebo knižnicu. Práve naopak, snažíme sa kultúru zaktivizovať. Už je načas, aby sa dedina kultúrne vyrovnila mestu.

Spišskú kultúru tvoria dve národnosti. V Nedeci sa mi predstaviteľia miestnej skupiny KSSCaS sťažovali, že ste ich vypoivedali zo slovenskej klubovne...

Nemá to nič spoločné s národnosťou. Ktoči vek by tam bol, dostal by výpoved. Treba to chápať v širšom aspekte. Slovenská klubovňa zaberala miestnosť patriacu maternej škôlke. Preto do tejto budovy mohla chodiť len časť detí, ostatné sme museli dať do základnej školy. Miestnosť sme potrebovali, aby celá škôlka bola vedno. Ako viete, od min. roka škôlky financuje gmina. Myslím si, že činnosť Kultúrno-sociálnej Spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku je natolik pružná, že si náhradnú miestnosť nájde. Keď slovenská menšina bude chcieť zorganizovať nejaké kultúrne podujatie, môže ho bez prekážok usporiadať v Gminnom kultúrnom stredisku v Nedeci.

Aké sú podľa vás perspektívy gminy?

Máme slabé šance pozdvihnuť poľnohospodársku produkciu. Väčšie výhliadky sa črtajú v rozvoji turistického ruchu, samozrejme za predpokladu, že bude vybudovaná vodná nádrž v Czorsztyne. Ubytovacia kapacita sa nám už pomaly rozširuje, tak isto gastronomická základňa. Horšie je to s komunálnymi službami — tie by sme mali rozvíjať, teda budovať najmä vodovody a kanalizáciu a pod. Dôležitá je ochrana životného prostredia. Ludia musia konečne pochopiť, že znetisťovaním si sami robia škodu. My ako úrad pripomíname, napomíname no a trestáme. Veľkú nádej spájame s veľkým smetiskom pri Novom Targu, ktoré má onedlho vzniknúť.

Dakujem za rozhovor.

Zhváral sa: JOZEF PIVOVARČÍK

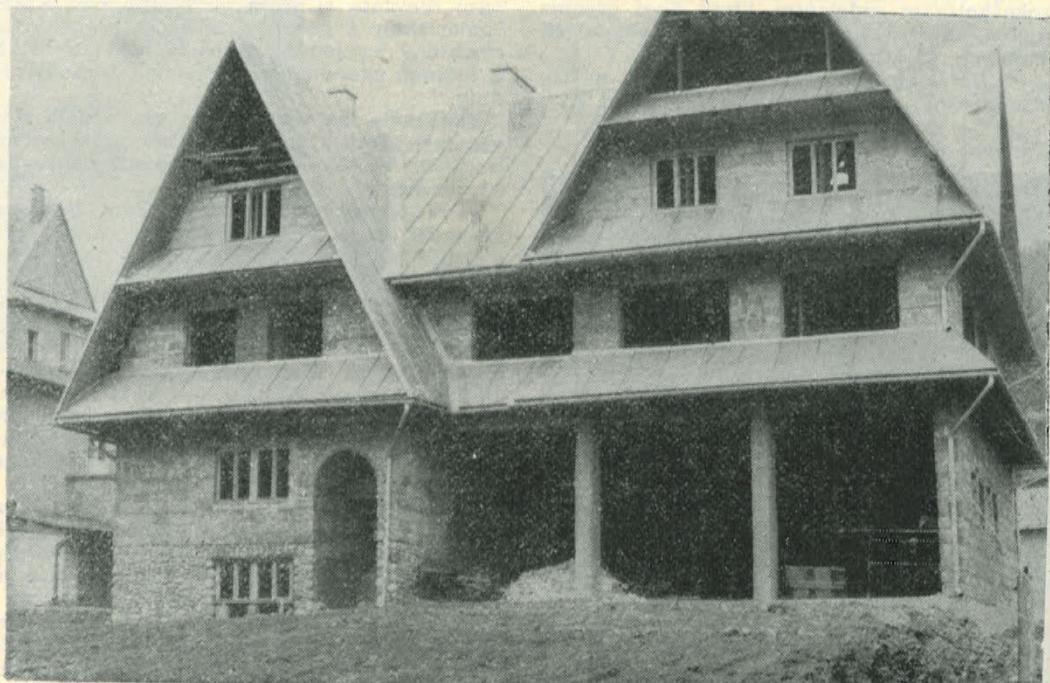
už urobili projekt v hodnote 100 mil. Tento rok výstavba iste, nezačne, totiž v poslednom období sme sa sústredili na stavbu dvoch hasičských remíz v Kacvine a Nižných Lapšoch...

Obyvatelia oboch obcí tvrdia, že potrebné a účelnejsia bola stavba škôl ako remíz...

Opťajte sa tých, čo o tom rozhodli. Ja som ich nezačal, ovšem, prispev som k ich ukončeniu. Dnes sú už v prevádzke. Keby to odomňa záviselo, nebolo by tak honosných remíz, ani tak veľkej stavby nižnolapšanskej školy.

Ako spomínané remízy mienite využiť?

Hasičská remiza v Nižných Lapšoch (leto 1991). Foto: J.P.

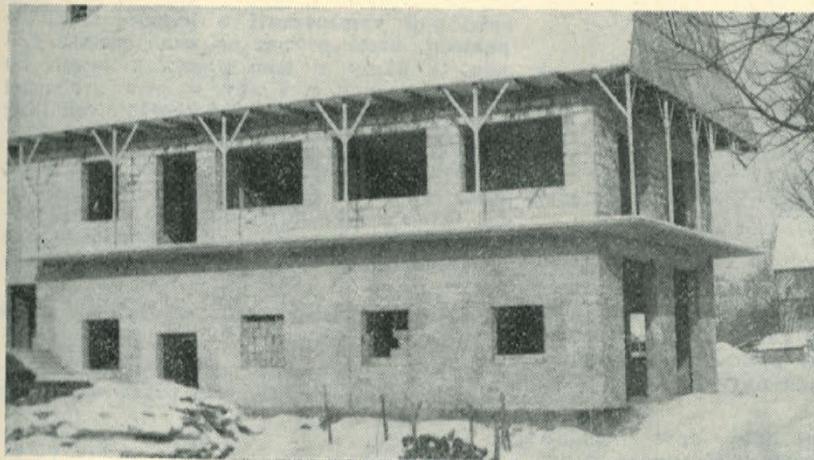

To je pravda, že som tak hovoril. Teraz sme však od hospodárskej činnosti upustili, hoci sme o tom seriózne uvažovali. Upustili sme pre dve príčiny. Po prve, náš úrad ako verejno-občianska inštitúcia je povinný sa zaoberať otázkami samosprávy a riešiť problémy a požiadavky obyvateľov gminy. Po druhé, naša hospodárska činnosť by pre okolie znamenala určite nebezpečenstvo najmä tým, že by sme sa stali pre súkromný sektor konkurentmi a monopolistami.

V januári sa mi Fridmančania sťažovali, že nie sú spokojní s činnosťou gminného úradu, najmä keď ide o konkrétnu pomoc pri stavbe kanalizácie a vodovodov a prinášanie autobusových spojení...

Fridmanski poslanci nech si láskavo spomenú na minuloročné zasadnutie gminnej rady, kedy sme schváľovali gminný rozpočet. Dohodli sme sa vtedy, že najprv ukončíme započaté stavby v Kacvine, Nižných Lapšoch a Lapšanke.

Tento rok budeme mať na zreteli také obce ako Fridman, Falštin, Nedeca a Tribš a keď nám finančne možnosti dovolia, budeme realizovať požiadavky ich obyvateľov. A tak na marge Fridmana určite ste si všimli, že sa tam budujú vodovody a kanalizácia. V porovnaní s našou subvenciou Fridman dostal viac prostriedkov ako my. Keď ide o tamoj-

Zubričania budú mať konečne remízu ako sa patrí.

ovplyvňovať ceny polnohospodárskych produktov. Ide najmä o výkup mlieka, vlny a jatočného dobytka. To však podľa mňa odporuje trhovému systému hospodárstva. Na druhej strane ako mi vraveli tunajší rolníci — neúmerne k ich príjmom rastú ceny výrobných prostriedkov, paliv, služieb, ako aj daní a iných poplatkov. Preto nie div, že napr. mládež nespája s polnohospodárstvom svoju budúlosť a odchádza za prácou mimo Oravy, ba aj do cudziny.

Napriek ekonomickým problémom Zubričania sa rozhodli svojpomocne vybudovať hasičskú remízu. Mali pre tento cieľ 300 mil. zlottedov a tak začali s výstavbou v apríli minulého roka. Tento rok im Gminný úrad v Jablonke prideli ďalších 400 mil. zlottedov a dnes stavba je ukončená v hrubom stave.

Hasičská remíza v našej obci — hovorí veliteľ požiarnej jednotky krajan Vendelin Vengrín — bola veľmi potrebná. O jej výstavbu sme sa usilovali už 15 rokov. Sme povodační, že nám v tom gminný úrad pomohol. Máme už plán ako remízu čo najefektívnejšie využiť. Chceme, aby plnila aj kultúrne úlohy.

Hasičská jednotka v Dolnej Zubriči má 28 členov. Je dobre zaškolená už viackrát sa vyznamenala v protipožiarnych akciach. Myslím si, že novú remízu si záslúží. Stará budová je už nevyhovujúca má príliš malé priestory na uskladnenie hasičského náradia nevhoviac o automobile. Veľmi účinnú pomoc poskytuje mestny urbár, ktorý vlastný asi 50 hektárov pôdy, najmä lesov, tri lúky a tri poliany. Predsedom urbárskeho spolku je kr. Jozef Kulaviak, ktorý nám o. i. povedal:

— Nás urbár je všeobecne využívaný, kde len možeme, snažíme sa pomôcť. Tento rok sme dali na stavbu miestnej remízy 100 m³ dreva. Veď objekt bude slúžiť všetkým.

Teší nás aktivita a samostatnosť Dolnozubričanov, ktorí sa spoliehajú predovšetkým na seba a vedia si poradiť aj v ľahkej situácii. Riada sa heslom, že to, čo robia, bude služiť im a budúcim pokoleniam. Ich príklad je hodný nasledovania.

Prisprial: JOZEF PIVOVARČÍK

Len tak ďalej

Kto sa vyberie na Oravu a chce sa oboznámiť z jej krásami a regiónalnymi zvláštnosťami musí vedieť, že existujú dve Zubriče — Horná a Dolná. Horná patrí k najväčším obciam nielen na Orave, ale snáď aj v Poľsku. Dolná je oveľa menšia, má asi 350 ľudí a žije v nej približne 1 300 obyvateľov. Najlepšie tunajšie spoločenské pomery a problémy Dolnozubričanov pozná kr. Eugen Kulaviak, mestny richtár, ktorý túto významnú spoločenskú funkciu zastáva už 42 rokov.

Keď som sa ujal richtárstva v roku 1950 — spomína krajan Kulaviak — boli to veru ľahké časy. Kedže o pomoc zvonku nebolo ľahko, rozhodli sme sa, že si naše problémy budeme riešiť spoločne. V prvom rade sme chceli rozšíriť a vytvoriť cestu, čo zároveň bolo podmienkou dopravného podniku v Novom Targu, aby k nám posielal autobus aspoň raz denne. Musíme podotknúť, že ľudia boli vtedy plní elánu a tak nečudo, že zákratko sme mali cestu hotovú a s nou

i autobusové spojenie. Potom prišlo obdobie všeobecnej elektrifikácie vidieka. Aj v tomto prípade som sa mohol na našich ľudí plne spoľahnúť. Keď bolo treba pomôcť — pomohli. Dokonca sami chodili za mnou či nie sú potrební. Preto neprekvaňujeme, že už po troch mesiacoch namáhavé práce v našich domoch začali prvé žiarovky.

Takto by sa dalo vymenovať celý rad ďalších svojpomocných práciel dolnozubričanov. Medziiným spoločne postavili tri mostíky cez rieku, čo uľahčilo prístup k jednotlivým sídliskám Dolnej Zubriče. Podobne bolo s výstavbou miestneho kultúrneho domu, ktorý vznikol z iniciatívy a za širokej účasti našich krajanov.

Súčasné spoločensko-politicke a ekonomicke zmeny zasiahlí aj Dolnú Zubriču. Jej obyvatelia nie sú spokojní najmä s riešením polnohospodárskej otázky. Podľa miestnych rolníkov chybáva je medziiným cenová politika, v súvislosti s čím je potrebný štátny intervencionizmus, teda aby štát mohol

...ZÁPISNÍK

POKRAČOVANIE ZO STR. 3.

vorí „W Jablonce na Oravie prawo do mszy po słowacku udalo się wywalczyć dopiero w sierpniu 1991 r. Zaś w Kacwinie nie udało się to do dziś. Mimo że granica jest o kilka kroków, zaś zaprzyjaźniony ksiądz słowacki zgodził się przychodzić, to jednak władze kościelne nie wyrazili zgody i ksiądz dowieszony jest z odleglejszego Nowego Targu. Polski ksiądz ma się rozumieć.“

JANUÁR—FEBRUÁR. Časopis Hale i Dziedziny číslo 1—2/92 uverejnili (s. 5) odpoveď prof. Jozefa Congvu na urážky A. Haniaczyka v článku pod titulom Skandal na Spisu, ktorý publikovali časopisy Na Spisu (č. 5) a „Hale i Dziedziny“ (č. 9). Je charakteristické, že šéfredaktor novín Na Spisu nižnolapčanský učiteľ Julian Kowalczyk odmiel prof. J. Congvovi uverejniť odpoveď v časopise, v ktorom boli urážky publikované. Vysvetlil súčasť, že z formálnych príčin, ale zdá sa, že sa asi chcel vyhnúť konfrontácii argumentov, dosť nebezpečnej pre celé Zväz poľského Spiša, no najmä pre Andrzeja Haniaczyka.

4. FEBRUÁRA 1992. Matičný časopis Slovenské národné noviny (č. 5, s. 9) uverejnili článok dr. Mariána Servátku pod titulom Bolesť v odtrhnutej ruke. Obsah článku vysvetluje jeho podtitul Spomienka na slovenské školstvo v Poľsku. V tom istom čísle na s. 4 nájdeme článok vedeckého pracovníka Matice slovenskej dr. Františka Bielika pod titulom Na margo ankety (Svetová jedenástka a krajan roka). Obsahuje kritické postrehy na margo ankety na najzaslúžilejších krajanov roka, ktorú zorganizovalo mi-

nisterstvo medzinárodných vzťahov SR. Dr. Bielik uvádza i jednotlivcov a kolektívy, „ktoré boli v zahraničí tlmočníkmi slovenskej identity, kultúry, vedy a spoločenskej i národnej sebarealizácie“. Medzi nimi spomína aj jurgovskú rodáčku sr. Martinu Tyborovú, riaditeľku Slovenskej knižnice v Danville v USA a našu Spoločnosť, „ktorá za mimoriadne nepriaznivých podmienok udržiava medzi Slovákom v Poľsku im vlastnú identitu“.

11. FEBRUÁRA 1992. VI trestný revízny súd Krajského súdu v Katowiciach vyniesol rozsudok vo veci revíznej žaloby prof. J. Congvu na rozsudok prvej inštancie proti Jerzemu Leśniakovi za urážky v článku Kuriozalne poglady docenta Ciągwy uverejnenom v Gazete Krakowskiej č. 94 z 23. apríla 1991. Podľa rozsudku je Jerzy Leśniak povinný v priebehu jedného mesiaca uverejniť v Gazecie Krakowskej text odprosenia podľa návrhu prof. Congvu a zaplatiť súdne trovy.

22. FEBRUÁRA 1992. Tajomník ÚV KSSCaS dr. Eudomír Molitoris sa vo Varšave zúčastnil na zasadnutí Helsinského výboru. V tomto kontexte Gazeta Wyborea č. 47 (z 25.II. 1992) v článku Przeciw nacionalizmowi o. i. napísal „Zdaniem uczestników głównymi problemami są narastające poczucie zagrożenia mniejszości oraz stosunki z lokalną administracją i władzami kościelnymi które niechętnie uznają istnienie społeczności mniejszościowych. Pojawiają się np. problemy z pisownią nazwisk i imion, z mszami w języku mniejszości, z odzyskaniem dóbr Kościoła prawosławnego“.

26. FEBRUÁRA 1992. Gazeta Katowicka č. 48 priniesla článok Janusza Żureka pod titulom Bliższe sąsiedzwo. Publikacia začína veta: „Wprowadzenie od nowego roku szkol-

nego 1992/93 fakultatywnego nauczania języka czeskiego lub słowackiego (lub obu jednocześnie) w liceach w Jastrzębiu, Wodzisławiu, Rybniku i Raciborzu zapowiedziała na wtorkowej konferencji prasowej w Ostrawie wojewoda katowicki Wojciech Czech. Języków mieliby uczyć nauczyciele z Czechosłowacji mieszkający czasowo w Polsce lub dojeżdżający do pracy.“ Okrem toho v Rudach Raciborskich vznikne trojazyčná (polosko-česko-slovenská) súkromnokomunálna Lesnická a polnohospodárska akadémia. Vo verejných inštitúciach katowického vojvodstva budú zavedené informačné tabuľky v slovenčine a v češtine. V týchto jazykoch — popri svetových rečiach — bude uvádzaný obsah polských vedeckých publikácií vydávaných na Slezsku. Zdá sa, že na rozdiel od Zväzu poľského Spiša katovický vojvoda sa neboji čechizácie alebo slovakizácie.

8. MARCA 1992. V jurgovskom farskom kostole sv. Sebastiána sa odbavovali prvé bohoslužby v slovenčine. Slovenskú sv. omšu odbavil jurgovský kaplán, rodák zo Szaflar, ktorý v pomerne krátkom čase veľmi dobre zvládol slovenčinu.

13. MARCA 1992. Tajomník ÚV KSSCaS dr. Eudomír Molitoris sa zúčastnil vysielania televízneho pásma pod názvom U seba, venovaného problematickej národnostnej menšin v Poľsku.

13. MARCA 1992. Skupina slovenských novinárov z týždenníka Zmena prišla na návštěvu do Poľska oboznámiť sa s problémami našej menšiny. Novinári sa zúčastnili (15.III.) zasadnutia predsedníctva ÚV Spoločnosti a navštívili: Generálny konzulát CSFR v Katowiciach, Slezsku univerzitu, krajanov na Spiši a Orave, Biskupský úrad a redakciu Gazety Wyborczej v Krakove.

JURAJ ZAMAGURSKÝ

JOSEF ŠKVORECKÝ

Aristotelská logika

Byla to v sezóně jarních módních přehlídek. Paní Lucie Borůvková dala, jako každoročně, ušit své dcerě Zuzance nějakou malíčkost u Rosenbluma. Tentokrát to byla květovaná blúza, a dvě stě korun, které za použití vysoce kvalifikovaných sil toho vyhlášeného závodu zaplatila, se ji — jako každoročně — mělo dobře rentovat.

Paní Borůvková byla totiž sama švadlenou. Nemila sice výuční list, ale za to mimořádný talent. Polověterní šaty, které Zuzance spáchla loni, byly například v kruzích italské peněžní šlechty pokládány za model od Schiaparelliho, a podobně komplet, zhotovený tajně (manžel o tom nevěděl; opatřovala si tak, jako mnohá česká žena, ilegální vedlejší příjem) choti jistého francouzského diplomata z pražské ambasády, uplatnil se na filmovém festivalu v Cannes jako poslední kreace ateliéru Dior.

Každý talent však potřebuje inspiraci, a z toho důvodu vyhazovala paní Borůvková rok co rok pár stovek za služby salónu Rosenblum. Salón totiž pořádal pro svoje zákaznice soukromé módní přehlídky. Zde bylo možno spatřit to, co se prostěmu lidu na velkopřehlídkách v Lucerně neukazuje, a na tvůrkách schopnosti paní Borůvkové to působilo jako fantazii odpoutávající marihuana. Rovněž tam bylo možno spatřit nejhezčí manekýnky, což byl důvod, proč tam chodil také poručík Borůvka.

I tentokrát seděl v první řadě a s okázalím nezájemem dychtivě hltal vzácnou podívanou. V rohu pódia, přímo nad ním, stála žena, jakým se v módních žurnálech říká „silnější dáma“. Co chvíli vrhala na poručíka výmluvný pohled, ale on jej nevnímal. Nevnímal ani její odborný výklad, určený dámskému publiku a vyznačující se podivuhodným zákonem, podle něhož se všechna podstatná jména mění ve zdrobněliny. Pro tuto silnější dámou neexistovaly věci jako šaty, sukně, blúza, punčochy a boty, a dokonce ani manžel nebo muž, ale pouze a výhradně šatičky, sukénka, blúzička, punčošky, botičky, a dokonce i manžílek a mužíček. Pozornost poručíka Borůvky však plně patřila předváděným šatečkám, nebo spíše divenkám, které tyto šatečky předváděly.

Nebyl jediný. V obecnstvu této výhradně dámské přehlídky bylo překvapivé množství mužů, a jen zčásti to byli manžíkové. Většinou to byli mužíčci jiného typu a jiného vztahu k dámčíkám, které doprovázeli.

Jeden takový mužík seděl vedle poručíka. Byl kupodivu sám a zdrobnělinu se na něho vskutku nehdola. Měřil dobré dva metry na výšku a víc než metr na šířku. Přesto si ho poručík všiml jen proto, že ho právě při předvádění modelu opalovaček vyvolal vrátný na chodbu k telefonu, čímž vzdoun na okamžik zakryl poručíkovi výhled a kromě toho mu šlápl na nohu, čímž mu dal odhadnout i svou váhu na nějaký metrák. Jak se později ukázalo, nebylo to vše poručíkovi k neužitku.

Sotva opět získal výhled na pódium, kde se právě otáčela rozkošná brunetka v opalovací soupravě, usmála se na něho silnější dáma tak významně, že si toho všimla i paní Borůvková. Dáma se rychle zahleděla do sálu a ohlásila, že manekýnky nyní přivedou několik věčítek k vodě. „Jako první model uvidíte dvoudílné plavénky z růžového fízu, hodící se zejména pro mladší děvčátko,“ pravila. Poručík vzrušeně polkl, zaregistroval vedle sebe jakési nespokojené zavrtání, a napodobil proto otrávené zívnutí. Intimní hudba, linoucí se odkudsi ze skrytých ampliónů, spustila omamný slow-rock a sál ztichl v očekávání dvoudílné věčíčky.

Nic však nepřicházelo. Silnější dáma profesionálně prodlužovala úsměv, ale pod ním brzy začal vystrikovat růžky hněv a netrpělivost. Intimní hudba pokračovala, sametová záclona, již manekýnky vcházely, však zůstávala zplihlá.

Do hudby se vmlítil tichý šepot znepokojených hlasů. Úsměv na tváři silnější dámě pomalu vadil. „Prosím o laskavý okamžíček strpení,“ zaševovala, vrhla omluvný pohled na poručíka a zmizela za sametovou záclonou. Sevel v sále zesilil.

Uběhla minuta, dvě, tři. Jenom hudba hrála nerušeně dál a poručík Borůvka netrpělivě poposedával.

Konečně se sametová opona rozhrnula, ale k jeho zklamání se v ní neobjevilo mladší děvčátko v koupačkách, nýbrž tvář silnější dámě. A tu nezdobil už profesionální úsměv. Naopak. Vyzařoval z ní děs.

Kývla na poručíka, a když se poručík nejdřív dvakrát ohlédl, koho tam myslí, začetala sycivě: „Pane inspektore — mohl byste na vteřinku?“

Kriminalista se vykřábal na pódium a za hrobového ticha se ztratil v záhybech opony.

Za chvíliku se znovu objevil, odkašlal si a pravil do ztichlého sálu: „Prosím, aby někdo neopouštěl místnost. Zůstaňte všichni, kde jste.“

* * *

V těsném prostoru, kam se potom uchýlil, byla pod zrcadlem zavražděná. Ležela na bříte, oblečená v dvoudílné plavky z růžového fízu, a pod levou lopatkou jí ze zad trčela rukojet dýky, jaké se prodávají ve sportovních obchodech. Kolem rukojeti byl omotán fialový kapesník, který se dveře svezl na záda a zčásti nasákl krví. Přesto však z něho svítil v rohu bílý monogram JN.

Prostor tragédie byl od ostatního prostoru oddělen závěsy z hrubého plátna. Ze dvou stran byly pevné, za těmi byly jiné, podobné kóje na převlékání, a dvě zbylé strany visely volně. Dalo se jim projít, vlevo do oblékárny za jevištěm a vpravo do dílny.

V oblékárně čekala na poručíka silnější dáma, hlavní mistr salónu, dva krejčí, kaďernice, pět zbylých manekýnek a šest švadlen. Po obou bočních stěnách a prostředkem se táhly dlouhé věšáky plné šatů na ramínkách a v průčelní stěně visela sametová záclona, již se chodilo na pódium. Dílna vpravo byla po dobu přehlídky prázdná, protože kdo měl ruce, měl je plně zaměstnané za jevištěm.

„Kde tu máte telefon?“

Z hloučku vystoupila silnější dáma.

„Raťte se mnou. Máme aparát také v kanceláři, ale blízko to budete mit na chodbu.“

Kráčela před poručíkem podél kójí pro manekýnky, za poslední kójí se zastavila, rozhrnula plátený závěs a přidržela jej poručíkovi. Poručík prošel a octl se v dílně. Vpravo byla stěna s dveřmi, které dáma otevřela. Přímo proti dveřím stál na poličce na stěně telefon.

Jak ho poručík používal, všiml si, že z téhle strany nemají dveře klíku, ale jen knoflík, a nedají se tedy odtud bez klíče otevřít.

* * *

O něco později poslouchal v kanceláři ředitelky závodu Rosenblum Dagmar Králové

spád její výmluvnosti a ignoroval žhavé pohledy, které přitom na něho metalala. Zájem té dámě v jeho vlastních letech ho spíše skličoval, než aby v něm probouzel milostná vzplanutí, a on netrpělivě čekal, až přijedou soudruzi.

„Myslím, pane inspektore, že vám budou moci být hodně nápomocna při odhalení vraha. Protože toto je podnik, kde pracují většinou ženy, mohu říci, že své zaměstnance dobře znám. Nic tu neuje mému instinktu.“

„Obvykle spolhám spíš na logiku,“ pravil poručík.

„Ale toto je případ ve vaší praxi, tuším, dosti zvláštní. Sleduji vaši práci, ani byste nevěřil jak.“

„Jak?“

Dáma se pleskla silnější rukou přes ústa.

„Patrně jsem to neměla říkat, ale vy to na mne hlásit nebudeste, že ne? Moje sestra má za manžela soudce a půjčuje mi — ale její manžel o tom neví — Kriminalistický věstník. Tam vdyky tolík píše o vašich skvělých úspěších.“

„Kriminalistický věstník nejsou detektivky,“ pravil poručík temně. „A není to časopis určený pro veřejnost.“

„Ja vím,“ pravila dáma a položila silnější ruku na poručíkovu zápuště. „Ostatně, mohu vám přispět nejenom svým ženským instinktem, ale i vaši mužskou logikou. Poslouchejte! Posloucháte?“

Poručík kývl. Před sebou měl plánek salónu Rosenblum, a jak dáma mluvila, zamířil na něj pozornost.

„Marcelu mohl zavraždit jenom někdo, kdo byl v oblékárně nebo v dílně,“ řekla dáma jako spikleneck. „Je to vlastně jediná velká místnost, kterou kabinky pro manekýny a závěsy rozdělují jen provizorně. Po přehlídce se všechno zruší a zbudí jedna jediná dílna, která má dvoje dveře. Jedny vzadu, těmi se jede k zadnímu schodišti, a ty byly zamčené. Druhé jsou ty, co jsme jimi šli k telefonu na chodbě. A ty —“

„Ano,“ přerušil ji poručík. „Ty z chodby nejdou otevřít. Ale kdo všechno má od nich klíč a kdo má klíč od těch zadních dveří?“

„Já,“ pravila s úsměvem dáma. „Klíč od dveří k zadnímu schodišti také některí zaměstnanci v dílně. Nikoliv administrativní sily, prosím. Ale ti byli všichni v kritické době v oblékárně. Jistě si dovedete představit, že mají během přehlídky plné ruce práce a nezbývá jim proto bohužel čas všímat si jeden druhýho, kdo co dělá. Každá manekýna — je jich celkem šest — má k ruce švadlenu, a ta jí pomáhá svlékat a oblékat, aby všechno klapalo. Dívky se u nás převlékají v kabinách. Někde,“ pravila s nádechem pohoršením, „někde se dívky převlékají v přítomnosti mužských zaměstnanců, ale to já u nás netrpím. Proto jsem dala zřídit ty provizorní kabinky, i když to poněkud komplikuje provoz.“

„To,“ odkašlal si poručík, „to se ty dámy jinde nestydí?“

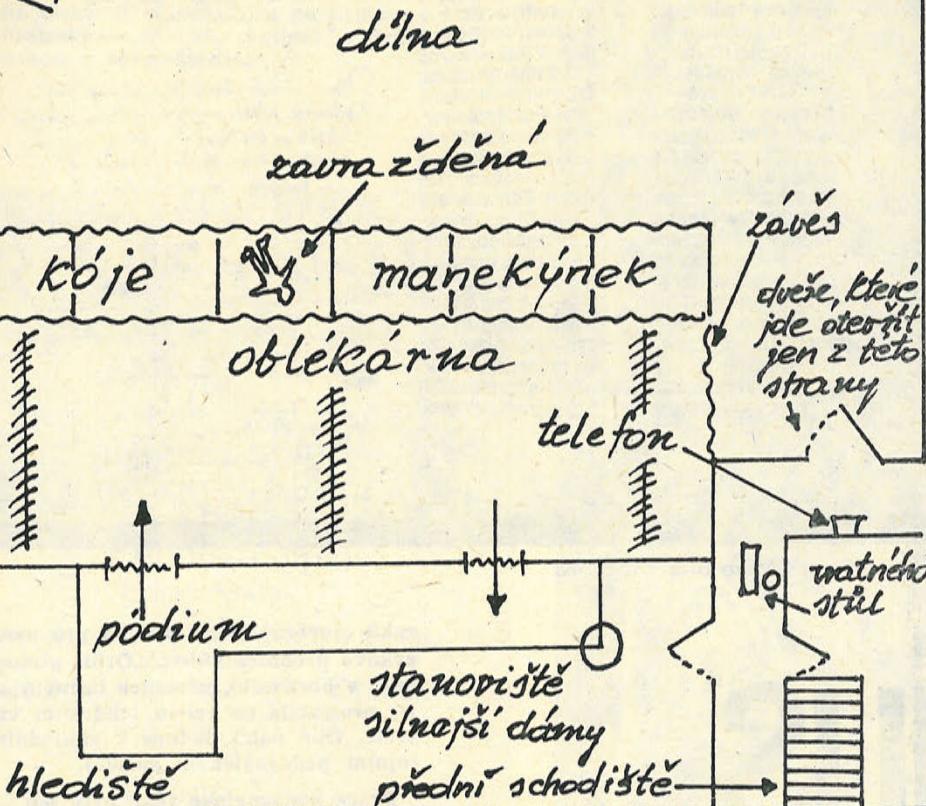
„Nu,“ dáma se shovívavě usmála poručíkovi naivitě, „některé ne. Ale u mne v podniku to netrpím. Jenak z důvodu zasadnicích, jednak z důvodu zvláštních, a ty právě, myslím, hrály v tomto případě důležitou roli. Ale nejprve vám popíši provoz během přehlídky.“

Poručík kývl a sledoval prst silnější dámy, ukazující mu na plánu:

„Je to tak: manekýnka přijde z pódia tudíž, vejde do své kabinky, kde na ni čeká švadlena s dalším modelem. Pomůže jí svléknout, potom obléknout a odnesou předvedený model na jeden ze tří velkých věšáků zde,“ ukázala na plánu na tři přeskrtné čáry, podél obou bočních stěn oblékárny, jednu uprostřed. „Manekýnka se mezi těma dooblékne — nasadí si klobouček, přezuje botičky nebo navlékne rukavičky — a pak vyjde z kabinky do převlékárny, kde

Plánek salónu Rosenblum

chodba k zadnímu schodišti

ji zkonztrouje některý z mistrů a kadeřnice ji upraví účes. Tim je hotova a připravena projít tady tím druhým závěsem na pódium. Všechno musí klapat jako hodiny. Jistě chápete," naklonila se dívčerně k poručíkovi, „že nikdo nemá čas starat se o druhého, pokud to není v jeho pracovní náplni."

„Jistě," řekl poručík. „Ale ta dívka, Marcela, se v okamžiku vraždy převlékala do plavek —"

„Ano — a právě proto byla v kabince déle sama než ostatní. Musela se svléknout do —" dámá se zapýřila, „— no, prostě úplně svléknout, a k tomu, ani k oblékání kupacího úboru, pomoc švadleny nepotrebovala. Právě tohle je důležité pro moji — jak tomu říkáte? — dedukci? Nebo jinak?"

„Dedukci," pravil chladně poručík. „A jaká je to dedukce?"

„Někdo," dámá významně zvýšila hlas, „někdo věděl, že Marcela bude v kabince delší dobu sama. Ten někdo patrně znal program přehlídky. Ergo: byl to patrně někdo ze zaměstnanců dílny. Ergo: musel být v kritickém čase v oblékárně."

„Hm."

„Ale tam je každý zaujat svoji prací. Vzdálit se od tamto může jen někdo, jehož práce nesouvisí přímo s převlékáním modelů nebo s nošením šatů a úpravou účesů ani s kontrolou modelů. Může projít tady tím závěsem do dílny," ukázala to na plánu, „obejít kabinky a vejít od zadu, do které chce."

Dámá se zavářila tajemně a znova položila poručíkovi, k jeho malé radosti, silnější ruku na zápešti.

„A tady právě vstupují do hry zvláštní důvody, proč nechci, aby se moje manekýn-

ky převlékaly v přítomnosti mužů. Máme tu totiž hlavního mistra. Je to na slovo vzatý odborník. Učil se ve Vídni, v Londýně, v Paříži dokonce u Diora. Ale povahou je to," stáhla přísně rty, „strašný záletník — a obrovsky přelétavý a zároveň žárlivý. Nedá pokoj žádné ženě, ani je-li oblečena, natož, vidí-li ji pouze v prádelku."

„Skutečně?" řekl poručík s očekáváním.

„Skutečně. Řada děvčat už s ním měla velké scény, některé přímo tady, v podniku. Proto jistě chápete, proč výdyky a za všech okolností trvám na těch kabinkách. A teď — dobré poslouchejte — tento mistr, jmenuje se Fendrych, se už delší dobu mírně řečeno zajímal o Marcelku. Jenomže Marcela se vůbec, ale ani trochu nezájimala o něho, víte?"

„Vím. Totiž nevím," pravil poručík ponure.

A vtom se otevřely dveře a v nich se objevil zasmušilý praporčík Málek, jenž právě dorazil s poručíkovou skupinou.

* * *

Málkova zasmušilost poručíka poněkud překvapila. Praporčík býval nad každou novou, pěknou vraždou v dobré náladě. Měl také, jak stálo v jeho kádrových posudech, ke své práci ten nejkladnější poměr. Proto se poručík zarazil.

Ale příčinu Málkovy rozmrzelosti pochopil vzápětí. Byla vepsána ve tváři dalšího člena skupiny, přizvaného mimorádně kvůli možným tělesným prohlídkám ženských zaměstnanců salónu — ve tváři mladé příslušnice s majestátním drdolem, která se tvářila velmi upjatě, téměř uraženě, a dostala se místo obvyklé soudružky Jebavé, ne-

boť ta právě odešla na mateřskou dovolenou. Poručík se včas nepostaral o náhradu, a tak se příslušníci, do té doby vykonávající jen pomocné práce, většinou písářské, dostalo nečekané příležitosti. Nikdo, ani poručík, nevěděl, jak toužebně čekala na takovou příležitost, a jak velice se spletli praporčík Málek, když se jí ve služebním voze pokusil před chvíli vzít kolem pasu.

Od onoho dne, kdy se asi před rokem objevila na oddělení vražd, udržoval praporčík neustálou ofenzivu. Pomníkem jejího ztracenotáření byl však dívčin nádherný a úctu vzbuzující drdol, který nosila tvrdošijně, přestože jej praporčík vytrvale hanil. Zdobil — nebo hyzdil, podle toho — její hlavu od oné dálvě a trochu náměsíčné chvíle, kdy se poručík Borůvka zamyslil, zapomněl, co diktuje, a roztržitě řekl:

„Tenhle účes vám moc sluší, ten noste!"

Tak málo rozhoduje někdy o osudu člověka. Nosila jej. I když poručík už žádnou podobnou větu nikdy nepronesl a styk s ní omezoval na diktování bombastických hlášení, prospíkováných neobvyklým množstvím pasivních vazeb a jiných germanismů. Nyní se tedy objevila ve dvorcích, ve služebné černé blůze ke krku s bílými knoflíčky, a upřela na poručíka půvabně podmalované oči. Snad to byly ty oči, zarámované do smutněho rámečku, snad drdol, snad černá blůza s bílými knoflíčky — poručík už tak slouhu bojoval zoufalý boj proti svým kritickým letům, a teď, v této potyčce, prohrál: od chvíle, kdy otevřela dveře, až do konce případu zavražděné manekýny zatahla mu mozek podivná vlcí mlha. A tak se první dívčin pokus o práci v terénu stal zároveň zcela mimořádným případem, v němž poručík projevil u něho neobvyklou a tim víc zarážející neschopnost.

Zatím to ovšem ještě netušil a s výrazem fašistickeho diktátora se odebral na místo činu.

* * *

Ohledání tohoto místa přineslo průměrné výsledky. Zjištění, že zavražděná byla na místě mrtva, protože hrot dýky pronikl přímo do srdece. Ze rána byla vedena velikou silou, tedy patrně rukou muže tělesně zdatného. Ze na rukojeti dýky nejsou žádné otisky prstů, neboť ji vrah omotal fialovým kapesníkem, který však naproti tomu velmi neuvěřitelně — asi v panice, protože byl mlděho rozumu — zanechal na místě činu, ačkoliv na něm byl vyšitý monogram JN.

Kabelka zavražděné vydala obvyklé věci: zápisníček s normální řadou adres, většinou pánských; rouge na rty, pudřenku, černý krém na boty s malým štětečkem na malovaný řas a malý flakónek parfumu Chanel; hedvábný kapesníček; peněženku s dvanácti korunkami sedmdesáti pěti haléri; svazek klíčů na kroužku; jeden klíček zvlášť; načátky balíček americké žvýkací gumy s mentolovou příchutí značky Chiclets; zapalovač a krabičku cigaret značky Partyzánka; tubu tablet, jejichž medicinální účel sdílel poručíkovi starý policejní lékař Seifert septem, a konečně milostný dopis dosti zajímavého obsahu:

„Marcelko nezlob se já bich se nejrači neviděl tvůj Pepa."

Z přečteného poručík nahlas bystře usoudil, že pisatelem je muž, a to muž ne právě vzdělaný.

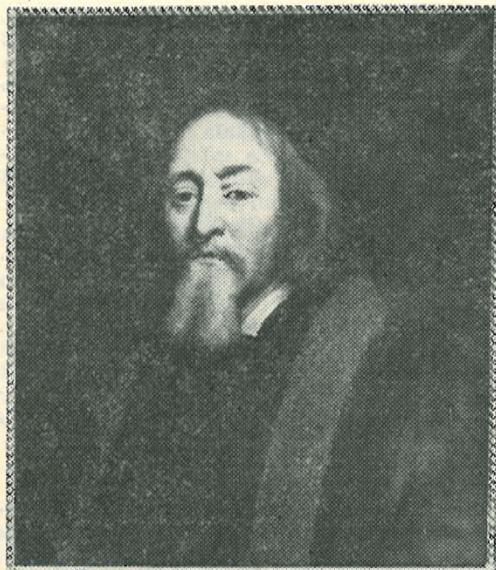
„Jak se jmenuje ten Fendrych křestním jménem?" zeptal se.

„Josef," pravila pohotově dámá a nahlédla poručíkovi přes rameno do dopisu. Velice významně přikývla.

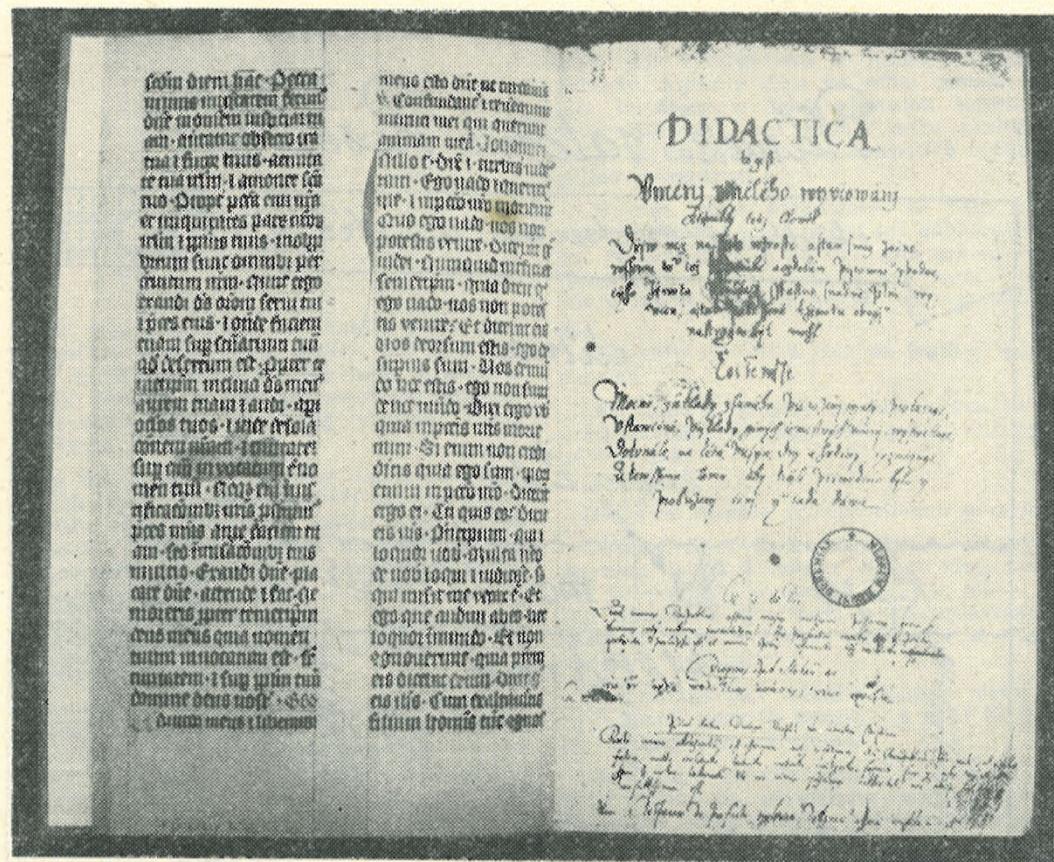
„Pošlete ho za mnou nahoru," řekl poručík a odebral se zpátky do kanceláře silnější dámý.

A vlcí mlha začala působit. V té chvíli už skoro ani nepochyboval, že co nejdřív provede zatčení.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

28. března letošního roku uplynulo 400 let od narození velkého českého pedagoga Jana Českého. U této příležitosti chceme nabídnout našim čtenářům článek seznamující je se životem a dílem velkého Čecha, který proslul na celém světě.

Rukopis Komenského díla Didactica

Komenius

„My, celé pokolení lidské, jsme jedním potomstvem, jednou krví, jedním domem. Proto stejným právem jako část pomáhá celku, jako úd pomáhá všem ostatním údům těla, máme i my pomáhat jedni druhým.“

Myšlenka jakoby šitá na dnešní tolik rozporuplný a složitý a tolik propletěný svět. Byla vyříčena před více jak 350 lety člověkem, který patří k nejvýznamnějším osobnostem nejen české, ale i světové kultury, Janem Českým (1592–1670). Vzdělancem a myslitelem, humanistou a filozofem, jehož dílo svým rozsahem a hloubkou zpracování není souměřitelné s žádnou myšlenkovou koncepcí starší ani jemu soudobou.

Světové proslulosti nabyl především svými knihami didaktickými a pedagogickými, jež mu přinesly přízvisko „učitel národů“. Je to především jeho „Didactica“. Požadavky na vyučování, které v ní Komenský klade, byly revoluci v tehdejším způsobu vyučování (např. vyučování se má dostat všem, bez rozdílu stavu a pohlaví, vyučování má být názorné (výklad a pomůcky), a je třeba při něm spojovat teorii s praxí apod.) Od jejich vytýčení tedy uplynulo více jak tři a půl století. To je dost dlouhá doba, aby se staly neoddiskutovatelnou skutečností. Přivádí proto v úžas, v kolika zemích ještě dodnes nebyly splněny! Didaktika spolu s „Informatorem školy mateřské“ jsou systematickým návodem k výchově a vyučování dětí od předškolního věku.

K nejúspěšnějším a nejrozšířenějším dílům Komenského patří dvě učebnice latiny. „Janua linguarum reserata“ (1631 — Dvěře ja-

zyků otevřené) tvoří základ pro moderní jazykové učebnice vůbec, „Orbis pictus“ (1658 — Svět v obrazech), učebnice latiny v obrazech, jej proslavila po celém tehdejším vzdělaném světě. Obě patří dodnes k základním a stěžejním pedagogickým spisům.

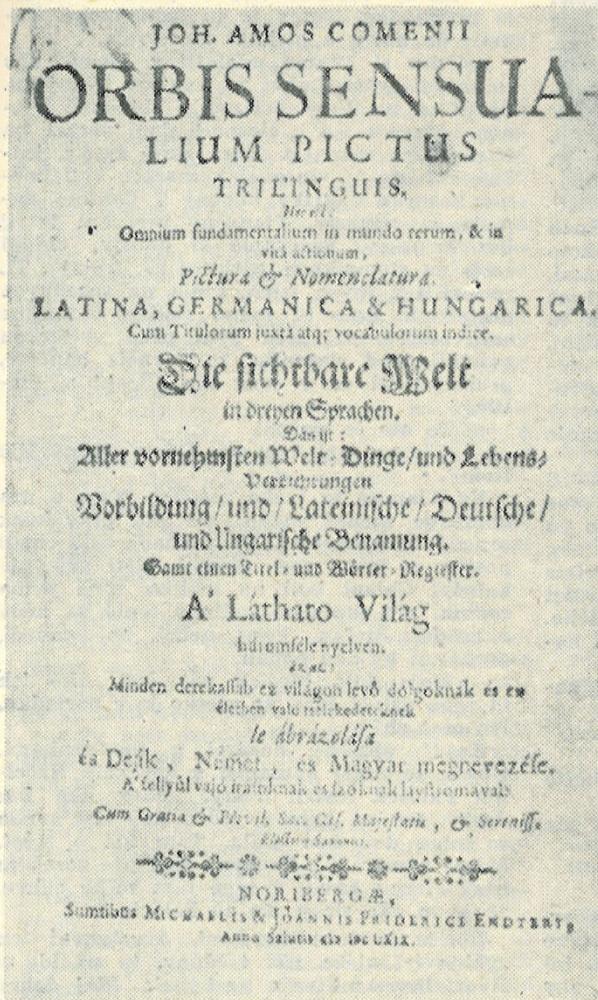
Práce pedagogické však byly jen částí jeho rozsáhlého díla, čítajícího na 250 titulů. Vzdělání a vědění, přístupné všem, mu bylo pou-

Důmyslná ilustrace k jednomu ze spisů J. A. Komenského.

ze východiskem k dosažení tzv. vševedy neboji panoſofie, která umožní dosáhnout vzájemného pochopení mezi lidmi, národy a církvi (panharmonie) a tím i míru na celém světě. Tato touha po nápravě lidstva, ve své podstatě v tehdejší době utopická, plynula z doby a prostředí, ve kterých Komenký vyrůstal a žil.

Vyrostl v prostředí českých bratří, kde vystudoval bratrskou školu, a proto byl předurčen sloužit Jednotě bratrské. Vzdělání dovršil na německých vysokých kalvínských školách. Jeho dráha církevní — od kněze po biskupa Jednoty bratrské — se však prolínala s dráhou učitelskou a spisovatelskou.

Orbis Pictus — titulní stránka norimberského vydání z roku 1669.

Spisovatelské počátky v podobě didaktických spisů spadají do období prvního začlenění jako učitele bratrské školy v Přerově, kde sám byl dříve žákem. Své zájmy však brzy poté rozšířil i na vlastivědní a sociálně kritické práce (např. mapa Moravy nebo zdrcující kritika tehdejšího světa „Labyrint světa a ráj srdce“ — 1620). To bylo ještě v době před bitvou na Bílé hoře (1620), která znamenala pět nejklidnějších a nejzastasnějších let v celém Komenského životě.

Se stahujícími se mračny nad osudem Českého království a jeho reformačních tradic v podobě porážky českých stavů Habsburků v bitvě na Bílé hoře a poté třicetileté války (1618—1648) však začíná i strastiplná a tragická pouť J.A. Komenského světem. Vyzářený nekatolík byl nucen se po vydání císařských mandátů a diplomů namířených proti nekatolíkům skrývat ve vlastní zemi, kterou jako psanec roku 1628 definitivně opouští, aby hledal pomoc u zemí protihabsburského tábora. Svůj plodný život tak musel prožít v cizině — v polském Lešně, v Anglii, ve Švédsku, v Uhrách, v Nizozemí.

Jeho touha po harmonii, míru, se odrazila v jeho úsilí o vybudování panoſofického systému vzdělávání. Vrcholným dílem v tomto směru je spis „De rerum humanarum emendatione consultatio catholica“ — Obecná proračka o nápravě věcí lidských, ve kterém rozvedl základní panoſofické zásady: obsáhnout veškeré lidské vědění a na základě výchovy a vzdělání dosáhnout nápravy lidstva. Tím svým vševedným úsilím, které částečně reálizoval při učitelském působení v uherském Blatném Potoku (1650—1654), upravil cestu pozdějším encyklopedistům.

Vševeda byla jeho nejmilejší, zabýval se však — kromě teoreticko-výchovných otázek — i astronomií, fyzikou a samozřejmě psal nábožensky motivované spisy zaměřené na útěchu a podporu strádajících českých bratří v emigraci. Komenský byl především Čech, vlastenecký, který zasvětil celý život službě vlasti a národa. A přerostlo-li jeho dílo svým významem a přinosem nejen národní, ale i evropský rámec a ještě za jeho života mu přineslo slávu a uznání, bylo to jen částečnou odměnou za jeho úsilí.

Titulní stránka souboru pedagogických spisů Komenského *Didactica opera omnia*.

Není proto divu, že Komenského osobnost a jeho dílo, postupně zapomenuté a znovuobjevené v 19. století, se v socialistickém Československu těší velké pozornosti. Vznikla muzea, vědecké ústavy a instituce, jež svým bědáním a sbirkovou činností rozvíjejí vědu zvanou komeniologie. K prvním v tomto směru patří Muzeum J.A. Komenského v Uherském Brodě (ve zdejším kraji se narodil, otázka rodiště však není dosud uspokojivě zodpovězena). Muzeum každoročně pořádá komeniologická kolokvia s mezinárodní účastí, která patří k nejuznávanějším svého druhu na světě. Loni v září proběhlo již XV. kolokvium, které rovněž připomenulo 90 let trvání muzea.

Samořejmě ta pozornost je daleko obsáhlější — v podobě studií, knih, bulletinů, každoročního svátku československých učitelů i v podobě připravovaného světového komeniologického sympozia v roce 400. výročí Komenského narození (1992 v Praze).

DANA MENČÍKOVÁ

ANTON SRHOLEC

Budovať most nádeje do budúcnosti

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA.

Naši dva dozorcovia v kožuchoch, ozbrojení, na konci každého baraku nám naznačujú čiaru, ktorú keby sme prekročili, sme synmi smrti. Zaľúkané baraky sú ako domčeky na vianočných pohľadniciach. Zima má svoje čaro a výhody. Barak je ako zemčančka. Teplo ako v starej šope. Vyvetráme až na jar. Sloboda nie je ďalej ako desať metrov. K m by si to prekonal, zo štyroch strán a nakŕmia olovom. Radšej obdivujem majest tne smreky, ako sa sklánajú pod ťarchou snehu. Keby tu neboli dráty a veče, bola by to vianočné idyla. Smutná nálada je medzi brigádnikmi. Každý je uzavretý do seba. Keď sú zmrznuté pery, neoplatí sa ani nadávanie. Sneh skôr šliapeme, než odnášame.

— Vychádzka na čerstvom vzduchu je zdravá. — Moje slová znejú ako provokácia.

— Zabil. Do psej matere!

Prepustia nás pred nástupom na obed, aby sme sa pripravili na popoludňajšiu smenu.

Pred Vianocami sa plní korekcia. Stále prehliadky. Vidy sa nájde dajaky dôvod na potrestanie. Nôz, nepovolený list, udanie alebo neposlušnosť. Basa ako remeň. Kto sa zodpovie za toto masové ničenie zdravia, lámanie charakterov a šponovanie nervov?

Na Štvrtý deň celotáborová prehliadka. Začínajú sa Vianoce. Keď nefúka, nie je zima.

— Všetky veci so sebou. — To znamená celý deň na čerstvom vzduchu a potom s'ahovanie na iné izby. Udavačov, ak sa dajako vyfarbili, treba dať na nové rajóny. Na starých sme si zvykli, treba zasiat nedôveru. S astný Vianoce môžu byť aj podľa receptu, ako odporúčal Lojzko v jednom zo svojich vtipov: Obuj si a nos celý deň o číslo menšie topánky a večer, keď ich vyzuješ, budeš Štvrtý.

Balím do deky celý svoj majetok. To sa už blížime k tomu komunizmu. My sme jeho predvoj. Clovek toho potrebuje tak málo. Po sčítaní sa vydruží rojnice vojakov a dozorcov. Na izbách majú len slamníky a posteľ, všetko prekutávajú, prehadzujú. Sadnem si na deku, do druhej sa zababušim a spomínam. Perlaky napísal, že sa oplatí žiť už len preto, že ku koncu roku sú Vianoce. Nebol vo väzení.

Vianoce detstva. Boli sme početná rodina. Mám toho bratov a sestier, ktorí moja sestra má dvakrát takého brata ako sestier. Žili sme skromne. V detstve Ježiško skutočne chodil a nosil dary. Stromček a salónky. Na Štvrtý deň bol pôst. Nikdy nezabudnem, ako sme sa so sestrou postili.

— Kto sa bude postiť, večer uvidí na nebi baránka.

S nadčením sme začali bez raňajok, bez obedu. Motali sme sa po dome, strojili stromček, spievali adventné piesne. Príde Kristus. Spasiteľ náš. Popoludní matka piekla koláče. Mne voňali ako nebeská manna. Nikdy nezabudnem na vónu čerstvých koláčov. V podvečer sa dva koláče stratili. Keď sme po večeri vyšli na dvor, mesiac svietil medzi striebornými mrakmi a šfastná sestra videla baránka, ako vŕazne kráča po oblohe. Ja som ho však neviel. To asi je môj údel. Stále musím hľadať toho baránka.

V reholi boli Vianoce preduchovnené, plné slobody a sladkej sentimentality. Dotýkali sme sa jasličiek, blažila ma oslobodzujúca pravda. Dom bol plný piesní.

V tábore sa chlad tlačí pod košeľu, hoci počasie ešte nie je najhoršie. Oziaba na nohy. Rátať adventné piesne. Poznám ich súta desať. Vianočných piesní viem aspoň tridsať. Modlím sa ruženec. Ideálna modlitba

pre takúto chvíľu. Po každom desiatku vstane, poklepem baganču o baganču, vystriem stuhnuté kosti, pári drepov a na čo sa hnevává? Aj toto sa počíta do trestu. Chlapci si súťažia a pripájujú cigarety, tabak ako ekraziat. Dym ma dusí, musím sa postaviť do vetra.

Vianoce sú sviatky, ktoré oslavujú veriaci i neveriaci. Každý po svojom. Zdá sa, že aj vojaci by sa cítili lepšie dakde v kantine, ale nenechaní k im to časove vymedzili. V lete, keď je prehliadka kratšia, rozhádzsu celé postele. Neporiadok ako po bombardovaní. V zime nájdeme celé izby nedotknuté. Sedia dakde v kúte a fajčia. Okolo obedu už sa čítajú nové menoslovny ubytovania podľa báračkov a podľa izieb.

Nálada rastie napodiv do radosti. Sneh na stromoch, sneh na barakoch, všade okolo bielo a čisto. Myšlienkami sme za horami, za dolami, čo asi robia naši doma. Tisice otočov budú chýbať pri Štvrtok večeri, a tu sme takí zbytoční, náhodní a nepotrební. Poslední katolícki väzni sa stihli počas nástupu u nášho knaza Františka aj vyspevať. Len aby sa dal do pohybu tento obrovský mechanizmus. Nový nástup, opäť čítanie a počítanie.

— Ticho! Nepočuť vlastného hlasu! — Skôr len budem na izbe? Po rozchode vyše tisíc mužov sa križuje na nástupišti ako vo veľkom mravenisku. Rýchle k baraku, aby ma čím prv prehliadli. Obsadím dve posteľ v kúte izby za dverami. Vo dverách baraku dva príslušníci osobne prezerajú každého, ako keď bača dojí ovce. Za nimi hľiba nový, niekoľko kníh a handier.

— Ako to, že máte pod košeľou teplákovú bundu?

— Prosím, to mi povolili v Leopoldove.

— Dolu!

— Ako to, že máte troje onuci? — zoberie dvoje a hodí za seba.

— Kto vám povolil ten pás? (Je to pás zo starej deky s motívom.)

— Prosím, som chorý na ladviny.

— Vyzliect! — hodí handru za seba.

Z izby som sa vrátil za chráby dozorcov, akože už čistý. Chlapci sa handrukujú, märne obhajujú, niektorých vyzlickajú donaha, iní sa obliekajú, všetci sa tlačia dovnútra, aby to mali čím prv za sebou. Keď bola za dozorcov dosť veľká hromada odňatých odevov a časťi, nohou som to upravil, trocha odtlačil a čakím.

Osobná prehliadka sa robí odspodu. Pravá noha, ľavá noha.

— Rozopnite sa! Aj košeľu! — To je chvíľa, keď sa musí pozrieť chlapovi aspoň do očí a pod košeľu.

Zohnem sa, celú hromadu zoberiem, počne nesiem na izbu. Mráz mi ide po chrbte. Už len pári krokov a som z dohľadu. Chvála Bohu. To by boli dva týždne korekcie ako lusk. Hodím to pod slamník, na chodbu ani len nekuknem. Mám vianočný darček aspoň pre pätnásťich kamaráarov. Doplňme si garderobu.

Nástup na obed, úprava izby. Zvečeríva sa. Väčšinou známe tváre, s ostatnými si počítame ruky. Slávnostná nálada, ktorú nerobia zvony, drahé oblečenie a jedlo, ale tiečko utkané zo spomienok. Keby sme mohli preniesť svoje telo tam, kde sú naše myšlienky, na Rovnosti neostane ani noha.

Rozj manie preruší večerný nástup. Ide sa bez slova. Keby na drevenej podlahe nedupotali baganče, pripadá mi to ako nástup duchov.

Bez rečí sa ide aj na večeru. Lampy v oplotení a reflektory svietia slávnostne. Keď nefúka, nie je zima. Tichá noc, svätá noc...

Zachováva sa jediná tradícia. Zemiaky a rezeň. Neplníci majú vyprážané rybacie chvosty a zemiaky v šupke. Na stole je smreková větvička. Ondrej ju doniesol zo žachtu a ukryl v snehu. Chlapci sa mlčky dali do jedenia. Poznám vaše myšlienky: — Ziadnu sentimentalitu! Nič nám nerozprávaj, Ježiško!

I napriek tomu všetkým zaželám, aby sme sa tu na izbe dobre cítili, kým budeme na tejto rekreácii, a budúce Vianoce aby sme prežili na slobode uprostred našich drahých. Sú to tvrdí chlapci a mám ich rád. Pravdu nebalia do staniolu a sú vďační za každé teplé slovo.

Nevmestíme sa okolo stola. Starí známi sedíme v kúte, pozval som aj zo susedných izieb, dočkáme sa, vytiahnem spod deky bibliu.

— Ako si to cez to sito prenesol?

— Každý veterán vie, že pred sviatkami je prehliadka. Teraz je to jednoduché. Zabališ do novín a pichneš do záveja.

Potichu si čítame udalosti z Pisma, ako ju opsal svätý Lukáš vo svojom Evanjeliu. Spolu sa modlíme, želáme si slobodné Vianoce, spomíname v čierno-bielom obraze na Vianoce vo väzení a doma, staré zvyky, jedlá, prichádzajú vinivoval kamaráti, vytiahneme keksy a cukríky kúpené v kantine, zapália sa cigarety. Vianočný program je aj bez prípravy. Spievame si koledy, chlapci ležia na slamníkoch, niekto sa pridáva. Ti, čo prichádzajú z iných izieb, sedia na susedných posteliach. Sme tu jedna rodina. Radujme sa, veselme sa! Keď som pred večierkou vyhodil spod slamníka za náručie handier, prehadzovali sa v tom ako Cigáni v textile.

— To nie je možné!

— Kto pracuje, ten má. Odev vzorný šíje Rolný.

Na Vianoce sa ľahko zaspáva. Tam u nás doma je menej snehu, ale čas pravidelné pracuje k polnočnej. Na východe ešte chodí pastier a trubí pod oknami. Deti spievajú koledy. Chlapci boli na mäkkó. Sme jedna rodina, ale skutočne rodinné teplo sa nedá nahradniť. Stefan, keby neboli po spovedi, preklinal by ako pohan.

— Moje deti. Mojich päť detí. Ako ich tá žena užívá? Píše, že všetko je v poriadku, len otec chýba.

Každý obalený dekami a spomienkami. Horšie to majú kamaráti v korekcií. Náčelník Paleček zostríl tresty. Jeden deň bez dosky, len na betóne, jeden deň bez svetla a jeden deň bez jedla. Tam ide o život. Máme kamaráta v kuchyni. Keď pre korekciu berú čiernu kávu, nasypie tam toľko cukru, že je to ako sirup. To sú kalórie.

Horie je to s nervami. Absolvovať ten cyklus tri alebo päť týždňov, to už ide o život. Dnes mi veľa nechýbalo. Môj dobrý anjel nezlyhal. Kto vie, ako to bolo s tými anjelmi v Betleheme. Možno sa sypali z neba ako snehové vločky. Pastierom oznamili, „že sa Kristus Pán narodil, aby každý vedel“. Spomenul som si na detskú básku:

Oni sa ho zlakli, na kolená kľakli,
po oriešku, po jabĺčku Ježiškovi niesli.

— Bože, počli do korekciej anjela, aby tých nešťastných chlapcov potešil.

Ale čo by tam anjel robil? Radšej obmäkčí srdce alebo ráu slepotu tých dozorcov, ktorí nesú zvýšené dávky chleba a sirup do korekcie. Chrán týchto chlapcov, ktorí zaspávajú na tejto vŕzgajúcej lodi. Ja ako ich kapitán fa za nich prosím, silu im daj a priveď nás v pravý čas šťastlivu do prístavu sladkého domova.

Veriaci kamaráti, čo sú s Františkom na baraku, sa už pripravujú na polnočnú. Je to ako sprisahanie. Budú zastupovať nás tabor a chudobu všetkých väzňov, medzi ktorých postupne prichádzza Kristus. Prijímajú premenený chlieb. K nám tá štafeta príde až ráno. V duchu som s vami, priatelia, s vami doma, ktorí svoju cestu máte poznačenú milníkmi od Vianoc do Vianoc, so všetkými ľuďmi dobrej vôle. Kráčam tmavými ulicami, svetlo sa mi stráca a tma len hustne a hustne.

PETER LENOX

Vel'ky plán s malou chybou

— A čo urobíme po prepade banky? — spýtala sa Gladys pochybovačne. — Doteraz si o tom všbec nehovoril.

George sa usmial na svoju dlhoročnú partnerku. Ich spolupráca v poslednch štyroch rokoch fungovala dobre. On vymyslel plán a Gladys mu tak dlho dávala pochybovačné otázky, pokiaľ neodstránil aj posledné slabé miesta celého plánu. Až dosiaľ obili s touto metódou veľmi dobre. Vylúpili tri banky a trezor veľkého obchodného domu: významného klenotníka v meste obrali o niektoré vybrané šperky a z vily úspešného priemyselníka niekoľko obrazov. Aно, ich spolupráca bola úspešná. Policia im ešte nikdy neprišla na stopu. Nie div, že sa George spokojne usmial.

— Co urobíme po prepade banky? — zopakovala Gladys otázku. — A prosím o podrobnosti. Zmizneme nenechapne, a ako?

— Ale všbec nie, milá Gladys!

— Čože?

— Nie je nič nenechapnejie ako niekto, kto sa snaži byť nenechapný. Preto sa o to ani nepokúsim, ale...

— Ale?

— Zdúchneme veľmi nenechapne.

— Môj milý George, vieš predsa, že nechcem počuť nijaké žarty, keď plánujeme veľkú vec. Držme sa našej témy. Tvoje plány sú totiž oveľa lepšie ako tvoje vtipy.

— Ty veru nemáš zmysel pre humor. Ale tentoraz nejde o žart. Myslím to presne tak, ako hovorím. Stratíme sa tak nenechapne, ako to len bude možné.

— A ako si to predstavuješ? Chceš na strechu auta namontovať veľkú tabuľu: Prosím, tu zatýkať, alebo čo?

George sa vyžíval v jej zjavnej nechápanosti.

— Vlastne na niečo také som mysel, — povedal pomaly. — Zviazať pári prázdnich plechovíc a upevniť vzadu za autom. Len si predstav, ako to bude pekne hrkotať, keď sa pohneme. Ale tabuľu na auto budeme tiež potrebovať.

Gladys už naňho nechádela pochybovačne, ale plná obdivu. — Myslím, že som pochopila, na čo myslíš. Viem celkom presne, čo bude na tej tabuľi.

— No, a čo také?

— Práve sme sa vzali!

— George prikývol: — A čo si predstavuješ pod tým nenechapdom? Ty v bielych šatách a ja v smokingu, ktorý policajt bude chcieť rušíť čerstvých mladomanželov v ich šťastí?

— Nie je to zlá myšlienka. Ale keď vypukne poplach budú prehľadávať všetky autá. A veru aj párik mladomanželov. Sice s mnohými ospravedlneniami, ale doklady predsa len budú chcieť.

— Lenže vtedy už dátne nebudem sedieť v aute. Pozri sa sem! — Na stole rozprestrel plán mesta a označil dva body. — Tu je banka. A tu je hotel Majestic. Asi dve minuty jazdy. Majestic je oblúbeným mestom na medové týždne. A nikto nebude podozrievať mladý, zaľúbený pári, ktorí si objednali izbu dva mesiace vopred.

— Súhlasím.

— Najneskôr o dva dni polícia znova otvorí cesty. Budú presvedčení, že už sme za horami. A vtedy prvý raz opustíme našu izbu, naložíme do auta kufre a stratíme sa.

Koláž: R.K.

— Moment! Len pomaly! Čo to znamená? Prvý raz opustíme našu izbu? Vari si nemysliš, že budem štyridsaťsem hodín sedieť s tebou v jednej hotelovej izbe? Takto ma nedostaneš, George?

Jej partner zdvíhol v obrane ruky: — Toho som sa už vzdal, milá Gladys. S fažkým srdcom zistil, že naše partnerstvo sa obmedzuje len na obchodnú sféru. Rád by som to zmenil!

— Ty si myslíš, že dva dni so mnou v hotelovej izbe ti poskytnú šancu?

— Nemusíš mať strach, Gladys. Obchod je obchod, a láska celkom iná vec. Zmieril som sa s tým, že nie som tvor typ. — Vstal a nasadil formálny tón. — Môžem vás ubezpečiť, milostivá slečna, že v tých dňoch sa budem správať tak, ako sa patrí.

Gladys sa zasmiala. — No dobré, verím ti. Nenapad je to naozaj dobrý. Predpokladám, že v Majesticu majú televízor. Aspoň si tak skratíme čas.

— Teda súhlasíš s plánom?

— V podstate áno. Ale najprv musíme ešte raz prebrať všetky detaily. Kde zaparkujeme?

— George sa znova sklonil nad plánom mesta. — Pozri sa! Tu je Benningtonova ulica. A tu...

Obaja sa pustili do práce.

Starostlivo vypracovaný plán sa vyplatil. Prepadi banky vyšiel s presnosťou hodiniek. Po troch minútach a štyridsiatich piatich sekundách, o desať sekúnd skôr, ako predpokladali, opustil George a Gladys halu banky. Obidva kufre boli plné bankoviek v hodnote takmer šesťstočisíc dolárov. Aj prezliekanie si viackrát nacvičili. Nepotrebovali ani pol minúty na to, aby vyklzli z neformalných overalov a oblečení ako čerství mladomanželia nastúpili do pripraveného auta.

— Vitajte v Majesticu, pán a paní Schawovci, — povedal vrátnik. — Rezervovali sme pre vás izbu číslo dvadsaťtri.

V pozadí bol počut sirénu zavijajúceho policajného auta.

— Pravdepodobne opäť nejaká dopravná nehoda, — povedal vrátnik. A mladí manželia mu jeho domienku nevyvratili. Mali oči iba jeden pre druhého. Vrátnik sa zhvievavo usmial. Medové týždne boli predsa vždyčajne len to, že si pán Schaw sám vyniesol obidva kufre. Keď sa za nimi zavreli dvere hotelovej izby, George sa so smiehom zvalil na posteľ.

— No pani Schawová, ste spokojná so začiatkom nášho manželstva? Čo by ste povedali na malý bozk pre vášho milého manžela?

— Ruky preč! — odpovedala Gladys. — A podaj mi tú malú tašku. Mám v nej televízny program.

— Zmizli bez stopy, — povedal inšpektor O'Crady, — ako keby sa vyvarili. Z opisu sme tiež veľa nezskali. Mladý muž a mladá žena v príliš dlhých overaloch. Naozaj neviem, čo by sme ešte mali podniknúť.

Jeho kolega Philipp Smith zívol a pretrel si unavené oči. — Keď tých dvoch chytim, zabijem ich! Dve noci služby, a to práve týždeň po svadobnej ceste. Moja žena je už pekne nahnevána.

— Je mi ľuto, Philippe, ale nemôžem na tom nič zmeniť. Musíme ísť ešte raz do teroru. Prejdite všetky hotely v okolí a skontrolujte zoznamy hostí.

— A čo tým získame?

— Pravdepodobne nič. Ale keď si nechcem niečo vyčítať, nemali by sme nechať dať nepovšimnuté.

Hotel Majestic bol štvrtým hotelom na zozname. Philippe Smith bez veľkého záujmu prezeral spolu s vrátkom zoznam hostí.

— Izba číslo dvadsať jeden, — pán Harvey z Portlandu. Asi päťdesiatročný. Veľmi tučný. Je advokátom alebo také niečo.

Smith unavene mávol rukou. — Ďalej.

— Izba číslo dvadsať dva. Petra Karlbachová, speváčka. Má u nás jedno vystúpenie.

— Ďalej!

— Izba číslo dvadsaťtri. To je nás svadobný apartmán. Mladomaželia Schawovci z Portlandu. Stračne začínení. Myslím, že ani nevstávajú z posteľ. No, veď to poznáte!

Smith sa trošku začervenal. Jemu sa tiež v posledných týždňoch nič iné nežiadalo.

— Zahľásili sa nečakané?

— Nie. Viac ako dva mesiace vopred.

— Ďalej!

— S tými dvoma to ostatne bolo komické. V prvý večer pani celá rozčúlená telefonovala, lebo televízor v izbe bol pokazený.

— Ďalej, hovorím! Nechcem celý deň... Počkajte! Tá žena sa sťažovala, že nefunguje televízor?

— Presne!

— Prvý večer? Teda vo svadobnej noči?

— Správne. Ale nás hotelový elektrikár to hneď dal do poriadku.

— Vo svadobnú noc... Aké číslo izby majú tí dvaja?

— Dvadsaťtri.

— Navštívim ich. Zavolajte, prosím, na policiu a žiadajte si inšpektora O'Cradyho. Odkážte mu, že sme páchateľov našli.

JURGOV

V klubovni miestnej skupiny KSSČaS v Jurgove sa vo februári tr. konala zakladacia schôdza miestnej odbôsky Matice slovenskej, ktorej sa zúčastnil väčší počet jurgovských krajanov. Schôdzu viedol predseda MS Jozef Vojtas, ktorý oboznamil zhromaždených so stanovami Matice slovenskej, jej základnými úlohami, organizačnou štruktúrou, činnosťou a podmienkami členstva v tejto organizácii. Základné materiály a informácie o zriaďovaní matičných odbodieiek v zahraničí získali Jurgovčania priamo z Matice slovenskej v Martine.

Počas diskusie, ktorá bola veľmi živá a týkala sa predovšetkým matičnej problematiky, veľa sa hovorilo i o aktuálnych otázkach našho krajanského hnutia, ktoré čakajú na vyriešenie. Po ujasnení si všetkých otázok a pochybnosti zhromaždení aklamáciou rozhodli o založení v Jurgove odbôsky Matice slovenskej a hneď na mieste podpísali členské prihlášky. Záujem bol tak veľký, že tlačivá prihlášok, ktorich Matica poslala do Jurgova asi 30, ani záleka nestiali pre všetkých záujemevo. Budú teda potrebné ďalšie. Po formálnom založení odbôsky účastníci schôdze zvolili matičný výbor, ktorého predsedom sa stal kr. Jozef Vojtas.

Medzi členmi novozaloženej odbôsky sú zástupcovia staršej, strednej a mladej generácie krajanov, ktorí sa v súlade so stanovami, zaviazali:

1. Chrániť, rozvíjať a upevňovať národné povedomie, čítanie a národnú hrdosť Slovákov,
2. Spĺňať tvorcov a príjemcov národnej kultúry,
3. Napomáhať v rozvoji vzdelanosti a v kultúrnom i mravnom povznesení svojich členov a verejnosti,
4. Rozvíjať národný život Slovákov doma i v zahraničí,
5. Pomáhať pri ochrane národného kultúrneho dedičstva, prírody a krás slovenskej krajiny,
6. Prispievať k vzájomnému spoznávaniu a zblížaniu národov a národností doma a vo svete,
7. Šíriť ideály humanizmu a demokracie a podieľať sa na upevňovaní úcty a dôstojnosti ľ科veka v spoločnosti.

Schôdza trvala dlho, totiž po ukončení oficiálnej časti zasadanie ukončil svojrázny kultúrny program, počas ktorého si prítomní zaspievali niekoľko našich pekných ľudových piesní. Ba, začali sme i veľmi milé prekvapenie. Jedna z krajaniek staršej generácie — Helena Gombóšová zrazu vstala a zarecitovala zhromaždeným slávnú básničku od Sama Chalípku Mor ho, ktorú si pamätaťa ešte z čias, keď cho-

dila do mešťanky v Jurgove. Bolo to úžasné. Nie div, že od dojatých krajanov získala veľký aplauz.

M.CH.

ESTE O NETOLERANCI

Chcem Vám dnes napísat niekoľko slov o... netolerancii, predstaviť príbeh ľoveka, ktorému zo školských rokov zostało mnoho trpkých skúseností. Porozprával mi to jeden z krajanov, teda mohlo by sa zdáť, že pôjde napr. o prípad perzekvovania žiaka učiaceho sa v škole slovenčinu, čo sa v minulosti často stávalo. Výsledkom takýchto skúseností a neprijemných zážitkov, aj spoza školy, bolo o.i. to, že sa neskôr toto krajania prestali otvorené hlásiť k svojej slovenskej národnosti. Ešte aj dnes o tom nechcú hovoriť, tobôž aby sa o nich písalo, lebo im to vraj nepomôže, naopak, môže uškodiť, ak nie im, tak ich deťom.

Vráfme sa však k nášmu príbehu alebo skôr k jeho hlavnému hrdinovi. Jeho zážitok nemá nič spoločné s národnosťou a mohol sa prihodiť každému inému oravskému chlapčovi. Keďže dotyčný nechcel uviesť svoje meno, nazvime ho trebárs S.D. Býva dnes v jednej z oravských obcí a je otcom piatich deťí.

Ako malý chlapec chodil do školy, skvele sa učil a školu ukončil s dobrým prospechom. Uvedomoval si, že na neveľkom gádzovstve sa neužívá, preto sa rozhodol pokračovať vo vzdelení. Vybral si remeselnickú školu v Bielsku-Biaľe, teda školu, ktorá by mu, ako sa hovorí, dala priamo chlieb do rúk. Veľaj príslovie hovorí, že remeslo má zlaté dno. Aby príliš nezažíval rodíčov, našiel si u ich známych ubytovanie a lacnejšiu stravu.

Mladý S.D. bol veľmi usilovný a zručný, teda s chufou sa pustil do štúdia. Veľa hodín, nezriedka dlho do noci, presedel nad učebnicami, aby sa čo najlepšie pripravil na jednotlivé hodiny. A keďže, ako už bolo spomenuté, bol veľmi šikovný, dobre si počíhal najmä na praktikách, ktoré sa priamo spájali s jeho budúcou profesiou. Učili sa ho veľmi chváli a v podstate do ukončenia školy mu z praktických cvičení dávali tie najlepšie známky. No nie všetci. Iní, najmä učitelia matematiky a chémie, si ho vzali na mučku a ako len mohli, strpčovali mu život. S.D. v týchto predmetoch možno neboli najlepší, ale určite nepatrial k najslabším, tém viac, že sa skutočne pocitovo učil. No určite om to nikdy nestalo, vždy si niečo našiel, aby ho mohli zle ohodnotiť. Najhoršie to bolo pri tabuli, kde mu dávali najväčšie úlohy. Aj keď ich riešil dobre, keď správne odpovedal, pokri-

kovali naňho a pred všetkými žiakmi si z neho ufaľovali.

Mohli by sme si položiť otázku, prečo to robili. Preto, že S.D. nevedel dobre po polsky a pri odpovediach používal oravské, nárečové slová. Za to si utržil rôzne prezývky, musel vypočuť posmešné narázky, že vraj rozpráva akousi hotentotčinou atď, atď. Perzekvovanie neprestalo ani neskôr, keď už počítalo lepšie ovládalo.

Naštastie S.D. bol tvrdohlavý, nedal sa zlomit a školu ukončil. Vrátil sa domov, doopatroloval rodičov a založil si rodinu. Ale už vtedy si zaúmienil, že svoje deti do škôl nepošle, aby nezažili to, čo on.

Tolko náš(a) čitateľ(ka). Je to typický príklad netolerancie voči vidieckej mládeži, s akým sa kedysi bolo možné často stretnúť, hoci sa to nie vždy spájalo s neznalosťou polštiny. Podobné zážitky malo hodne krajančíkov, aj keď v ich prípade na národnostnom pozadí. Tak či onak je to odsúdeniahodné a dnes by k tomu asi nedošlo, aspoň v tak surovej a otvorennej podobe, hoci aj teraz sa stretávame s rôznymi formami netolerancie. Časy sa však zmenili, úroveň vyučovania na vidieku sa značne zvýšila a deti sú, aj po jazykovej stránke, lepšie pripravené. Preto sa S.D., hoci má na školu nemilé spomienky, nemusí obávať, že aj jeho deti zažijú niečo podobné, tobôž brániť im študovať, samozrejme, ak chcú. Naopak, mal by ich k tomu povzbudzovať, vedľ napokon aj gádzovanie si vyžaduje mûdrych ľudí.

REDAKCIA

KRAKOV

Miestna skupina Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Krakove sa už tradične každý mesiac stretáva na pracovnom zasadnutí v sídle UV. Posledné, marcové zasadnutie malo dosť nevšedný príbeh, tým viac, že sa konalo na záver tohoročných fašiangov, presnejšie v posledný fašiangový večer.

Počas stretnutia členovia MS prediskutovali otázky ďalšej činnosti a súčasne prijali — jednohlasne — do miestnej skupiny novú členku, krajanku Evu Dziezovú, povolením pedagogičku. Zároveň sa uzniesli odmenit čestným diplomom tajomníka UV Eudomíra Molitorisa za jeho spoločenskú prácu v prospech našej Spoločnosti a najmä Miestnej skupiny KSSČaS v Krakove.

Dalšia časť stretnutia, trvajúca dlho do noci, konala sa už v sympatickom podniku Chimera, kam sa účastníci zasadania presťahovali z UV. Strávili príjemny večer na fašiangovej zábave, ukončenej tradičným popolcovým skečom. Vystupoval na nej predseda miestnej skupiny a znamenitý hudobník i spevák Jerzy M. Bożyk spolu s klarinetistom Maciejom Dembowskiem. (jmb).

AKO SA TVORIA DRUHÉ DEJINY

V roku 1003, keď na Orave a Spiši bol ešte prales, poľský kráľ Boleslav Chrabrý podnikol vojenskú výpravu na juh a obsadil na niekoľko desaťročí územie dnešného Slovenska, Moravy a neskôr Čiech. Do akej miery túto udalosť využila predvojnová šovinistická propaganda, môže potvrdiť aj takáto pesnička, z ktorej sme vybrali niekoľko strof:

Nie damy popradovej fali,
Spisza, Orawy, praojców slawy — hej!
... Bolesław Chrobry wbił kamienie
i tak zostawił na pokolenie — hej!

Koľko je v tejto tvorbe pravdy a koľko táraniny môžu čitateľia posúdiť sami. Podotknem ešte, že kedysi sa na Orave tejto pesničke venovalo mimoriadne veľa pozornosti, kým my, ako žiaci, sme spievali a spievali — hej!

Spomíname to preto, lebo aj dnes sú ľudia, ktorí v novinách a časopisoch ako napr. „Wieści“, „Gazeta Krakowska“, „Dziennik Zachodni“ budú týždeník „Panorama“ uverejňovať články s takým istým buď podobným obsahom. Pre publicistov, ktorí sa nemôžu zmieriť s tým, že na Spiši a Orave žijú Slováci, stačí hocjaká príhoda, aby z nej urobili potrebný „dôkaz“. Taktôto sa tvoria druhé dejiny Spiša a Oravy. Teraz môžeme len čakať, keď aj útok poľských vojakov na Česko-Slovensko v roku 1968 nadobudne význam historického dôkazu. V tomto kontexte sa mi moždom vynára otázka, či tito páni aj oproti iným susedom Poľsku použijú také isté „vedecké“ metódy alebo sa sústredia len na malé Slovensko.

Druhým podobným tromfom má byť argumentácia, podľa ktorej Slováci zo severného Spiša a hornej Oravy patria jazykovej k poľskému obyvateľstvu. Je to

ODIŠIEL OD NÁS

21. marca 1992, v deň svojich 62. narodenín umrel náhle kr.

FRANTIŠEK SOSKA

Zosnulý bol jedným zo spolutvorcov a dlhoročným správcom múzea v Červenom Kláštore, priateľom krajanov na Spiši a Orave, čitateľom a dopisovateľom Života, popularizátorom dejín a kultúrno-historických pamiatok na Zamagurí. Odišiel od nás verný príateľ a dobrý ľovek.

Cest Jeho pamiatke!

REDAKCIA ŽIVOTA

taktiež nezmyselné tvrdenie, lebo podľa mienky viacerých vedcov máme tuná do činenia so spišsko- buť oravsko-goralsko-pol'sko-slovenskou jazykovou zmesou, a takúto reč neodporúčajú nazývať poľským alebo slovenským nárečím, hoci má okrem iného aj slovenský prízvuk. Túto otázku budú jazykovedci iste skúmať. Avšak tak či onak výsledky týchto výskumov, okrem poznávacích hodnôt, nebudú mať pre nás väčší praktický význam. Totiž v civilizovanom svete sa už dávno prestalo zatriedovať ľudi len podľa jazyka k takej bud' onakej národnosti. Je na to množstvo dôkazov. Všimnime si napríklad dnešné Švajčiarsko alebo napokon mnohých Poliakov žijúcich v Amerike, ktorí nevedia hovoriť po poľsky.

V súvislosti s tým sa natíska otázka, prečo tuná, v srdci Európy, publicisti, ktorí sa vtedy už do úlohy záchranov spišsko-oravského ľudu, šíria také staré teórie, ktoré sú už dávno odmietol. Väčšina týchto článkov je namierená proti slovenskej národnostnej menšine v Poľsku. Osočujú sa v nich, nielen jej známi členovia, ale aj najvyššia predstaviteľstvo verejného života na Slovensku. Našich odpornov je len niekoľko. Využívajú všetky možné spôsoby a nestarajú sa o fakty. Keď niekto sleduje túto tvorbu môže mať dojem, že je to akési zlomyselné sprisahanie.

Márne snahy! Eud celého Spiša a celej Oravy sa už pred stáročiami rozhodol a dobre vie, aká je jeho národnosť. Dnes už nemôžu nikomu násilne manuovať inú národnosť (protokol Konferencie KBSE z r. 1990). Okrem toho o slovenskej minulosti severného Spiša a hornej Oravy svedčia rôzne historické pamiatky, architektúra, folklór, ľudová kultúra a historické záznamy. Predovšetkým na všetkých historických mapách je zreteľne označené, že Spiš a Orava, tak ako celé Slovensko sa nachádzala v tom istom štáte — v Uhorsku. Kto chce opravovať história znamená, že ju chce falšovať a kto chce oslabovať národné povedomie ľudu — chce znivočiť jeho ducha. Súd dejín je neúprosný, ten nás rozsúdi. V období totality cesta ľudu Spiša a Oravy k pravde viedla v tieni falosoňskych ideí a morálneho útlaku. Na prí-

čine toho všetkého bolo tých niekoľko ľudí, dobré známych ktorí buďto počítali s veľkou slávou alebo sa v spoločnom pôsobení chceli vyrovnati s Andrejom Hlinkom, pričom robili to do určitej miery na cudzej pôde a proti ľudu, z ktorého pochádzali. Prerátali sa však, lebo život dokazuje, že činnosť namierená proti ľudu nectí.

J.J.

priateľmi v Poľsku. Medzi nich patrí aj Eugen Misinec.

Už dávno sa sme uzavreli ne- písanú dohodu o pravidelnej spolupráci s divadelným súborom z Podvilkou. Naše každoročné stretnutia sú zamerané na kultúrne akcie, ktoré mienime rozšíriť aj na šport. Naposledy sme sa spolu stretli 22. až 24. februára 1992, kedy divadelný súbor z Podvilkou pod vedením pani Márie Gribáčovej a pána Vladislava Pieronka zahráli u nás na Orave (v Oravskej Polhore, v Llokci a v Mutnom) divadelnú hru od Jána Chalúpku „Starý zaľubeneč“. Táto hra v ich podaní sa našim obyvateľom veľmi páčila, čo svedčí o veľkej reakcii obecenstva (smiech a potlesk) počas celého vystúpenia.

V minulom období sa Oravská Polhora prezentovala u Vás, hlavne na Spiši (Nedeca, Kacvin) s našou dychovkou. Do budúcnosti súčasťame s rozšírením spolupráce aj na folklór dospelých, ako aj detí. Samozrejme chceme Vás oboznámiť aj s mladými tvorcami poézie cez Váš časopis. S prvou ponukou začíname už teraz a prikladáme Vám jednu báseň mladého 16-ročného mládenca Mariana Horvátha z Oravskej Polhory.

Prajeme Vášmu časopisu aj naďalej priezračné čitateľov.

S pozdravom

VLADIMÍR ONDREK
riaditeľ kultúr. strediska
Oravská Polhora

Čítaj! Predplácaj! Propaguj - ŽIVOT

Niekol'ko slov o Nórskej biblie

Maďarská autorka Nórskej biblie je knihovníčkou a učiteľkou angličtiny v Jágri. V roku 1963 sa zúčastnila študentského tímu, ktorý som viedol vo Vysokých Tatrách. Rok na to sa objavila v Jurgove, kde si s pohnutím vypočula od našich starších krajjanov verše a modlitby v maďarčine, čo bolo pre ňu rukolapným dôkazom, že aj severný Spiš patril kedysi Uhorsku a že na tomto území sa na základe školských zákonov gróf Apponyho z roku 1907 vyučoval po maďarsky.

Ilona Martinovicsová sa narodila v Soproni v roku 1944. Vysokoškolské štúdium zemepisu absolvovala v Segedíne na univerzite Jozefa Attilu. Doktorát z knihovníctva získala na budapeštianskej univerzite roku 1974. Má mimoriadny záujem o jazyky, čoho stopy nájdeme aj v priloženej poviedke.

Starý otec autorky — Pál (t.z. Pavol) Podmaniczy — bol natočko nevšednou osobou, že sa dostal aj do Slovenského biografického slovníka (zv. IV., Martin 1990, s. 499). Pomerne Krátke heslo PAVOL PODMANICZKY (1885—1949) uvádzá, že bol náboženským spisovateľom potomkom šachtickejho rodu Podmaniczkých z Podmanína. Z rozprávania vnučky sa môžeme dozvedieť, že autor viacerých náboženských spisov, z toho siedmich kníh vydal 18 jazykov. Životné cesty zaviedli Podmaniczkého aj na Slovensko, kde študoval teologiu (Bratislava, 1903—1907) a pôsobil ako kalvínsky knaz (Modra, Horné Saliby) a profesor evanjelickej teologie (Bratislava, Prešov). Slovenský pôvod Podmaniczkého, profesora od roku 1917, naznačuje priezvisko Podmaniczy, ktoré sa spája s Podmanínom, obcou v okrese Považská Bystrica, ktorý patril šachtickejmu rodu Podmaniczkých. Ilonin starý otec nadvážoval na dávnu šachtickej minulosť aj svojim titulom baróna.

Je všeobecne známe, že slovenská šachta sa takmer úplne pomádačila. Zdá sa, že sa to vzahuje aj na baróna Pavla Podmaniczkého. Totiž nie pochybnosť, že už jeho predkovia sa cítili Maďarmi. Snáď aj preto sa v rodine Martinovitsovej nikdy nespomína národné korene rodu Podmanických.

Ilona Martinovitsová napísala poviedku v maďarčine a zároveň ju preložila do angličtiny. Pri preklade do slovenčiny som použil pôvodný maďarský text. Poviedka vyšla zatiaľ len v súkromnom vydaní za autorkine peniaze.

JOZEF ČONGVA

ILONA MARTINOVITSOVÁ

NÓRSKA BIBLIA

Môjmu starému otcovi

Jedným z veľkých zážitkov môjho života je objav zázračného sveta jazykov. Príčina toho malá rodinný pôvod. Môj starý otec z matkinej strany bol profesorom teologie a hovoril v osemnásťich jazykoch. Jazyk a viera boli preňho veľmi dôležité. Mňa buhuia nevedel naučiť po nemecky, hebrejsky, poľsky buť anglicky, pretože zomrel keď mi bolo päť rokov. Len kdesi v mojich gônoch cítil, že by som mala ísť jeho cestou.

Ako člen delegácie knihovníkov som prežila týždeň v Oslo. Každý deň sa po bohatom, zaujímavom programe ponáhľam domov, do mojej hotelovej izby, aby som v spoločnosti môjho nového priateľa — dvojjazyčnej anglicko-nórskej biblie — strávila osamelé večery.

Na la som ju v nočnej skrinke v prvý deň, keď som vošla do izby, ktorá cez týždeň bola mojim domom.

V kresťanských krajinách je pravdepodobne taká obyčaj, že hosťom zaopatrujú aj bibliu. Avšak ja tam v Oslo som sa s tou praxou stretla po prvýkrát. Stretnutie s bibliou o ivilo spomienky aj na moje detstvo. Ako dieľa kalvínskeho knaza som do mojich šestnásťich rokov žila vo farnosti, chodila do kostola a čítala bibliu. V ďalších tridsiatich rokoch života sa mi už potom nedostala do rúk táto Kniha kníh.

Začala veľká hra. Prečítala som anglický štúpec biblie. Potom som ho porovnala s nórskou stranou, a za pomocí mojej dávnej znalosti biblie som zrazu začala chípať text a nórské slová, ktoré vznikli zmielením anglicko-nemeckých výrazov.

Ako sa minuli dny, biblia a ja sme sa dostávali do stále dôvernejšieho priateľstva, a ja som sa začala báť bližiacej sa rozlúčky.

Siesteho dňa cítim, že aj doma by bolo dobre pokračovať v tejto hre. Rozhodla som sa, že bibliu ukradnem.

V posledný večer po čítaní som bibliu zbalila do môjho kufra. Potom som vypala svetlo, ale sen neprichádzal na moje mihalnice. V tme som videla len kufor, ktorý skrýval môjho priateľa. Veľký boj zúril v mojej hlave.

Boj vyzdvihol následujúce otázky:

— Zlodejka a pritom knazova dcéra. Ako môm spojiť v sebe tieto dva pojmy?

— Tu, v tejto biblii, je napísané v dvoch krásnych jazykoch „Nekradni“.

— Co by na to povedal môj starý otec, keby sa dozvedel, že jeho vnučka ukradla bibliu?

Myslím si, že nie ľahko uhádnu koniec príbehu.

Ráno som z kufra bibliu vybrala, položila ju naspať na nočnú skriňu a potom s kufrom v ruke a s veľkým pokojom v srdeci vykročila som z izby.

Úpadok pol'nohospodárstva

V rokoch 1990—1991 rozdielnosť príjmov na súkromných gazdovstvách sa znižila z 96 na 63 percent. Následkom toho bol pokles investícií na nákladov a výdavkov na nákup výrobcov prostriedkov na 60 percent, v porovnaní s úrovňou pri konci osemdesiatych rokov. Minerálne hnojenie pokleslo o 50 percent, použite prostriedkov na ochranu rastlín o 65 percent a nákup jaderných krmív o 60 percent.

Analýza údajov Hlav. štatistického úradu dokazuje, že tento proces neboli zastavený. Vom veľmi ťažkej situácii sa ocitli štátne majetky a podniky poskytujúce technické a obchodné služby poľnohospodárstvu. Vyše 50 percent štátnej majetkov nemôže dostať úver. Mnohé podniky prestali platiť svoje záväzky, neplatiť dividendu, poistné ani dane. Nepriaznivé relácie medzi príjmami a cenami v poľnohospodárstve v roku 1991 rozhodli o obmedzení bežných nákladov a najmä o zmenšení využitia výrobných prostriedkov majúcich vplyv na výšku úrody. Avšak v min. roku poľnohospodárstvo dosiahlo spravidla dobré výrobne výsledky. Celková poľnohospodárska výroba v porovnaní s rokom 1990 poklesla o 2 percent. Tento pokles bol výsledkom zmenenia o 3,9 percent rastlinnej výroby. Životištna produkcia bola na úrovni pred 1. rokom.

V roku 1991, podobne ako v roku 1990 ceny poľnohospodárskych produktov rastlirove a pomalšie ako ceny tovarov kupovaných na výrobne, investičné a spotrebne účely — patrie ne o 30 percent, a o 70 percent. Index „cenových noční“ bol nepriaznivý a podľa predbežných odhadov dosahoval úroveň 75 percent v porovnaní s rokom 1990 a asi 37 percent v porovnaní s rokom 1989.

Pokles reálnych príjmov gazdovstiev znížil ich dopyt po výrobných prostredkoch. Použitie umelých hnojív v roku 1991 v porovnaní s predchádzajúcim hospodárskym rokom kleslo o 42,1 percent, a vápenatých o 23,8 percent. V prepočítaní na 1 ha poľnohospodárskej pô-

dy použitie umelých hnojív dosiahlo 95 kg (o 69 kg menej) a vápenatých 139 kg (o 43 kg menej). V hospodárskom roku 1990/1991 poľnohospodárstvo spotrebovalo skoro 95 mil. ton maťalného hnoja, t.j. asi 5 ton (rovnejúcich sa ok. 66 kg NPK) na 1 ha poľnohospodárskej pôdy (o 4 percent menej ako pred rokom).

Napriek veľkému poklesu hnojenia, vďaka všeobecne priaznivým agrometeorologickým podmienkam bol pokles úrody obilia pomere malý. Kedže sa zväčšila osevná plocha, zber obilia bol iba nepatrne menší ako v rekordnom roku 1990. Naproti tomu zber a úroda ostatných základných plodin bol už značne nižší ako v roku 1990.

V roku 1991 sa udržiaval rastúci trend stavu ošpaných, ktorý začal v druhej polovici roku 1990. Koncom júna 1991 sme zaznamenali doteraz najväčší počet ošpaných (22 mil. kusov) ale na druhej strane zároveň ďalší pokles stavu dobytka (koncom júna bolo ho o 12 percent menej ako pred rokom).

Pomer cien medzi ošpanými a cenami krmív a mlieka bol na začiatku roku 1991 priaznivý. Výkupná cena 1 kg jatočných ošpaných sa rovnila hodnote 20 kg krmív alebo 10 lit. mlieka (podľa výkupných cien). Od marca tento pomer začal postupne klesať až pod úroveň 14 kg krmív a 8 lit. mlieka (v júni). Došlo tiež k značnému poklesu trhových cien prasiat a k zabrdeniu (udržujúcej sa od polovice 1990) rastúcej tendencie krytie prasacie.

Zmeny ekonomických podmienok poľnohospodárskej výroby sa začali čítať koncom III. štvrtfroku 1991. Od augusta začal pomaly rast cien obilia. V septembri (v porovnaní s augustom) došlo k prudkému rastu cien jatočných ošpaných o 36,8 percent vo výkupných strediskach a o 40,4 percent na trhoviskach (čiže primerané na 10,8 tis. zl. a 11,1 tis. zl. za 1 kg), čo spôsobilo zlepšenie rentability výkrumu ošpaných. V sú-

vislosti s tým stúpli ceny prasiat a prestalo klesať krytie prasacie. Tieto javy sa udržali aj v nasledujúcich mesiacoch, hoci sa rentabilita výkrumu ošpaných začala znižovať, hlavne v súvislosti so zmenou cien krmív.

Produkcia mlieka v roku 1991 dosiahla úroveň z konca šesdesiatych rokov a predstavovala 14,2 mld. lit. (o 7,9 percent menej, ako v roku 1990). Výkupné strediská kúpili len 7,7 mil. lit. mlieka, t.j. o 21,3 percent menej ako pred rokom.

Podľa odhadov Ústredného plánovavacieho ťadu rastlinná výroba v roku 1992 bude asi o 10 percent nižšia ako v roku 1991 a živočišná výroba asi o 5 percent. Následkom toho celá poľnohospodárska výroba bude priemericne o 7,5 percent nižšia ako v roku 1991. Optimistickejší variant (o 3,5 percent je nezáležnosť).

Teda situácia v poľnohospodárstve vzbudzuje zdôvodnené obavy o jeho ďalší rozvoj. Pokles intenzity výroby pre drastické obmedzenie využívania výrobných prostriedkov (minerálnych hnojív, väpná, prostriedkov na ochranu rastlín), v spojení so zastavením melioračných prací, ako aj rýchlosť dekapitalizáciou existujúcich vodno-melioračných zariadení môže spôsobiť urýchľenosť degradáciu poľnohospodárskej pôdy. Okrem toho treba mať na zreteli, že v Poľsku vyše 60 percent sú pôdy slabé bud veľmi slabé, ktoré okamžite reagujú na výrobnú zanedbanosť. Zanedbano môže vysvitnúť, že rekonštrukcia jej výrobných vlastností môže trvať roky a bude si vyžadovať veľké náklady, ktoré si priemerný rolník nebude môcť dovoliť.

Následkom dnešnej nepriaznivej ekonomickej situácie v poľnohospodárstve je o. i. to, že rolníci čoraz častejšie nechávajú časť polí le v úhorom, najmä v oblastiach, kde sú slabé pôdy. Najpociteľnejšie je to vo vojvodstvach Slupskom, Košalinskom, Krosnianskom, Olsztyńskom a Zelenohorskom vojvodstve. Ba, začíname to pozorovať i na Orave a Spiši. Poľskí rolníci obmedzujú produkciu obilia, repiek, cukrovej repy, zemiakov, mlieka a jatočného dobytka. Je to vyvolané nepriaznivými cenovými reláciemi, príliš vysokým zúročením úverov, faškosfami vo výkupe, ako aj vysokými cenami služieb. Preto je nevyhnutné štátne intervencionizmus v poľnohospodárstve, ktorý by zadržal ochudobňovaniu gazdovstiev.

TEDAMONO

V poslednom období sa v kŕmení zvierat a najmä dobytku vo vyspelých krajinách výdatne zvyšuje podiel kŕmej repy. Totiž kŕmna repa obsahuje mnoho živin a minerálnych solí a súčasne má výdatný vplyv na lepšiu absorbcu iných krmív, zlepšuje fyzický stav zvierat a zvy uje dojivostí kráv. Používania v kŕmení ošpaných výdatne pozdvihuje zdravotný stav zvierat.

Kŕmna repa, najmä odrody s príkľukou rastúcimi koreňmi, prináša vysokú úrodu — do 800 ton z hektára, ba aj viac. Dobre rastie aj na slabších ale suchých pôdach hnojených organickými hnojivami, ktoré dobre udržiavajú vlahu. Možno ju pestovať na maťalnom hnoji roztrúsenom po poli na jeseň s prídavkom minerálnych hnojív najmä draselných (K) a fosforečných (P) a dvojnásobného množstva dusikatých (N) (napr. na 1 ha 30 kg P, 60 kg K a asi 100 kg N).

Populárne sú také odrody kŕmej repy ako A. Dobrzański — „Goliat“, „Rekord“ a „Gigant“ majúce červené valcovité kore-

ne, ako aj „Tytan“ a „Udycki žolty“. Korene týchto odrôd obsahujú len 12 až 15 percent suchej masy. Trochu viac suchej masy obsahujú polocukrové odrody „Udycki Pólcukrowy“, a „Biały Granum (do 15,5 percent). Chovate om zvierat a teda aj pestovate om nových odrôd kŕmej repy záleží na tom, aby v korenoch repy bol vysoký obsah suchej masy, keďže je to úzko spojené s obsahom výživných zložiek. Poznáme už niekoľko odrôd kŕmej repy, najmä od škandinávskych a nemeckých pestovateľov, ktorá obsahuje vysoké percento suchej masy. V Poľsku je tiež niekoľko odrôd so zvýšeným obsahom suchej masy. Patria k nim napr. polocukrová križená repa TEDAMONO (asi 17 percent suchej masy). Táto repa má svetlo ľút koreň s pomarančovým nádyhom a je geneticky jednosenná. Je to výborné kŕmivo pre dobytok, ovce a ošpané. Dôležité je aj to, že — podľa výrobnej a výrobcu — dobre sa skladuje v kopcoch a možno ju dávať zvieratám surovú až do neskorej jari. TEDAMONO vysteľovali v Pokusnom ústavu pre pestovanie a aklimatizáciu rastlín v Kończewiciach.

ZELENÁ KRONIKA

BUDÚ TAZŠIE BROILERY. Odborníci tvrdia, že v roku 1994 broilery budú môcť dosiahnuť hmotnosť 2 kg za 42 dní pri spotrebe krmív 1,82. Pre porovnanie treba pripomenúť, že v roku 1934 za 95 dní kŕmili broilery dosahovali hmotnosť 1,29 kg pri spotrebe krmív 4,30. Tento pokrok bol dosiahnutý predovšetkým vďaka práci chovateľov. Zlepšenie zasad kŕmenia, pokrok v boji proti chorobám a zdokonalenie chovného systému, malí trochu menší vplyv. Tvrdi sa, že možnosti ďalšieho zvyšovania genetického potenciálu hydiny prostredníctvom konvenčnej chovateľskej práce, ako aj biotechnológie sú veľmi veľké. V budúcnosti problémom bude zaistenie výkonom takých podmienok, aby sa ich vrodené možnosti mohli objaviť. U rýchlejšej rastu rastlín sa zväčší počet prípadov ochorenia nôh. Keďže veľkosť prírastku je záporné korelovaná s reprodukčnimi schopnosťami, vznikne problém vhodného chovu základných stídl určených na rozmenožnenie. V USA sa z 15% vajec umiestne-

ných v inkubátoroch nevyliahnu kurenec. Príčinou toho je neoplodenie vajec (40% strát) a hynutie zárodkov.

CHOV ČINČIL. Činčily sú juhamerické hľodavce so vzácnou koju v inou. Výzorom trochu priponajú králiku a verejku. Sú zavalité a chvost majú ohnutý dohora. Kožušinu majú páperistú sfarbenú do šedá s bielym písom na brušku. Sú aj činčily s iným zafarbením (čierne, biele, béžové). Dospelá činčila má hmotnosť 300—600 g, dĺžku trupu 20—30 cm. Činčily, závisle od prostredia, žijú 15—20 rokov, pričom plnú rozmenožnenie schopnosť majú do 8. roku života. Samice sa kotia spravidla dvakrát do roka a majú po 2—4 mladé, ktoré vo veku 8—12 mesiacov majú už dospelú kožušinku. Hlavným pokrmom činčilov sú rastlinné krmivá.

Kandidáti na chovateľov môžu dostaviť dodatočné informácie v kombináte „Dolpasz“, 54-204 Wrocław, ul. Legnicka 52. Ako tvrdia odborníci, chov činčilov je vysoko rentabilný — finančné náklady sa vrátia s mnohonásobným ziskom už po 2—3 rokoch. Poznamenajme, že činčilový kožuch stojí v NSR asi 150 000 DM.

WĘTERYNARZ

CHOROBY UKŁADU MOCZOWEGO OWIEC

Częstym objawem tych chorób jest krwiomocz. Nie stanowi on sam przez się schorzenia, lecz tylko objaw towarzyszący różnym chorobom dróg moczowych. Charakterystyczną jego cechą stanowi pojawienie się w moczu czerwonych ciałek krwi. Należy jednak odróżnić krwiomocz od czerwonego zabarwienia moczu na skutek obecności samego barwnika krwi. Krwiomocz może powstać na tle urazów nerek, procesów zapalnych toczących się w nerbach, w pęcherzu moczowym, zapalenia moczodłów. Twarzyszy on często różnym chorobom zakaźnym. Poza tym przyczyna krwiomoczu mogą być błędy żywieniowe, a zwłaszcza zatrucia pokarmowe, ze względu na to, że przyczyny mogą być różne, leczenie uzależnione jest ściśle od właściwego rozpoznania.

ZAPALENIE NEREK — występuje u owiec stosunkowo rzadko, zależnie od przyczyny wywołującej, mogą przebiegać w różnych postaciach jako: zapalenie miąższa, zapalenie ropne. Zapalenie swoiste np. na tle gruźliczym, oraz zapalenie na tle pasożytniczym. Najczęstszymi zapaleniami są: miąższe i na tle pasożytniczym. Zapalenie nerek wystę-

puje w postaci ostrej lub przewięklej a czynniki je wywołujące mogą dostać się drogą krwionośną lub przez moczowody. Przyczyną zapalenia nerek mogą być choroby zakaźne, długotrwałe nieżyły żołądka i jelit, zapalenie otrzewnej, zla spleśniata lub zgniła pasza, urazy, przeziębienia, jady roślinne i jady wprowadzone przez ukłucia owadów oraz zatrucia. W leczeniu oprócz zaleconych przez lekarza leków stosuje się dietę łatwo strawny pokarm oraz usunięcie lizawek.

ZAPALENIE PĘCHERZA MOCZOWEGO — schorzenie to powstaje na drodze tzw. wstępnej, wskutek przeniesienia się procesów zapalnych z niżej położonych dróg moczowych, wskutek drażnienia błoną śluzową pęcherza przez kamienie moczowe, pasożyty oraz nowotwory. Powstać ono może również wskutek błędnego żywienia najczęściej zaś na tle karmienia paszą o nienależycie dobranym składzie soli mineralnych i braku witaminy A, powodujących niedobory. Schorzenie to występuje przede wszystkim u samców przez nieodpowiednie żywienie (siano z kwaśnych łyk). Wydzielane w większej ilości składniki mineralne moczu drażnią błonę śluzową pęcherza. Początkowo schorzenie to obejmuje tylko pęcherz może jednak przenieść się również na moczówód i nerki. W czasie choroby stwierdza się zmniejszenie apetytu, parcie na moczu, wyciekanie moczu kroplami,

mi, ostrożny, sztywny chód. Zwierzęta polegają lub stoją z wyprężonymi grzbietami, stękają. Tętno i oddech są przyśpieszone. Obserwuje się również wzdęcia. Choroba ta może być nawet przyczyną śmierci. Przy silnych bólach lekarz stosuje środki znieczulające. Dla uregulowania przemiany materii można stosować sól gorzką w ilości 12 g na 1 sztukę. Najlepiej jednak przeciwdziałać chorobie przez podawanie zwierzętom odpowiedniego pokarmu.

CHOROBY OKRESU PORODU U ŚWIŃ

PORONIENIE — Przyczyną poronienia może być uderzenie w okolicę brzucha, zatrucie lub wysoka gorączka wywołana chorobą zaraźliwą. Najczęstszą przyczyną bywa niewłaściwe obchodzenie się z prostoń maciorą. Zapewnienie dobrych warunków utrzymania i właściwego pielęgnowania, zwłaszcza w ostatnich tygodniach prostoń, zapobiega zwykle poronieniu u maciora.

POZERANIE PROSIĄT PRZEZ MACIORE. — Przyczyny takiego pożerania mogą być różne. W niektórych wypadkach wiąże się to ze złośliwością maciorą i występuje przeważnie u pierworodek. Jeżeli maciora przejawia chęć pożerania prosiat, należy je czym prędzej zabrać i dopuszczać tylko przy stałym nadzorze człowieka na czas ssania. Złośliwość pierworodek zwykle mija

po kilku dniach. Złośliwość ta często wywołana jest tym, że prosięta podczas ssania sprawiają jej ból swymi ostrymi zębami. W takim przypadku należy prosiętem przyciąć zęby zwykłymi obcęgami. Pożeranie prosiąt spotykane jest również u starszych macior, zwłaszcza tych, które są karmione odpadkami misa. Na trzy tygodnie przed oproszeniem powinno się przerwać karmienie macior takim pokarmem. Po porodzie trzeba uważać, żeby macioru nie zjadły łóżyska.

ZAKAŻENIE PORODOWE. — Niedożywienie, brudne ciasne chlewy i brak ruchu osłabiają proste maciorę, wskutek czego łatwo ulegają one zakażeniu. Obyczaj choroby ukazuje się krótko przed porodem lub w czasie porodu. Maciorę wstają niechętnie, kwiczą bez powodu, spędzane — poruszają się jakby były sparaliżowane. Występują ataki drgawek: wszelkie niepokojenie maciorzy wzmagają kurczę. Temperatura podnosi się nieznacznie i wahaj w granicach od 39,5 do 40,5 stopnia. W takim przypadku trzeba maciora zapewnić spokój i wezwać lekarza. W celu uniknięcia powikłań poporodowych należy dbać aby maciorzy miały zapewnione — ruch na świeżym powietrzu, odpowiednie odżywienie, widne i suche pomieszczenia. Poza tym nie należy pokrywać za młodych maciorek, które nie osiągnęły jeszcze dojrzałości hodowlanej, to jest wieku 9—12 miesięcy.

PRAWNIK

ILU DOCZEKA?

Poszkodowani przez III Rzeszę czekają na odszkodowania, na które rząd niemiecki przyznał w ubiegłym roku pół miliarda marek.

Nasi Czytelnicy, osoby starsze, schorowane, ciężko doświadczane w obozach koncentracyjnych, na robotach przymusowych pytają, czy doczekają się odszkodowania od Niemiec. Kiedy je otrzymają i w jakiej wysokości?

W lutym numerze b.r. informowaliśmy, że podziałem pieniężnym zajmuje się Fundacja Polsko-Niemiecka „Pojednanie”. Jak się jednak dowiadujemy w warszawskim zarządzie Stowarzyszenia Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę, nastąpi to nie wcześniej niż w drugiej połowie przyszłego roku, a więc dopiero wtedy, gdy strona niemiecka przekaże w całości przyznane marki. Na razie na konto Fundacji wpłynęła pierwsza rata. Na wpłacenie pozostałych Niemcy mają około dwóch lat.

Odszkodowanie, zgodnie ze statutem Fundacji, mają dostać tylko żyjący poszkodowani obywatele polscy. Jakiego rzędu będą to sumy, tego dzisiaj nikt nie potrafi powiedzieć. Być może dlatego, że nie wiadomo ilu poszkodowanych ich doczeka...

O CZYM NALEŻY PAMIĘTAĆ SADZĄC DRZEWA I KRZEWY PRZY GRANICY SĄSIADA?

Obowiązujące przepisy prawne nie określają ściśle odległości sadzenia drzew i krzewów owocowych od granicy sąsiada. Sprawy te regulują przepisy Kodeksu Cywilnego, a mianowicie: Art. 144 — „Właściciel nieruchomości przy wykorzystaniu swego prawa powinien powstrzymywać się od działań, które by zakłóciły korzystanie z nieruchomości sąsiadów ponad przeciętną miarą”, wynikającą ze społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości i stosunków miejscowości.

Art. 148 — „Owoce opadłe z drzewa lub krzewu na grunt sąsiadni stanowią jego pożytki (tzn. tego gruntu sąsiadniego)”. Przepis tego nie stosuje się, gdy grunt sąsiadni jest przeznaczony na użytk publiczny.

Art. 149 — „Właściciel gruntu może wejść na grunt sąsiadni w celu usunięcia zwieszających się z jego drzewa gałęzi lub owoców. Właściciel sąsiadniego gruntu może jednak żądać naprawienia wynikowej stąd szkody”.

Art. 150 — „Właściciel gruntu może obciąć i zachować dla siebie korzenie przechodzące z sąsiadniego gruntu. To samo dotyczy gałęzi, owoców zwieszających się z sąsiadniego gruntu, jednakże w wypadku takim właściciel powinien uprzednio wyznaczyć sąsiadowi odpowiedni termin do ich usunięcia”.

Art. 154 § 1 — „Domniemuję się, że mury, płoty, miedze, rowy i inne urządzenia podobne, znajdujące się na granicy gruntów sąsiadujących, służą do wspólnego użytku sąsiadów. To samo dotyczy drzew i krzewów na granicy. § 2 Korzystający z tych wymienionych urządzeń zobowiązani są ponosić wspólnie koszty ich utrzymania”.

Z przepisów tych wynika, że właściciel gruntu zamierzający sadzić drzewa lub krzewy owocowe, nie powinien w interesie własnym sadzić zbyt blisko granicy, by uniknąć ewentualnych konfliktów z sąsiadem.

NIŻSZE ZASIŁKI DLA BEZRÓBOTNYCH

Od 10 IV br. weszły w życie zmiany, wprowadzone w ustawie, o zatrudnieniu i bezrobociu, znacznie obniżające wysokość zasiłków, zarówno szkoleniowych, jak i tych podstawowych, dla osób pozostających bez pracy. I tak obecnie wysokość zasiłku dla osób bezrobotnych wynosi 36 procen przeciętnego wynagrodzenia, czyli przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale od dnia ogłoszenia w „Monitorze Polskim” przez prezesa GUS.

Dla młodocianych, z którymi rozwiązano umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego z przyczyn dotyczących zakładu pracy, a także absolwentów specjalnych szkół podstawowych i osób niepełnosprawnych, (które uzyskały u-

prawnienia do wykonywania zawodu) poszukujących pracy po raz pierwszy, przysługuje zasiłek w wysokości 12 procent przeciętnego wynagrodzenia.

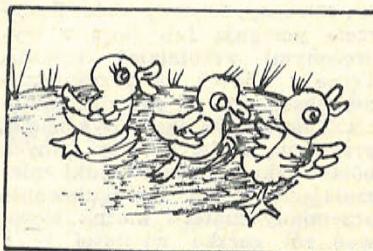
Osobom objętym przepisami o szczególnych zasadach rozwiązania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, przysługuje zasiłek w wysokości 75 procent wynagrodzenia — obliczonego według zasad dotyczących obliczenia podstawy wymiaru emerytury i renty, określonych w przepisach o emeryturach i rentach z ubezpieczenia społecznego, jednakże w kwocie nie niższej od najniższego wynagrodzenia. Zasiłek ten przysługuje osobom, które ukończyły lub ukończą wiek 55 lat — kobieta i 60 lat — mężczyzna w roku kalendarzowym, w którym rozwiązano stosunek pracy lub stosunek służbowy i które posiadają co najmniej minimalny okres zatrudnienia uprawniający do emerytury, jeżeli dla tego bezrobotnego nie ma propozycji odpowiedniej pracy.

Wysokość zasiłku szkoleniowego ustalono natomiast na 115 procent zasiłku.

Prawo do zasiłku obecnie nie przysługuje bezrobotnemu, który odmówił bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniej pracy. Bezrobotny, który nabył prawo do emerytury lub renty, jest zobowiązany do zwrotu zasiłku wypłaconego za miesiące za które otrzymał emeryturę lub rentę.

Vybral sa raz vodník na jarmok.

Kým všetko pokúpil, čo mu žena nakázala, uschli mu aj šaty. Už ho začala koža paliť, ale ešte sa zdržal — zapáčil sa mu pekný zelený klobúk. Ako si klobúk v šiatri skúša, klobučník zbadal, že kupujúcemu z pravej ruky z malíka voda kvapká.

Vodníkove zlaté kačky

Sepne to klobučník susedovi, ten ďalšiemu o odrazu pol ulice vedelo, že vodník v klobučníkovom šiatri zelený klobúk kupuje.

Vodník si nakoniec jeden pekný vybral a chystal sa zaplatiť. Ale klobučník mu vraví:

— Klobúk si vyskúšať mohol, ale ja ti ho veru nepredám!

Vodník sa klobúk veľmi páčil, a preto vraví:

— Preto mi klobúk nechceš predať, veď zaplatím, ako sa patrí!

— Šupinami z rýb! — zasmial sa klobučník.

Zbadal vodník, že ho spoznali, a usiloval sa z trhoviska ufujať. Ale ľudia ho chytili a zviazali. Potom sa začali radiť, čo s vodníkom urobia.

Klobučník, posmenený a hrdý, že vodníka spoznal, vraví:

— Odtnime mu malíček, z ktorého mu voda kvapká!

Všetci súhlasili.

Ale keď prillo k činu, nik sa neopovážil, lebo vodník každému povedal:

— Nechaj ma na pokoji, lebo obanuješ!

Keď videl klobučníka, ako sa ľudia boja, zabral sekuru a odhal vodníkovi kúsok z malíčka.

— Kde budeš, tam budeš, chráň sa vody, lebo fa utopím! — povedal vodník a zmizol z trhoviska.

Všelikako bol klobučník, aj svoj čin outoval, ale mu nemal kto odpustiť, lebo vodník už nestrelol a níkdy viac nevidel. Preto sa chránil vody, ako sa len dalo, hoci odvtedy už prešlo desať rokov.

Raz, ako ide z trhu domov, na dvore zazrel tri zlaté kačky. Pozera lepšie, či sa mu mari a či je to naozaj, ale keď našiel na zemi zlaté pierko, ulakomil sa a hybať kačky naháňať.

Naháňa kačky, po dvore za nimi lieta, ale každá mu spred nosa uletela. Behal za nimi chamec, kym ho tie pomaly z dvora nevyvábili za dom do záhrady. Vtom — čup! — kačky vbehli do potoka. A klobučník za nimi.

Tam ho lapil za pačesy vodník a ľudia viac klobučníka nevideli.

Kačky doplávali k vodníkovi, ten ich pohladil po hlave a hneď sa premenili na tri malé vodníčatá. Niekoľko ich veľer vidieť, ako sedia pod vŕbou, a starý vodník bez malíčka im rozpráva rozprávky o zlých ľuďoch.

Rozprávka zo Zamaguria

VESELO SO ŽIVOTOM

— Preto hľadáš Ameriku v Ázii? — pýta sa učiteľ zemepisu žiaka.

— Veď aj Kolumbus hľadal Indiu a ukázalo sa, že objavil Ameriku.

— Prosím, pán pokladník, dajte mi rýchlo lístok.

— A kam?

— Do ruky, prosím!

IDE FURMAN DOLINOU

Pomaly, hovorene
solo mf

I - de fur-man do - li - nou, i - de fur-man do - li - nou
zbor a zboj - ni - ci bu - či - nou.
a zboj - ni - ci bu - či - nou, a zboj - ni - ci bu - či - nou.

2. (: Postoj, furman, ne ibaj, :)
(: prednie kone vypriahaj, :)

3. (: Keď si zbojník taký pán, :)
(: vypriahaj si kone sám, :)

Paulína Brzyzová z Krempach, Silvia Plučinská z Jurgova, Marta Piąteková z Nedece a Andrej Smiech z Pekelníka.

Naša snímka predstavuje vynikajúceho amerického filmového a divadelného herca, nar. v r. 1937. Čitatelia sa naňho môžu pamätať medziiným z takých filmov ako: Absolvent, Polnočný kovboj, Malý veľký človek, Lanny, Kramer versus Kramerová, Tootsie a pod. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *
V Živote č. 406/92 sme uverejnili snímku amerického speváka Michaela Jacksona. Knihy vyzrebovali Žofia Vontoríková z Veľkej Lipnice, Anna Vnenčáková z Kacviná, Jaromír Lojek a Kristína Dluhá z Novej Belej.

Krištof sa pýta mamu, čo sú to siamské dvojčaťa. Keď mu to mama vysvetlí, pýta sa ďalej:

— A chodia tiež spolu do školy?

— Samozrejme, Krištofko.

— Mama, a čo sa stane, keď jeden z nich prepadne?

Učiteľ: — Tak čo ti povedal otec na tú trojku z chovania?

Ziak: — Vraj, keby všetky známky boli aspoň také!

V zoologickej záhrade starostlivá matka vraví synovi

— Nepribližuj sa k polárnemu medveďovi.

— Prečo?

— Aby si nedostal nádchu!

— Pán učiteľ, Karol o vás hovorí, že ste hlúpy.

— A zastal si sa ma, Joško?

— Prosím áno! Povedal som mu: Ty môžeš najviac kritizovať, ty si ešte hlúpejší!

ČO JE TO?

Pod kôrku
do hôrky
skryli sa
kom rky.
(beilHC)

Keď je prašná cesta,
nepohnú sa z miesta,
a keď sa ľad zatrblia,
každá ako strela lieta.

(elučroK)

Pri īel k nám vojak,
mi červený zobák.
Co je to?
(ránuG)

Nemá konca ani kraja,
čo ho budú hľadať dvaja.
Co je to?
(reinat)

Nemám jazyk, nemám ústa,
a predsa každému pravdu
poviem.
Co je to?
(oldakrz)

ZAUJÍMAVOSTI

SPORTOVCI-POLITICI. Nestáva sa príliš často, aby slávni športovci robili veľké politické kariéry. V poslednom období svetová tlač priniesla správy o dvoch takýchto prípadoch. Známy anglický bežec na stredných tratiach Sebastian Coe, ktorý v r. 1990 ukončil aktívnu športovú činnosť, bol v nedávnych voľbách zvolený za poslancu britského parlamentu. 35-ročný Coe, ktorý kandidoval za Konzervatívnu stranu, po voľbách povedal, že podobne ako v športe i na politickej scéne chce zohrávať aktívnu úlohu.

Slávny brazílsky futbalista Edson Arantes do Nascimento, známy vo svete ako Pele, chce kandidovať v prezidentských voľbách, ktoré sa v Brazílii majú konáť v roku 1994. Oznámil to v interview pre noviny Folha de São Paulo a zdôraznil, že ho k tomu nútí terajšia situácia krajiny, ktorá vraj úplne stratila výherodnosť v zahraničí.

FOREMAN NESTÁRNE. Keď pred troma rokmi bývalý profesionálny majster sveta, americký päťstiar v najjažnej hmotnosti kategórii George Foreman vyhlásil, že sa chce vrátiť do ringu, nikto tomu nechcel veriť. A jednako vysé 40-ročný päťstiar začal usilovne trénovať, až napokon došlo k prvému zápasu, ktorý na všeobecne prekvapenie vyhral. Nebola to náhoda. Vlani všetkých udilil veľmi vyrovnaný súbojom s nedávnym majstrom sveta Holyfieldom, ktorý sice prehral, ale vydržal celých 15 kôl. Prednedávnom sa 43-ročný Foreman opäť ukázal v ringu v 10-kolovom zápase s 27-ročným, teda o 16 rokov mladším britským päťstiarom Alexom Stewardom. Opäť vyhral a, ako to už v profesionálnom športe býva, zarobil... 5 miliónov dolárov. Povráva sa, že Foreman mieni vyzvať aj aktuálneho majstra sveta. Nuž čože, peniaze (veľké) sú peniaze!

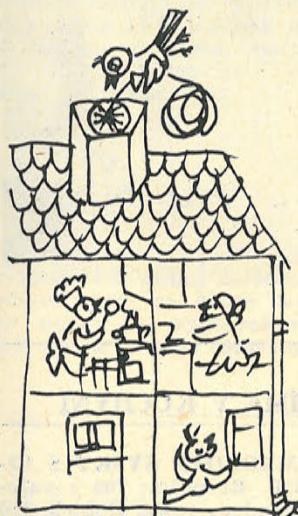
Dovedete to ako Martínek?

„Viš co, Martíku, slovme i spolu b'sníku,” řekl jednou dídeček.
„Já v dycky za'nu, a kdy' p' estanu, dopoví jí za mne.”
„A nebude t' kí?” řekl Martínek.
„Kdepak, docela lehk,” pov dal dídeček a zaal b'sníku
„Byla černí ko ka,
m'la velkí —”
„— oka”, řekl Martínek.
„Ty i b'lapky,
a na l'ap'ch —”
„— drápky,” dopovědil Martínek.
Dídeček vypráv'il dí
„Uvid'la my ku,
hop, a my' je —”
„— v b'ku,” řekl Martínek.
„Vid' jak n'm to jde,” — sm'le dídeček.

EDUARD PETIŠKA

MILOŠ KRATOCHVÍL

Vrána a komíník

Potkala vrána komínka
na vysokém komíně,
pozvala ho, ať s ní letí,
že má hnědo v Jíří.

VILÉM ZÁVADA

Poměnky

Tak jsi mne popílila očima,
e jsem jak země v rozvalinách.
Vid' kteřak to ze mne zadymí
a jak se oheň k tobě vzpiní?

Já jsem zas tebou celí zmíma.
Píel jsi jako velká řeka.
Voda mi podemila kolena
a uní mne kam si do daleka.

Řeka se val díle do díli
a voda toži se a toži,
ale u břehu po ní z'staly
pomínky modré dětské oči.

To komínka trochu zmitlo,
řekl, že l'at neumi,
že nemá čas na výlety,
a si nechá rozumy.

Na to se vrána omluvila,
zaklapala zobanem —
proto e byl celý černí,
spletla si ho s havranem.

Hviezdy svetovej estrády

KYLIE MINOGUEOVÁ

Na svetových estrádach sa čo raz častejšie objavujú vokalisti a skupiny z Austrálie. K Johnovi Farnhamovi a skupinám INXS, AC/DC, Icehouse alebo Midnight Oil v poslednom období pribudla i Kylie Minogueová, ktorej platne a vystúpenia si získavajú čoraz viac priaznivcov.

Narodila sa v máji 1968 v Melbourne, kde podnes b'va, m'eda 24 rokov. Je dcérrou známej austrálskej tanecnice Carol Minogueovej, ktorá jej dala zriedkavé meno, označujúce v jazyku Aborigenov bumerang. Kylie je vlastne herečkou a spe-

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

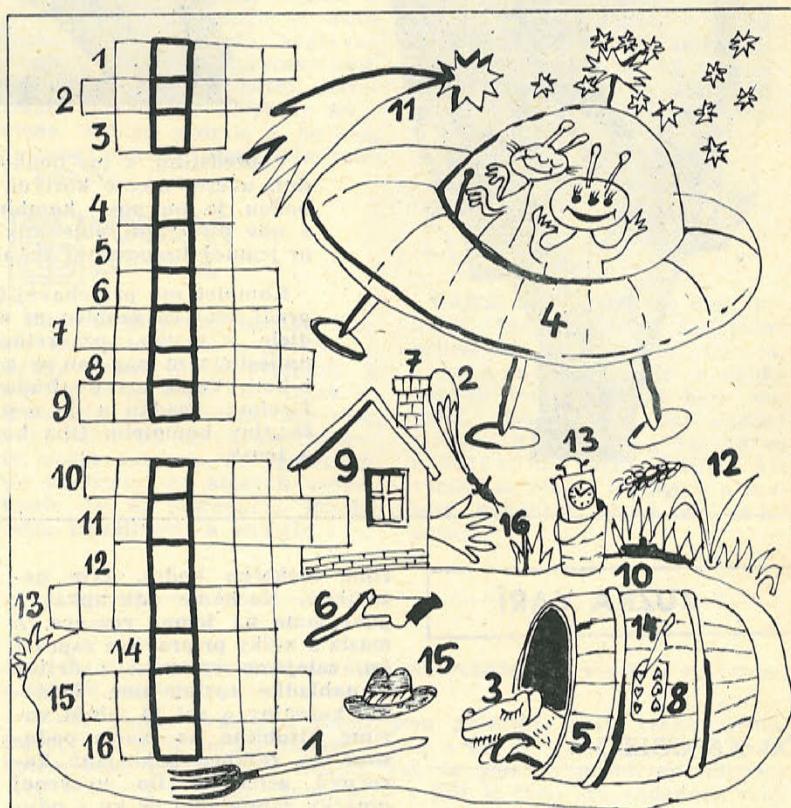
Haló, jar je tu

Z diaľnych svetov pani zlietla pln' tepla, pln' svetla.
Na 1' iny, brie ky, str'ne type k ietky ma ovan.
asmiali sa sedimíkry sky,
zaz'oniili vtíčkov h' sky,
zabzu ali v'ielky v trive,
jar k n'm pri la v plnej slive.

V brlohu sa macko bud',
na ahuje stuhé údy.
„Haló, haló, ba'ko star',
sve' sa bud' v novej jari!“

Vo akedy bolo na Slovensku ve'a povozn kov. Prevážali továr, zvážali drevo a vozili uhlí. Bolo to tak zamestnanie. Zachovala sa ním o nich pesnička. Jej názov si n'jdete v dne nej doprovázať. Ke sa dozviete jej názov vyskúšajte si t'to krásnu pieseň zaspieva. Samozrejme tak' me na va'e dopisy.

Z najkrajšich príč februároveho b'la sme v'rebovali Veroniku Surmovú z Krempach, Moniku Kapušákovú z Harkabuza a Edvarda Bednářka z Kacvina.

váčkou. Začala ve'mi skoro ako desaťročné dievča v televíznom programe The Sullivans, ktorý sa natočo zapíčil divíkom, že ju neskôr, po ukončení koly v 1986, anga ovali do televízneho seriélu Neighbours (Susedia), vari najlepšieho v dejinnich austrálskej televízie. Jej vloha Charleny si z'skala vysoké ocenenia. O tri roky neskôr zahrála jednu z hlavných úloh vo filme Delinquents, ktorá si z'skala ve'kú obľubu nielen v Austrálii, ale aj v Anglicku.

Kylie mala aj ďalšie filmové ponuky, ale rozhodla sa vyskúšať svoje sily na estráde ako vokalistka. Bolo to, ako zanedlho vysvetlo, správne rozhodnutie, keďže už prvá nahrávka — singel Locomotion — predstavujúci novú verziu hitu v 60. rokoch z repertoáru Evy Littleovej si z'skala ve'kú popularitu a to nie len v Austrálii. Upozornila ním na seba známych britských skladateľov a producentov Stocka, Aitkena a Watermana, ktorí jej navrhli spoluprácu. Prvým vý-

ledkom tejto spolupráce bol singel I Should Be So Lucky, nahraný a vydaný za 10 dní, ktorým z'skala bleskový úspech v celej Európe. Vo V. Británii bol nieko ko týžd'ov hitom č. 1, čo sa dovedlo nepodarilo žiadnej vokalistke. Zakrútko to bola zlatá pláta a najlepšie predávaný singel roka.

Rovnako ďspeňne boli i ďalšie nahrávky mladej austrálskej pop-hviezdy. V priebehu krátkeho času jej vylep ďalší singel Got To Be Certain, remix jej debutového hitu Locomotion a predstavu singel Wouldnt Change A Thing, ktorá sa stali svetovými hitmi.

V roku 1989 Kylie Minogueová vydala svoj prvý album nazvané jednoducho Kylie, ktoré sa vo Ve'kej Británii už po mesiaci stal platinovou plátou. Väčšina pesničiek z tejto platne bola na ľelných miestach najlepších hitov v rôznych krajinach, podobne ako najnovší singel Je ne sais pas pourquoi (I Still Love You).

V predstihu, s myšlienou na teplejšie jarné dni, uvierajúme kostým, ktorého veľkou výhodou je možnosť kombinovať sukňu i sako s novými typmi oblečenia. Kostým je ušitý z príjemnej krepovanej tkaniny.

Komplet má priliehavější siluetu, kabátik je predĺžený so zaoblením okrajom na prednom diele, s malou uzavretou fazónkou, vysoko umiestneným zapínaním a obťahnutými gombíkmi. Vesta má dvojradové zapínanie, jednofarebnú vsadku a je ušitá z rubovej strany tkaniny kompletu. Oba komplety sú elegantné a ženské.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

ZELENINOVÁ POLIEVKA SO SYROM. Rozpočet: 600 g bielej fazule, 2 lit. mäsového bujónu, 1 kg polievkovej zeleniny (mrkvka, petržlen, zeler, kel, pór, cibuľa, hrášok), 75 g oleja alebo masti, 200 g tvrdého nastrúhaného syra, soľ, 2 dl mlieka, petržlenová vŕňať.

Vopred namočenú fazuľu uvaříme takmer domäkkou. Pridáme vývar a nadrobno pokrájanú zeleninu udusenú na masle. Necháme prejsť varom a nakoniec pridáme na kocky nakrájaný syr a nadrobno posekanú vŕňať. Pod a chuti dosolíme a zalejeme mliekom.

DRŽKY SO ZELENINOU. Rozpočet: 1 kg držiek, 60 g cibule, 300 g pokrájané koreňovej zeleniny, 2 lyžice masla, 1 lyžica hladkej múky, soľ, mleté čierne korenie, muškový orešok, maďorán, petržlenová vŕňať, vývar z kostí.

Cisté držky uvaříme v osolenej vode asi 15 minút. Vodu zlejeme, pridáme vývar z kostí a va-

rime niekoľko hodín, kým nezmäknú. Necháme odkvapkať a pokrájame na jemné rezance. Z masla a múky pripravíme zápražku, zalejeme vývarom z držiek a nahľadko rozmiešame. Pridáme koreniny a asi 15 minút uvaříme. Osobitne na masle podušíme na rezance pokrájanú koreňovú zeleninu. Do uvarenej omičky zamiešame držky s udušenou zeleninou. Pokrm nemá byť priveľmi hustý.

OPEKANÉ TVAROHOVÉ RAKUŠKY. Rozpočet: 400 g čerstvého tvarohu, 4 vajcia, 20 g masla, hladka múka na posypanie, 20 g zemiakovéj múky, soľ, 50–60 g tuku na opečenie.

Tvaroh pretláčime cez sito, alebo pomelieme na mäsovom mlynečku. Zmiešame s maslom rozotretým so ūtkami, osolíme a zahákame všechny vyšľahaný sneh z bielkov a zemiakovéj múky. Na doske posypanej múkou formujeme meničko ako maliček posníky a z obidvoch strán ich opečíme na rozpálenom tuku. Stojato ich poukladáme na misu s papierové obrúsky, aby nezvihli. Servírujeme so smotanou.

VYPRAŽANÉ JABLKO. Rozpočet: 6 väčších jablk, rum, olej na vyprážanie, vanilkový cukor na posypanie.

Cestičko: 120 g múky, 30 g jemného kryštálového cukru, 2 ūtky, soľ, 1 lyžica oleja, 1 dl bieleho vína, sneh z 1 bielka.

Jablko olúpeme, pokrájame na kolieska hrubé 1 cm, jadrovník vyberieme a jablká pokropíme rumom. Chvíľu ich necháme odležať, potom každé koliesko namočíme do cestička a v rozpálenom oleji vyprážime z obidvoch strán do červena. Ešte teplo posypeme vanilkovým cukrom.

Cestičko: Ūtky s vínom dobре rozmiešame, pridáme múku, cukor, trochu soli, olej a nakoniec zahákame primiešame z bielka ušľahaný tuhý sneh.

VEPŘOVÉ KOTLETY ZAPEKANÉ V ZELI. Rozpočet: 4 vepřové kotlety, 100 g sádla, menší hlávkový zeli, cibule, 1 lyžica rajčatového protlaku, 1 lyžica mletého papriky, súl, z 1 lyžice hladké mouky, 1 lyžica mletých pálivých papričiek, 3 rajčata.

Osolené kotlety obalíme v mouce a opečíme na polovině dôvky tuku. Na tomto tuku osmahneme cibuli, pridáme rajčatový protlak, papriku, mleté pálivé papričky, kotlety, vše zaližíme vodou a dusíme do polomiek. Zeli nakrájene na nudličky, osolené a podušené na zbylém tuku dáme k masu spolu s pokrájenými rajčatami a zapecíme v troubě.

ŠETRÍME V KUCHYNI

BRAMBOROVÉ SYŠKY S CIBULKOU. Rozpočet: 700 g vařených brambor, vejce, žloutek, 150 g krupice, 100 g hrubé mouky, 4 lyžice sádla, väčší cibule, súl.

Den preden uvařené brambory rozstrouháme a osolíme, pridáme krupici, mouku, vajíčko a žloutek a vypracujeme tuhé těsto, ze kterého vyválíme silnejší váleček. Odkrajujeme kousky, z nichž uválíme asi 5 cm dlouhé ūtky, které dáme vařit do osolené vody. Při vaření je opatrně promícháme vařečkou, aby se nepřichytily ke dnu. Jakmile vyplavou na povrch, zkusíme, zda jsou uvařené. Vibíráme je cedněm a vkládáme na nahrátku talíře, kde je poléváme cibulkou usmaženou na sádle.

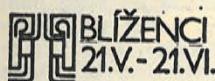
MLADÝM GAZDINÁM

Rezne a bifteky budú mäkšie, ak ich pred úpravou pokvapkame olejom a necháme odležať (čím dlhšie, tým budú vláčnejšie).

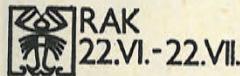
Přesolené maso vložíme náden do mléka nebo zabalíme do pergamenu a čisté utérky a pověsimy do hrnce s vodou. Súl se nejdéle za 7 hodín vyluhuje a ohňom masa se přitom nepoškodi.

Zvěřina, jestli neprijemně zapáchá, musí se omyt kyselým mlékem nebo se v něm dokonce musí nějaký čas nechat. Vše se tím napraví.

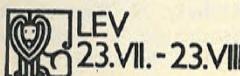
HVIEZDY O NÁS

Slnko ti dodá energiu a silu. Si stredom pozornosti, všetci a obdivujú. Využi príležitosť k upevneniu svojho postavenia v práci, môže ti to priniesť aj finančný prospech. V manželstve ti hrozia spory a konflikty. Nedaj sa ovládnuť žiarlivosťou, lebo všetko prehráš. Ak koncom mesiaca budeš tým všetkým unavený, zober si pár dní dovolenky.

Plánovaná cesta do zahraničia sa vydarí. Na pracovisku nepokoj a napätie, musíš sa pripraviť na väzne rozhodnutia a väčšie úsilia. Aj keď sa ti zdá, že ta nikto neoceňuje, nedávaj to najavo. Nie je to najlepší okamžik na zmenu práce, možno sa na starom pracovisku všetko zmení na lepšie.

Novonadviazané priateľstvo môže prispieť k tvojej kariére. Majetkové spory sa dobre skončia, ale nedaj sa vyprovokovať k hádkam a ostrým slovám. Ak

budeš mať dosť práce a ťuď okolo seba, snaž sa uvoľniť aspoň na niekoľko dní a strávi ich niekde na vidieku, kde je ticho a pokoj. To ti pomôže regenerovať sily.

Ukáz, že máš schopnosti, energiu a takt a iste zlepší svoju životnú situáciu. Budeš mať nejednú príležitosť prejaví iniciatívnu. Musíš tiež vybaviť všetky materiálne záležitosti a splniť finančné záväzky. Perspektíva je s ubná. Aj doma môžeš očakávať srdečne ovzdušie a pochopenie.

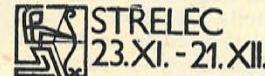

Plánuješ nejaké odborné školenie. Ak uskutoční tento plán, riechlo sa presvedči, že to bol veľmi dobrý nápad. Ak sám ťuferuješ, daj si dobrý pozor, najmä keď pôjdeš do zahraničia. Nevyhýbaj sa spoločenským prilevitiam, môžu byť nielen prijemnou zábavou, ale aj miestom užitočných stretnutí.

Zanedlho sa objaví výnimočná príležitosť. Na tom, ako ju využiješ, budú závisieť tvoje ďalšie možnosti. Musíš zachovať rovnahu a tvoja materiálna situácia sa výrazne zlepší. Budeš mať štastie v lotérii — kup si los,

míš veľké šance na výhru. Inakšie vyhýbaj sa však hazardným hrám, môžu ti priniesť len straty.

Tvoja situácia sa dobro vyvíja, finančné ťažkosti ti nehrozia. V obchodoch mať štastie, v etko ide hladko až na to, že ti chba dobrý životný partner. Snád práve teraz poznáš tú pravú osobu a budeš chcieť dať väčšiu zväzku aj formálny základ. Tým skôr, že máš šancu na byť...

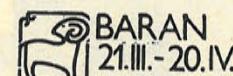
Plne ťa zaujme tvoja príca, bude pre teba najdôležitejšia. V ctiadostivých planoch ti však prekaza pocit neistoty, vyplývajúcej z intrig spolupracovníkov. Dôjde k tomu, že budeš chcieť zmeniť prácu, ale nerob to unahľone. Ak to vydržíš a počkáš, dostaneš ponuku, ktorá splní tvoje ambicie.

Bude to príjemný mesiac. Oživia sa spoločenské a priateľské styky, získaš niečo sympátie a možno, že aj hlbší cit. Avšak so spoločenskym životom nepreháňaj, mohlo by to vyvolať klebety, nedorozumenia, ba aj väčšie konflikty, na ktorých vysvetlenie by si potrebovalo mnoho času, trpezlivosti a energie.

Venuješ sa s elánom svojej príci a to sa ti určite vyplatí. Musíš ukázať nielen svoj talent, ale aj podnikavosť. Tvojim cieľom musí byť pomaly, ale neušťíly postup. Aby si mohol prekonať všetky prekážky, potrebujes dobré zázemie v rodine a to už v značnej miere závisí od teba.

Sústred svoju pozornosť na svoje osobné problamy, v ktorých bude nevyhnutne závaňe rozhodnutie. Sníd stretnie niekoho, kto ti pomôže. Nepúšaj sa do všetkho, lebo premierni celú energiu a nič nevybavia. Venuj viac času rodine a upevneniu priateľských zväzkov. Malé stretnutie v milej spoločnosti môže prospieť v práci.

Najväčším problémom budú peniaze. Musíš hadať dodatočnú príležitosť, ako zarobiť. Neotákavane, aj keď milé v davky obratia tvoj rozpočet hore nahami. Budeš mať tiež drobné ťažkosti s daňami a možno aj s dedičstvom alebo darom. Ale všetko sa obráti na lepšie a mesiac nakoniec uznáš za veľmi dobrý.

ale... Snažíš sa ukázať svetu svou nezávislosť na všech a na všem, a svet ti opláci stejným.

99–50 bodů: Svažky s lidmi jsou dôležitou časťí tvého života. Dovedeš z nich čerpat radost a silu a dávat ji jiným. Když vidíš kolem sebe nervozitu a neklid, víš, že jsou to problémy lidi bez viny v sebe i v druhé. Tvoje víra v lidi je časťí tvé oddanosti těm, které miluješ.

49–0 bodů: Oddanost je ti vrozená a nezbytná jako vzduch k dýchaní, někdy za svou povahu trpiš, když ti druži opicejí falešnou minci, a i když světu ukazujiš, že to už přešlo, kdesi v hloubi zůstává nesmělá oddanost někomu, z něhož zůstal jen paprsek vzdálené hvězdy.

SNÁŘ

se vám o:

Blesku — hádka, nevole; být jím zasažen — těžká nemoc; zasažení domu — neštěstí.

Bloudění — mnoho těžkostí.

Blouznění — sklon k přepjatosti.

Blysání na časy — nějaký přítel tě zklame.

Bludiček — velkého zklamání se dojde.

Blikaj cím světle — velký zisk nebo jiné výhody.

Bodlku — jsi nenáviděn; trhati ho — tvé starosti pominou; pěstovati ho — vlastní vinou si připravuješ nepříjemnost; zalévat ho — tvá dobročinnost klidi nevděk.

Boji — závistiví lidé tě osoluji; zúčastnit se ho — je nebezpečí, že ztratíš úrad.

Boji ti — budeš zapleten do sporů.

Bohatství — pust ře se do nebezpečných spekulací.

Bolehlavu — velmi těžká nemoc.

Bolesti — zájícej radost; v uších — dozvíd se nepěkné novinky; v očích — nemoc v rodině; Zubů — blízko stojící osoba tě zarmoutí.

Bombička — neorientovaná událost.

Bomboniéra — dobré obchody; dostat ji darem — klam tě čeká;

koupiti ji — projdeš kríkem utrpením.

Bonbonech — zamiluješ se.

VE NE MLADE. Predned vnom sa konal sobš — divno pl novaný — americkej filmovej hviezdy Jane Fondovej, dcéry nezabudnute nho, vynikaj ceho americk ho herca Henryho Fonda, s „telev znym magn tom“ šefom vysielky CNN, Tedom Turnerom. Mladucha mi 53 rokov a vyzer prekupujúco mla do, žen ch je od nej o rok mladší — a je to v porovnan s mla duchou, starí pán so ťediv mi vlasmi...

O mnch filmov ch hviez dach sa neustále hovor, že sú „ve ne mlad“. Mnch z nich v interviewoch ba dokonec v kni hich prezr dzajú tajomstvo svojej „ve nej mladosti“. Napr. Jane Fondovi, vyn lezky a aerobiku tvrd, že telocvik a vhodn di ta pred ūjú mlados. Kr sna 36-ro ní Talianka Ornella Mutiová, ktorí vyzerá ako star ia sestra svojej 16-ronej de ry Naike hovor, že za svoju mladost v lači jogurtu, kvasniciam a t a bletkám, ktoré obsahuj také mi nerilne lítky, ako vápno a ho reňate soli.

Dietu propaguje aj 44-rojn americká speváčka a hereka Cher a Christine Kaufmannová, známa najmä s filmu Doktor Zív a vago. Tto babička dvoch vnuceniek raz do týdňa celý deň hladuje. Jej jedlny i stok obsahuje len zeleninu. Systematicky tanecuje a cviči.

Celkom iste metódy použvan „ve ne mlad mi“ mi eme odporuča, ale za svoju mladost vlačia hlavne a predov etk... chirurgom. Všeobecne o tom nerady hovoria, ale pred indiskretními novinárm ni neostane utajené.

Takto sa dostalo na verejnos, že Jane Fondová sa prednedvnom podrobila až dvom operáciám; dr. Norman Leal jej pozdvihol poprsie a známy chirurg jej odstrnil vrisku. Predoš rok oper ciu poprsia si dala urobi aj rnella Mutiová, ktorá „nov“ poprsie poistila na 180 000 dolrov! Komu vďači za svoju ako porcelán hladkú tváriku babi ka Kaufmannová, sa doteraz nepodarilo nikomu zisti. Zato verejnm tajomstvom sú mnchoper cie e oticej krísky Cher. Americká tlač píše, že Cher si dala robi a dvakr „lifting“ tvre, dvakr oper ciu poprsia a okrem toho jej chirurgovia vyhladili a pozdvihli zadôlek a odstrnili po jednom rebre z ka dej strany — aby hviezda opticky vyzerala štělej ie... Tak to oper cie netreba odsudzova. Tvor a postava sú pre he reku „pracovn m náradím“, preto ich treba „konzervova“. Na snmke: Ornella Mutiová.

KAŽDÝCH 30 VTERÍN se na svetl prostredníctvim rozhlasu nebo televize ozývá hlas Julia Iglesias, proslulho zpíváka narodenho pred 48 lety v Madridu, ažiho v luxusní vile v Indian Creek na Floride. Iglesias je slavn, bohatý, kromě vily na Floride má ještě rezidenci na Majorce a v Miami, vlastní tryskové letadlo, a jeho majetek se odhaduje na 200 miliónov dolarov.

Stle ještě se líbi ženám, kteře — dalo by se říci — jsou jeho životní višn. Osoby zabývající se sbíráním klípků z vyšších sfér tvrd, že měl 5 tisíc milenek. Vět inou to byly krátké známosti, ale některé z nich trvaly déle a dostaly se na velejnost, např. románek se Sidney Romovou, Dianou Rosssovou, Angie

Dickinsonovou nebo Priscillou Presleovou.

V životě měl výdacky ťisti. Opustilo ho jen jednou, když v sedes tich letech byl těžce ran v automobilové nehodě a mnoho mís cù strávil v nemocnici. Vřtil se v ak na estr du, celý, zdra vý a nadále přitalivý.

Tm vět senzací byla nedív ná zpráva z Floridy. Osmnctiletá dcera slavn ho zpívaka spatřila otce s pistolí v ruce, s hlavní nam enou do spinku. Podalo se jí pistolí otcí vyrvat. Zůstává však skutečnost, že d tě říkáno a miliček žen, slavný Julio, chtěl spíchat sebevra du. To, kteři ho dob e znají, tvrd, že miloval v životě pouze jednu ženu, svou manželku Isabelu Preyslerovou. Po sedmi letech mla Isabel dost jeho milostných dobrodru ství. Rozvedli se a Isabel se pozdji podrah provdala. Na snmku Julio Iglesias.

ta se však včas dostal z málo po kozen zadní časti letadla a sta il před výbuchem vytáhnout i mal ho Romaina. Všichni, kteři ztali v letadle, zahynuli ve výbuchu.

Na letišti čekala na syna paní Buclozová. Pět hodin po katastrofě nebylo známo, kdo se zahrnil. Paní Buclozová zoufale opakovala: „Můj syn nemohl zahynout!“ Nálež k ní přistoupil n kdo z obsluhy letiště s otzkou: „Paní Buclozová? Vš syn žije.“ Ukázalo se, že malý Romain měl jen po krátky obličej. Prosil matku: „Už m nikdy nepos lej letadlem!“ Na snmku: Záchrana zchapek.

DÍTĚ, KTERÉ SPADLO Z NEBE. Před n kolika týdny se mnho mluvilo o tragické katastrofě airbusu, který se zřítil ve vzdlenosti pti minut letu od startu od Strassburgu. Zahynulo tehdy 87 osob, jen 8 jich přežilo.

Mezi zachráněmi byl osmiletý Romain Bucloz. Před odletem stál na letišti sám, s tabulkou s nápisem „Dítě bez doprovodu dospěl ch“. Jeho rodiče jsou rozvedeni, otec bydlí v Lyon a matka ve Strassburgu. Letuška posadila chlapce v poslední řadě s milým pinem ve středních letech, ředitelom továrny v Marseille Pierem Lata. Pan Lata vprávěl chlapce o autonehodě, z níž nedávno vylel celý a zdravý. Zanedlouho poté se letadlo zřítilo a po chvíli vybuchlo. Pan La-

6. februára uplynulo 40. výročie nastúpenia na trón britskej kráľovnej Al bety II. Tento rok zdrove dosiahne „dôchodkový vek“, ktoré ukončí 65 rokov.

Známi časť verejnej mienky odkávala, že královna sa teraz zriekne trónu v prospech svojho najstaršieho syna, ktorý by začal vládu ako kráľ Karol III. Niž z toho. Královna sa cti ve mi dobre a ani ju nenapadne odchádza do dôchodu.

Zlomyselnici hovoria, že Albeta II. chce „prekona rekord“ svojej prababky, kráľovnej Viktorie, ktorá vladla na britskom tróne celých 64 rokov, do roku 1901, keď umrela v krásnom veku 90 rokov. Al beta II. pochádzala z dlhovekej rodiny jej matka (ktorá má oficiálne titul kráľovnej matky) má už 90 rokov a cti sa celkom dobre. Preto vobec nie je vylúčené, že princ Karol bude musieť ľaka na trón, e te skoro štvri storcia! Bude už vtedy starší, 68-rojn m pínom... Jeden britský časopis uverejnil zlomyseln fotomontáž, zobrazujúcu staršieho, ple iv ho prince a v říši skávaj princeznu Diana — tak budú vyzerat ako královský p.r. Na snmke: Karol a Diana.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHOW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS: 31-150 Kraków, ul. Św. Filipa 7, tel. 34-11-27.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCĄ: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Jozef Pivočárik, Eva Matová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojovska (tłumaczka).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačkova, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 2000 zł, kwartalnie — 6000 zł, rocznie — 24 000 zł.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 67.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 3.04.1992 r., podpisano do druku 08.05.1992 r.